

PLANINSKI VESTNIK
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

6 1968

poština plačana v gotovini

VSEBINA:

POTA – NASA SKRB, NASA DOLŽNOST	
Stanko Kos	245
RAZOČARANJA	
Francè Avčin	247
PRED PETINTRIDESETIMI LETI NA KRNU	
A. Pagon-Ogorev	251
IZ NOVEGA MESTA PREKO HMELNIKA NA OTOČEC	
Lojze Zupančič	253
SNEG IN LED V ROGLJICI	
Tomo Križnar	258
NA KOFCAH	
Krista Lehrman	262
V SNEGU NA VELIKI VRH	
Janez Pajer	263
DRUGIČ V PALAVICINIJEVEM ŽLEBU	
Milan Robič	264
DRUGI OBIŠK	
Janez Gradišar	266
NOVO V LEDENI DOBI	
Pavel Kunaver	267
MOJ BRAT JOŽE	
Pavel Kunaver	271
RAZISKOVANJA VISOKOGORSKEGA KRASA V SLOVENIJI	
Dušan Novak	273
ZAKASNELA ZAGODNICA POLNOKRVNEMU BRICU	
Tine Orel	276
SOZVENENJE	
Leopold Stanek	278
DRUSTVENE NOVICE	
NOVICE IZ MLADINSKIH ODSEKOV	
OBČNI ZBORI	
VARSTVO NARAVE	
IZ PLANINSKE LITERATURE	
RAZGLED PO SVETU	

NASLOVNA STRAN:

MIŠELJ VRH NAD VELIM POLJEM S TOSCA

Foto ing. Albert Sušnik

Želite sami pobarvati stanovanje?

Z VOBA barvate:

HITRO

VOBA barvo stresite iz vrečice v vodo (razmerje 1 : 1) in mešajte dokler se barva v vodi popolnoma ne raztopi.

Dobljeno mešanico pustite stati pol ure, nato dlijte toliko vode, da dobite željeno gostoto.

ENOSTAVNO

Apno, klej, kreda ali drugi dodatki niso potrebni. Barva lahko vsaka gospodinja sama.

POCENI

Z 1 kg VOBA barve lahko pobarvate 10 do 12 m² zidu. Če barvate sami, se stroški obnavljanja vašega stanovanja zmanjšajo za 40 S din pri 1 m².

OKUSNO

Naše podjetje proizvaja 31 lepih pastelnih barv. S kombiniranjem teh barv lahko še sami napravite mnogo nians.

CINKARNA **CELJE**
METALURŠKO KEMIČNA INDUSTRIJA

«Planinski Vestnik» je glasilo Planinske zveze Slovenije / Izdaja ga PZS - urejuje ga uredniški odbor. Odgovorni urednik: Stanko Hribar; glavni urednik: Tine Orel. Revija izhaja dvanajstkrat na leto. Članke pošiljajte na naslov: Tine Orel, Planinska zveza Slovenije, Ljubljana / Uprava: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana, Dvorčakova 9, p. p. 214, telefon 312-553 / Tu se urejajo: reklamacije (ki se upoštevajo dva meseca po izidu številke), naročnina, honorarji, oglasi, razvid naslovov / Tiska in klišeje izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani / Letna naročnina je N din 24.-, ki jo morete plačati tudi v štirih obrokih (naročnina za inozemstvo N din 37.- ali 3 USA \$) / Tekoči račun revije pri Narodni banki 501-8-5/1 / Spremembo naslova javljajte na Upravo Planinskega vestnika, pri čemer navedite poleg prejšnjega vedno tudi novi naslov, po možnosti s tiskanimi črkami.

Opovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pa pismene opovedi, ki jih naročniki izročijo Upravi do 1. decembra za prihodnje leto. Rokopisov ne vračamo.

planinski vestnik

glasilo planinske zveze slovenije l. 1968 – št. 6

POTA – NAŠA SKRB, NAŠA DOLŽNOST

Jubilejem slovenske planinske organizacije slavimo hkrati obletnico organiziranega dela pri urejanju slovenskih planinskih potov. Ob taki priložnosti obračamo poglede nazaj v preteklost, na uspehe in neuspehe, veselja in razočaranja, obujamo spomine in že mislimo tudi na bodočnost, kaj bi storili, kako bomo delali in kako bi odstranili ovire, ki nam stojijo na poti.

Delo pri urejanju planinskih potov je ena bistvenih dejavnosti planinskih društev, če hočemo, da planinstvo sploh obstaja. Brez nadelanih, zaznamovanih in zavarovanih potov si ne morem predstavljati, da bi se hoja v gore mogla tako razmahniti, kot se je zlasti v zadnjih letih.

Dolžnost nadelovanja in oskrbovanja potov pripada v planinskih društvih markacijskim odsekom. Od prvotnih skromnih in nezahtevnih markiranih potov v ljubljanski okolici takoj po rojstvu slovenske planinske organizacije se je dejavnost markacistov krepko razširila in naglo segla tudi v visokogorje. Plod te dejavnosti je mogočno razpredena mreža oskrbovanih in markiranih steza po vsej Sloveniji, od preprostih v nižinah do imenitnih planinskih potov v visokogorju, vsekanih v skalo in kamen, speljanih po vrtoglavih policah in stenah, horizontalno in vertikalno. Hočeš nočeš te hoja po nekaterih teh steza zanese v sfero čustvenosti. Hodeč po njih se ustavljaš in ne veš, ali bi občudoval pot samo in njenega tvorca ali poglede, ki se odpirajo na vsakem koraku.

Z gradnjo prvih slovenskih visokogorskih potov je Slovensko planinsko društvo takoj v svojem začetku opravilo zrelostni izpit na tem področju. Vse do danes si je sledila pot za potjo. Zlasti po letu 1945 so nastala nekatera čudovita visokogorska pota, da omenim le pot Marko Debelakove po policah za Kanjavcem in jubilejno pot mimo Zvonikov in skozi drugo okno v Prisojniku.

Najmikavnejša pa je nedvomno slovenska planinska pot, ki zajema celo vrsto planinskih potov širom po Sloveniji. Slovenska planinska pot sestoji iz transverzale št. 1 in njene razširitve pred letom dni na ves teritorij Slovenije. Ta pot je cilj premnogih planincev. Mnogi so jo že v celoti prehodili, med njimi tudi inozemci, mnogi pa jo še bodo. Vsi so navdušeni nad lepotami te poti, ki jih srečujejo in videvajo. Zamisel transverzale je rodila mnogo posnemanja doma in celo v inozemstvu. Več krožnim potem za ožja področja Slovenije se je lani pridružila kot najmlajša »Pomurska pot« po Pomurju, tem izrazito nižinskem predelu Slovenije. Tako se je tudi v Pomurju zakoreninila planinska misel po zaslugi tamkajšnjih planinskih idealistov.

Planinskih potov imamo več tisoč kilometrov. Vsa so sad idealnega dela številnih sodelavcev planinske organizacije, ki so delali in se še vedno trudijo za blagor mnogoštevilne planinske srenje. Ob tem jubileju naj se spomnim predvsem teh. Bodimo jim hvaležni za trud pri tem marsikdaj nehvaležnem delu. Kadar planinci hodimo po dobro zavarovanih stezah, večinoma niti ne pomislimo, koliko svojega prostega časa so ti nesebični planinski delavci žrtvovali samo zato, da lahko varno hodimo po gorah in občudujemo lepote narave. Za večino planincev so to neznani, brezimni delavci, ki včasih ne najdejo priznanja celo pri svojih društvih.

Menim, da se tudi sami premalo oglašajo in opozarjajo na svoje potrebe in težave.

Ko že govorim o markacistih, ne smem pozabiti na najmarkantnejšo osebnost med njimi. To je bil pokojni Alojz Knafeljc, ki je vse svoje sile posvetil predvsem delu na markacijskem področju. Nanj nas spominja plošča na skali pri Koči pri sedmerih triglavskih jezerih. Po njem smo imenovali diplomu, ki jo izroča Planinska zveza Slovenije zaslužnim in dolgoletnim markacistom. Zaželeno je, da bi se društva spomnila tistih svojih markacistov, ki daljšo dobo pridno delajo v markacijskem odseku, in da bi jih predlagala za odlikovanje s Knafeljčevo diplomom. Mimo Knafeljca moram dati priznanje tistim pogumnim možem, njih poimensko naštevanje bi zavzelo preveč prostora, ki so nam nadelali toliko naših čudovitih gorskih potov. To so pota, ki potekajo nad globokimi prepadi in po skalnatih stenah. Delo na takih poteh terja celega človeka in temeljito poznavanje terena. Le domačini gorjanci, ki poznajo goro in njene skale in so jih vajeni zmlada, so se mogli lotiti takih nadelav. To je treba povedati njim v čast in zahvalo.

— — —

Vsa dejavnost markacijskih odsekov in komisije za pota terja finančna sredstva. Samo s članarino ni mogoče kriti stroškov te dejavnosti. Kljub idealnemu in požrtvovalnemu delu planinskih delavcev vedno primankuje denarja. Spričo vsestranskih koristi planinskih potov za celotno družbo bi pričakovali več pomoči od skupnosti, zlasti od občin, na katerih teritoriju obstajajo pota planinske organizacije, in to konkretno za pota. Dobra pota sama vabijo obiskovalce, večji obisk pa prinaša koristi vsej občinski skupnosti. Ne gre za to, da bi občine prevzele pota v svojo oskrbo, kot je bilo nekoč že predlagano, nikakor ne. Gre pa za to, da bi društva dobila primerno podporo v ta namen. Ti stroški bi predstavljali v primerjavi s proračunom občine za ceste in pota tako malenkosten delež, da skoro ni vredno o tem govoriti. Nekaj več sredstev seveda terjajo visokogorska pota, ki so tudi bolj izpostavljena raznim preizkušnjam predvsem vremena. Prostovoljni delavci planinskih društev bi tako lažje in bolje oskrbovali svoja pota, kot jih morejo sicer.

In še en problem: Kako dobiti delavce za markacijske odseke. To delo ni plačano in tudi nikdar ne smemo misliti na kaj takega. Naše delo v planinski organizaciji mora ostati pretežno na prostovoljni osnovi, brez misli na kako plačilo za storjeno delo. Plačevali smo in bomo le profesionalne delavce za visokogorska pota in njih večje popravilo. Mislim, da bi bilo prav in dobro, če bi o delu in namenu markacijskih odsekov in njihovi dejavnosti veliko več govorili, zlasti na raznih tečajih gorskih vodnikov, gorske straže, na smučarskih tečajih mladine, na mladinskih taborih. Nekaj poskusov je že bilo, vendar le premalo. Mlade moramo navdušiti za to dejavnost. Če bi se krepkeje zavzeli, sem prepričan, da tudi ne bi izostal uspeh. Drznem pa si izraziti še eno misel in ta je, da bi morda nekoliko pomagali tudi alpinisti. Z dobro voljo in razumevanjem bi se marsikaka težava z njihovo pomočjo dala lažje odpraviti.

Za težave z delavci za visokogorska pota vemo. Vedno manj jih je, ki bi bili pripravljeni ukvarjati se s tako dejavnostjo. Tudi to oviro bomo premagali.

Povedal sem namene, želje in težave planinskih cestarjev. Nismo črnogledi, upamo vedno le na boljše. Želimo ohraniti dober sloves naših planinskih potov, ne mislim pa, da bi to mrežo širili, saj imamo potov dovolj. Pričakujem, da bodo markacisti našli polno razumevanje za svoje probleme pri vseh upravnih odborih. Le z združenimi močmi bomo uspeli. Od naših prednikov smo prevzeli lepo dediščino dobro oskrbovanih potov, precj jih je zgradila sedanja generacija. Dolžni smo, da teh potov ne zanemarimo in jih izročimo zanamcem lepo in dobro urejena.

Stanko Kos

RAZOČARANJA

(1967)

Francè Avčín

Življenje žive in mrtve snovi v gorah poteka v večnem ravnovesju med zahtevami in možnostmi. Življenje živi od življenja, zato v sožitju bitij v Naravi ni motenj, vse je zdravo, vse drugo drugemu prilagojeno, živali, rastline, zemlja, podnebje, voda in zrak: vse je naravno, vse vzorno, vse srečno in zadovoljno. Ni bolečin, ni razočaranj. Razočaranje prinaša v gore šele človek s svojim ahasverskim nemiro, osvajalec in posiljevalec vesoljne Narave. Tako razočaranja doživlja edino on sam, Narava vse naokrog se zanje in zanj ne méni. Že zdavnaj ji je postal tujec in tujek in ko bo prišel njen čas, ga bo po železnih zakonih svoje selekcije črtala s seznama bitij na njenem planetu Zemlji kot nakazo, izrodek, rakasto novotvorbo. Mogoče ni daleč ta trenutek, grehi Človekovi nad Naravo rasto zadnji čas že do samega neba.

Midva s Tončkom nisva nad Naravo grešila kaj prida. Nasprotno rajše, a vendar sva doživela vrsto človeških razočaranj ob najinem pohodu v Pekel. Tako sva namreč krstila skrivnostno žrelo v telesu gore pod Kanceljni. Ko vršiška cesta zavije od Šupce proti soteski Mlinarice, bo dobro oko brž ugledalo najin Pekel pod stolpovjem Kanceljnov: pod črnim preduhom je videti plaz grobega kamenja poleti, na pomlad pa sive sledi skalnih plazov po razbrzdani plaznici. Od zgoraj nekod prihaja vse to. In res, če še malo dvignete pogled, vidite črno votlino v steni, kot ustne ogromnega žrela. Ni dvoma, s preduhom je zvezana. Od njenega oboka pa drži v levo in desno drobno nakazana polica. Gamsje steze, njih skrivni dostop naravnost v škrbino za našimi Kanceljni? Tja, kjer bi od samih planik najraje obe stopali hkrati dvignil v zrak, toliko jih je v krpici trave za stolpovjem; tja, kjer sva svoj čas sredi počivajočih gamsjih tropov doživela resnično kraljestvo Zlatorogovo.

Pekel nama ni dal pokoja. A dolgo sva čakala nanj, več kot dve leti. Zaradi posledic mladostnih pretiravanj so mi bile noge odpovedale pokorščino. Ni čuda, le kaj so bile že prestale, kaj prehodile, kaj vse mi prinesle! Dve poletji sem

domala zapravlil s poležavanjem, sicer v dolini Soče, a vendar zapravlil. Tonček, dolgostebelni Jeglič, ta bi bil lahko šel, kadarkoli, saj šteje let komaj kaj več kot polovico mojih. A asistent ni pustil svojega profesorja v nesreči, bodril in priganjal ga je, počakal je in res so se mu moči povrnile.

Potem sva šla, v pozni prelestni letošnji jeseni, tik pred prvim snegom v gorah. Bajno je bilo. Že v rezkem zraku jutra si čutil požar, ki ga bo Sonce zanetilo po gozdovih, slutil goreče svečnike zlatih macesnov po glavah v strmali. Ko sva tako strmela v speča čudesa jeseni, sva doživela prvo razočaranje: Z dobre steze sva zašla, zgrešila sva. Spotikaje se skozi mračni gozd sva jo končno le našla: lovsko stezo, skrito in prikrito, prekanjeno in divjo, prelepo in smotrno hkrati, kot so vsa pota teh največjih sladokuscev v uživanju Narave. Vodila naju je prav pod ostenje Planje. Ko je je zmanjkalo, sva vedela, da to nekaj pomeni. In res gre onstran jarka naprej, a po gamsicah vse naokrog čez divja pobočja tja proti Kanceljnom in Goličici. Brž bi naju privedla v Pekel, vedela sva, saj sva je delček že poznala. Vendar sva se to pot namenila drugače. Tonček je bil svoj čas, takrat ko smo z Darotom prvič prekanili Kanceljne v celoti,* odkril poseben sestop v dolino: trdo ob steni Planje vodi, po nemarno rdečem žlebu, ki bi mu prisodil višek krušljivosti. Dobro, da vanj z vrha nista videla. A tista rdeča stvar je trdna, kot da je granitna, v opečnordeče lepivo so vgreznjeni beli oskalki in vse je zlepljeno kot v betonu, je vedel povedati Tonček. Če se še dogovoriš z gamsi v višinah, da te ne okamenjajo, ni nevarnosti, razen ob nalivu, ko mora v tem žrelu biti pravi pek. Tudi vse skoke po tem »ta rdečem« preplezaš igraje, brez vrvi, mi je nejevernemu Tomažu zatrjeval Tonček.

A ko sva po gruščih dospela pod steno, mu bogme nisem mogel verjeti, tako obupno krušljivo je videti »ta rdeče«. Ledeni jeziki požleda so se že spuščali izpod Planjine stene čez njen skalni podstavek, tam kjer se skala vrtoglavo zažene v vis. Vse je dihala mraz, hladni zrak in mračno skalno obličje nad nama je bilo moreče, da mi je srh polzel po hrbtišču. A po prisojnem Prisojniku je jutranje sonce že prižigalo prve svečnike, vzplamtevali so najvišji macesni, dobrohotna toplina je oblivala gorski svet. Zajela je tudi srce Človeka v njem.

Pazljivo sem sledil Tončkovim razlaganjem nakan, ki jih ima s steno nad nama. Ni ji podobne

* Glej PV 1964, p. 533.

pri nas, neusmiljen je ta skalni slop, prevesen in gladek, izlizen in izgledan, enako neudržljivo vabljev kot vzvišeno odbijajoč. Prenekateri so že stali pod njim, a doslej so še vsi krenili v levo, kjer je stena sicer težka, skrajno težka, a vendar še človeška. Tu pa? Le v Dolomitih so stene ponekod take, a tam je poskrbljeno za razpoke, tam zabiješ kline, tu pa je le za pajke in kavke, orel že nima kam sestiti. In tej grozi se pravi »planja«.

Dve počti se ženeta v vis. Po njima kani Tonček nekega dne z enako zagnanim tovarišem. Mladost! — Norost? Če bi mi le še bila dana, mladost namreč, takoj bi šel, norosti je še dovolj, do smrti jo bo menda dovolj... Ta pošastna stena vleče prav demonsko. Kar pojditva otroka sreče! Obljubil pa sem, da bom s prižnice nasproti stene to norost gledal in vodil z daljnogledom, vse kot ob našem prvem vzponu na Kanceljne.

Vzpenjanje po »ta rdečem« je moje pričakovanje razočaralo, ker jih je postavilo na glavo: kar koli sem prijel, na karkoli sem stopil, pa naj je bilo še tako drobčno, prav vse je držalo, kot da je živo železo. Tonček je imel le prav, zopet dokaz, da v gorah res velja le tisto, kar potiplješ s prsti. Igraje in klepetaje sva se dvigala. A kolikor višje sva prihajala, toliko daljši je postajal Tončkov obraz, toliko bolj se mu je povešal nos, zastajala beseda. Ozrl sem se in doumel. Planja se je z boka kazala vse bolj taka, kot je: en sam pošasten niz previsne strmine, še za oko brez počitka. Kar so bile spodaj police, to je postajalo komaj nakazano, rumeno in vlažno, in voda je cezila iz poklin. V léve ne bi spravil niti pol telesa. Poči so bile le črne, mokre črte prek previsov: in sam velik NE BOŠ, ti črv človeški! To pot je bil Dolgostebelni tisti, ki je bil razočaran. Jaz pa sem mu v pomiritev obljubil, da bom dvakrat pritisnil na sprožnik risanice, čim bosta s soplezalcem le prišla za to pošastno skalno telo. Kaj bi se na hoji v smrt še mučila! Razen če prineseta s seboj vrtalni stroj ali pištolo za kline, seveda. Toda bi to bil še vzpon? Še alpinizem ali že zidarski podvig? Po tej strojniški logiki klina — svedrovca je predor skozi Eiger na Jungfraujoch tudi vrhunski alpinistični podvig. Stroj pa je neusmiljeno mrtva stvar, le živ človek mu lahko vdahne kovinsko njegovo dušo. In le človek je lahko gornik, le on Goro doživlja. Živalim, gamsom, orlom je Gora zgolj življenjski prostor, gibanje v njem le v ohranitev individua in s tem vrste, pa nič več, pravi teorija. Res nič več? Zakaj pa se tako radi sončijo, dričajo po snegu, prekopicujejo po zraku, skačejo, dvigajo, spu-

ščajo, klikajo, piskajo? Zakaj znajo v smrtni nevarnosti umreti od srčne kapi? Res zgolj instinkti, nič resničnega razuma, nič duše? Zakaj bi bil prehod od živali do človeka zgolj v dialektičnem nasprotstvu, skok, ki mu pravimo duševnost, prepad, ki ga nazivamo logična misel? Natura non facit saltus, prehod od nas do naših manjših bratov je zvezen, enakomeren ne pa skokovit. Lovci to vemo in smo o živalski psihi globoko prepričani.

Lezla sva navkreber, k Planji se nisva več ozirala. Vse kar je prav! Iz rdečega sva prišla v sivo, tako lepo trdno je bilo videti, a nevarno goljufivo je postalo. Zopet razočaranje! In tu dol sta z Darotom svoj čas kar tekla... Vrč hodi k studentu, vse dokler se ne razbije!

Na grebenu sva najprej pogledala v Kotel med Planjo in Kanceljni, na najin skriti ledenik. Tudi ta naju je razočaral: kjer so pred leti segali ledeni jeziki visoko v skalovje, kjer so zijale prave pravcote ledeniške razpoke in je v globini klokotala voda, tam je sedaj čemel le klavrn ostanek nekdanje slave. Izredno sušno leto nama je ledenik, nekdanje najino odkritje in ponos,* domala požrla.

Greben se izgubi v steno. Skozi skalne plati, gladke, kot da bi jih ustvarilo zidarsko strgalo, držita na rob Planje dve zarezi. V eni je zagoden ogromen okrogel kamen. Tam dol da se spuščajo s Planje, kadar gonijo gamse z nje v Mlinarico, lovskim gospodom pred cev, danes enako kot v fevdalnih časih. Tako so bili pravili stari lovci. Le da so nekdanji fevdalni gospodje te smrtno nevarne podvige znali ceniti in tveganje primerno poplačali. Tam je gonil pokojni Kopiščar Bois de Chesnu, s trenjem se je gvozdil in po zadnjici, sam, brez vrvi in tovariša. Vse, kar je prav, midva si že ne bi drznila. Razočarana nad lastno slabostjo sva odpekotala. Sklenila pa sva, da ob priliki pogledava, enkrat morava te šmentane trentarske lovce le ujeti, vse pa le ne bo res, kar nama grozljivega prijazno tvezijo, kot da je samo po sebi umevno. Tamkaj vendar še gamse ne more!

Obšla sva okrneli ledenik in po širokih gredinah krenila proti Peklu, zopet pod silnimi stenami nekega stolpa. Vodile so naju gamsove sledi, vse do lijaka v dolg, od vode in kamenja izlizen žleb, ves siv. Tega sva pa že poznala, za »ta sivo« smo ga bili nekoč krstili s Kanceljnov. Od njegove sredine krene proti še nevidnemu Peklu nekaj policam podobnega. V tem sva iz doline videla gamsjo poličko, kjer naj bi udobno do-

* Glej PV 1964, 519, Fr. Avčin, Našel se je nov ledenik.

segla zgornji rob peklenkega žrela. A brž sva odjenjala, kajti v take konce zaide, da ti še pogled spodrsne in pade. Zopet razočaranje! Poiskala sva gamsice, tik nad prepadom držijo navzdol, držiš se za rušje, ogoljene korenine so odlični držaji. Pa ne, da bi se gamsi držali zanje. Z zobmi na primer ali z roglji, nič se jim ne bi več čudil, zmorejo vprav nemogoče. V kratkem so nama glede svojih in naših zmogljivosti v gorah namenili krepak pouk.

Pomalicala sva na kratko, Pekel nama ni dal miru. In sestop v dolino? Le kako bova ušla iz teh pasti? Zato sva se brž spustila v žleb »ta sivega«. Tokrat pa je zagomazelo v gruščih pod nama. Vse živo je postalo, temne postave so vstajale iz nič, druga za drugo, dva tropa, vsak za svojo kozo vodnico. Vzpenjali so se proti Peklu. A niso zavili vanj, v desno so krenili, eni čez nekaj rogljat stolpič, drugi trdo k nasprotni steni jarka, pod pobočje, kjer polica drži v »Osojni Germlajt« kot govore lovci. Vodnica je za hip obstala, se zgrabila, kot da se je nekaj napelo v njej in že jo je dolg skok dvignil v steno. Kot da jih potiskajo nevidne zmeti, ji je sledilo vse njeno podložništvo, staro in mlado, veliko in malo. Vodila je previdno, se ustavljala, izbirala, preskušala. Midva sva se jezila nanjo, da nič ne razume, malo niže spodaj bi šlo vendar laže in hitreje, pač koza prismojena! Kako otroče se ji tam še pobije.

Med tem se je prikazal drugi trop, že visoko v jarku, ki pošasten in nemogoč pada izpod »Velikega V« pod glavnim stolpom Kanceljnov, ostro zasekane škrbine, kjer se pričinja naš težki, a edinstveno lepi vzpon nanje. Mirno so se vzpenjali po gruščih, dobro vedoč, da jih nobena puška ne doseže. Po dobro izraženi polici so zavili v steno, napredovali nekaj preudarno a spešno, včasih lagodno kak preskočili, tudi čez nekaj mest, kjer kake police ni bilo več slutiti. Še hip in že so utonili v zavetje rušja na robu. Tako, sedaj pa veva, kod prideva iz teh pasti domov. Hvala vam lepa, stari prijatelj! Kar zmorete vi, bova midva tudi, čeprav mogoče malo počasneje in s silo najine tehnike, če ne bo drugače. Tako sva računala v svoji preproščini. Dosegla sva dno. Po grobih gruščih sva trudoma lezla proti Peklu. Zazijalo je nad nama, kot vhod v Postojnsko jamo, le da vse pošastneje. Nič se ne bi čudil, če bi na oboku iznenada v ognjeni pisavi zažarela beseda Dantejeva: »Lasciate ogni speranza, voi ch' entrate«! Iz žrela je nekje z gornje strani prihajala rahla modrikasta svetloba. Dokopala sva se pod silni obok. Tam pa je grušč postal vprav strašanski in le z velikimi

napori sva se držeč se za steno dvigala po nemarno strmih rumenih nasutinah.

Prišla sva v prostor kot cerkev, ki se ji je sesula kupola, modro nebo je zrlo vanjo izza previsov. Skrivnostno je kapljalo z obokov, pogled na tla pa je zgovorno pravil, da često kane tudi kaj drugega kot tihe vodne kapljice, kaj trdega, surovega in neusmiljenega, uničujočega in ubijalnega. Pade, kadar pride čas ali kadar ukaže nepreračunljivi vzgib Zemlje. Stisnila sva se v skrajni kot. Tam pa zopet razočaranje: v ilovnati lévi je bolščal v naju možic, lep, bodro raščen skalni možic, ves nov celo. Le kdo za zlodja je tod še lazil, in ne dolgo pred nama »prvopristopnikoma«. Kakšna ljubljanska nakaza navsezadnje! Tako naju ni več imelo, da bi zlezla na peklenški obok, čeprav ne bi bilo težko. Prihodnjič! In oddričala sva se po gruho navzdol, da so se izpod nog prožili celi plazovi in je sredi rumelega dima zasmrdelo po žveplu, tako kot je v Peklu prav in se sploh spodobi.

Jarek, poln oskalkov, je prijazno vodil v dolino. Ne bi bilo daleč, a lovci so nama bili pravili o grozljivih bolvanih, ki se prekopicnejo čim nanje stopiš, o pragovih, kjer moraš skočiti po štiri metre in več, sicer ne prideš dol. Lepe stvari, kot nalašč za moje že krepko boleče koleno! Tako sva zavila v breg, za drugim tropom gamsov. Brž bova pod Germlajtom, pa dol čez Rušno glavo — tam sva vedela za skrito stezo — pod Kukljo in v Mlinarico k avtu po končno plačilo za trud.

Mukoma sva lezla po neusmiljeno strmem, grobem grušču. Iznenada se mi oko ujame na nečem tujem v tej naravni divjini: škatlica sardin, natanko táka, kakršne riše Samivel v svojih prikazih turističnih »popravkov« narave. Tristo zelenih, le kdo je bil tu v tej najini divjini? Pa še koža debele rezine salame! In oboje še sveže, po ribah še diši in po slanini! Z vrha to ni moglo prileteti, tisti od možica je bil! Vse kar je prav, mar danes razočaranjem ne bo konca? In kam le je šel, pa ne da po »najini« gamzicj v Germlajt? Tu je vendar izključno kraljestvo nas Sočanov iz Vrsnika pa trentarskih lovcev. Teh kdo je bil, seveda, Tona nemara ali Joza, solnico za gamse imata kje v Peklu, le da je midva nisva videla.

Hudovaje se sva dosegla polico. Saj ni nič, gamsi so šli kot nič, a vrv si le priveživa, moji nogi ni da bi že zaupal, le roke ne spuste, kar zgrabijo. Otvezila sva se in vstopila. Na mah sva bila visoko v steni. Toda že prvi raztežaj je pokazal eno tistih srhljivih mest, kjer je varovanje zgolj pobožna domišljija: drobenci, krušljivi stop-

ki, oprimkov pa nikakih, stena kar razpada v luske. V drugem raztežaju pa se je »policca« izrodila v tako nemaren nič, da sva se na mah obrnila, razočarana, da ne rečem prestrašena. In gamsi so se tod sprehajali, midva pa si pri vsej najini mehanizaciji ne upava naprej... Seveda, štiri noge in tisti parkeljci s plezalnikom v sredini in derezico ob robih! Kar hitro sva bila v grušču in spet pri konservi in salami. Torej po spodnji gredi, koder je šel prvi trop! Tam pa sva doživela še temeljitejši pouk, tako uspešen, da niti vstopila nisva. Tista koza, ta je že znala, pa še kako!

Ostane tedaj razen vse dolge poti nazaj le še jarek z bloki, ki te zmlinčijo, in skoki, kjer si polomiš noge. Sicer pa, čemu imava kline, da le uideva blokom, skoke že kako prelisičiva, ni šment. Kolikor niže sva se spuščala, tolako ožja je postajala tesen, a tembolj čista skala. Nazadnje sva hodila po trdnih gladkih stopnicah, čistih kot akropolski marmor. Kakšni bloki neki! In tista dva skoka. Mimogrede sva ju zdelala, brez skakanja in vrvi. Spomladi gremo tod v Pekel s smučmi. Midva pa sva že kanila nabirati od voda nanošeno dračje, za ogenj v bivaku! Pa ne, da so naju ti lovci naplahtali, da bi naju vsiljivca odvrnili od svojih gamsov?

Ena, dva sva bila v dnu, še moje koleno se ni prida upiralo. Res sem mu uspešno pomagal s staroznano, a sedaj prezirano iznajdbo nekdanjih gorjancev: krepko, do ramena segajočo leskovko z luknjico in zanko pri vrhu. S tem imenitno hodiš, se opiraš, skačeš, prisloniš puško, neseš gamsa in sploh. Ko pa plezaš, si zanko natakneš na zapestje. Vedno bolj cenim gorsko palico, neokovano, v njeni dobri preprosti stari obliki. Kaj življenj ne bi ugasnilo v gorah, če bi se bili njihovi lastniki ponižali in segli po preprosti palici! Če jo nosi mačje spretni in gamsje močni gorski lovec, kaj bi se je sramovali mi, mestne sence v gorah!

Stene so se nama razmaknile, jarek je zavil v desno in pred nama je nad belimi prodi gorskega potoka v vseh barvah paleta večernega sonca zažarel gorski gozd rdečih bukev, oranžnih macesnov, rumenega javorja in kdo bi vedel česa prelestnega še. Poplava odtenkov, da sva kar ponorela od same božje lepote. Niti zadnje razočaranje, izgubljeni pokrov Tončkovega objekta, naju ni moglo več prizadeti. Slikala sva kot uročena. Omamljena sva se spuščala po stezi proti cesti, srečna nad nečim neizrazljivim. Gôri sva bila ukradla njen najlepši jesenski dan, tik preden se zavije v zimsko ogrinjalo.

Tam ob vršiški cesti, pa je v curku ledene vode čakalo končno plačilo za vsa najina razočaranja, višek užitkov po trdi turi v gorah, ki zanj dolgo hranimo dragoceno žejo: požirek hladnega, penetegega se zlatega piva! Ko se je nagibalo k dnu, so se nama oči kar same obrnile proti nebu, ki nam alpinistom poklanja to najlepše kar je Človeku danega v gorah: Goré!

V dolini pa sva za zadnje razočaranje zvedela tole: Sardine in salamo je komaj nekaj dni pred nama tam pod Kanceljni natapaval ljubljanski alpinist Šteblajev Lojze, vdrl — da bi ga grom — v najino Peklo, postavil možica, očitno nama v posmeh, in še splezal Peklu na obok, vse to Ljubljančan pred nosom naju Sočanov! No, nazaj pa je k sreči moral prav tako po jarku kot midva, celo on. Ob tem pa je najini nečimrnosti odleglo, splahnelo je še poslednje razočaranje. In sedaj smo srečni vsi, Ljubljančani kot Sočani.

Opozorjamo na naročilnico za knjigo dr. Mihe Potočnika »Srečanja z gorami«. Izpolnite jo in pošljite Planinski zvezi Slovenije, Lj. Dvořakova ul. 9. Priložili smo jo v PV 1968, št. 5.

V Železnikih nad Škofjo Loko bodo v nedeljo 9. junija t. l. ob 9. uri odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši planinskega pisatelja Janka Mlakarja. Denar za ploščo so zbrali PD in TD Železniki, PD Škofja Loka, PD Ljubljana-Matica in PZS v Ljubljani. Domačini so pripravili slovesno počastitev pokojnega pisatelja, katerega spise še sedaj planinci radi bero. Obenem bo možno ogledati stari plavž in muzejsko zbirko, ki prikazuje razvoj kovinarstva in lesne industrije v Selški dolini. Nato bo čas za izlet na Soriško planino ali v kak drug del lepe gorske okolice. Avtobusne zveze iz Škofje Loke so pogostne in ugodne. PD Železniki vabi slovenske planince k tej slovesnosti.

PRED PETINTRIDESETIMI LETI NA KRNU

A. Pagon-Ogarev

olikokrat občutimo tesnoba ozkega prostora v dolinah, kamor nas priklepajo vsakdanjost, delovne dolžnosti in skrbi za življenje! Kolikokrat se iz dolinske tesnobe oziramo navzgor, v jasnomodre višine, kjer je doma mir in tišina razgledov. Tam gori se dolinski človek počuti prost in lahek kot ptič. Ob pogledu na jasnost, preprostost in lepoto po poletnih nevihtah umitih gorá se spominjamo verzov, ki jih je pesnik Silvin Sardenko napisal na spomenik triglavskemu župniku Jakobu Aljažu:

Vsako jutro v zarji novi
naši zažaré vrhovi,
čakajo, kdaj prideš spet,
ki si bil jim varuh vnet.

Res. Vsako jutro se v novi zarji, ki zlati vrhove in hribe, ki nas obkrožajo, prebujamo v nov dan, v vsakdanje življenje. Ko stopamo iz hiš in se še zaspani pretegujemo, nam pogled tako rad-poboža pozlačene vrhove, ki nam vzpodbujajo in vabijo:

Pridite k nam na obisk, kadar vam bo v dolinah pretesno, kadar bo v dolinah tako, kot pravi pesnik:

Tam dol meglé se vlačijo,
duhá moré in tlačijo.

Tudi naš primorski pesnik Simon Gregorčič je občutil lepoto, prostranost in svobodo planin, ko je zapel:

Nikomur tu nisem na poti,
na poti ni meni nikdo.

Tako sproščenje, prostost in svobodo občutijo planinci, ko zadihani in upehani priplezajo na skalnata temena naših gorskih velikanov...

* * *

Ni moj namen, da bi življenje v dolinah prikazal kot neznosno breme. Nasprotno. Rad bi samo poudaril, da smo potrebni sproščenja, razbreme-

nitve vsakdanjih skrbi in težav. Goré so naše dobrotnice.

Tolmin je izhodišče za obiske planin v srednjem in gornjem delu Soče, gornjem delu Baške grape in Idrijske doline. Preko tolminskih planin pridemo na Krn, Matajur, Mrzli vrh, iz Baške grape na Črno prst in Porezen, iz Cerkna na Porezen in Blegaš, iz Idrije na Javornik in druge nižje vrhove. Lepo je o Tolminu zapel pesnik Alojz Gradnik:

Ob nogah Krnu, Kuku, in Škrbini
se lesketajo v soncu rjavi krovi,
Tolminke jih oblegajo bregovi.
In Soča teče mimo po ravnini.

Na Tolmin me veže spomin iz narodnosvobodilne borbe. Sredi marca 1945 sem se preko tolminskih gora vračal na sedež zapadno primorskega okrožja v Beneško Slovenijo. Sneg je bil že skopnel. Le v drastah ob vznožju Krna ga je bilo še več kot meter na debelo. Pot iz Gornje Trebuše — takrat je bil tam sedež pokrajinskega narodnosvobodilnega odbora — me je bila zelo utrudila. Okrog enajste ure pred polnočjo sem dospel do svisli polnih dišečega planinskega sena. To je bilo v strminah nad Poljubinom. Noge me niso več hotele ubogati. Bil sem tudi dovolj visoko, da se ni bilo treba bati presenečenja. Nisem se mogel ustavljati tako vabljivemu in po planinskih travah diščemu ležišču. Skozi opaž sem zlezal na svisli, poravnal stlačeno seno in legel kar obut in oblečen.

Kako prijetni so občutki, kadar po dolgi in utrudljivi hoji lahko brez skrbi zravnaš razbolele noge. Ker sem bil sam, sem si »komandiral«:
»Dve uri počitka!«

Skozi okno v opažu sem globoko v dolini zagledal nekaj luči. Tam doli je Tolmin, sem pomislil. Tam doli so Nemci in njihovi pomagači, domobranci. Grejejo se na toplih pečeh in ob štedilnikih, jedo in pijejo, kar se jim ljubi. Čutijo se varni pred napadi partizanov.

Kaj pa partizani? Še vedno — že četrto leto — je naše domovanje gozd. Ta nam nudi zavetje, ležišče in varnost.

Vendar... Nenehno tiktaka ura, nenehno teče čas in sovražniku napoveduje poraz. Prav tako tiktaka ura, prav tako teče čas partizanom in jim približuje pohod v dolino, približuje zmago in svobodo.

Ob tem premišljevanju sem zadremal. Koliko časa sem počival, ne vem. Morebiti eno uro, dve. Še vedno je bila trda tema. Počutil sem se svež in spočit. Skočil sem s senika, otrešel seno z obleke

Tako se nas je zbralo 34 pred fotografskim aparatom. Vsi smo želeli imeti spomin na ta čudoviti izlet na Krn...

in znova vzel pot pod noge. Na temnem zapadnem obzorju se je v mesečini kot oblit s srebrom bleščal vrh Krna.

V Žabčah pri Tolminu živi tovarišica Terezina Skočir - Marjanca. Med narodnoosvobodilno borbo je bila dopisnica »Partizanskega dnevnika«. Njene dopise so kurirji prenašali preko krnskega pogorja do Vrsnega, od tam je šla njihova pot v dolino, kjer so morali prebresti Sočo in se nato povzpeli po strminah Kolovrata na Livške Ravne. Šele nato so lahko odšli v Beneško Slovenijo na točko P - 25.

Ne dolgo tega sem jo obiskal. Ko sva obujala spomine na delovanje med narodnoosvobodilno borbo, mi je med drugim povedala, da hrani zvezek zapiskov iz njenih mladih let. V omenjenem zvezku je med drugim ohranila spomin na izlet na Krn pred 34 leti. Izlet ji je zapustil nepozabne vtise, ki še po 34 letih niso zbledeli. Iz treh vasi, Žabč, Prapretna in Tolmina se je izleta udeležilo deset mladincev in mladink. Večja skupina je odšla po drugi poti, iz Bovca in Kobarida. Tolminsko skupino je vodila Kovačeva Mici iz Tolmina. Naj o vtisih s tega izleta govori njen takratni zapis:

* * *

»Dne 21. 8. 1932 sem bila na Krnu. Po vrnitvi mi spomini na ta izlet niso dali miru, dokler nisem sedla in jih prenesla na papir.

V meni je vse trepetalo od nemira in pričakovanja, kdaj bo prišla ura, ko bomo oprtalj nahrbtnike, vzeli dolgo palico in odšli na pot.

Bil je sobotni večer okrog devete ure, ko smo se odpravili od doma. Jasna in zvezdnata noč nas je sprejela, ko smo se začeli vzpenjati iz doline. Zamišljeni in molčeči smo dospeli na Sevce. Globoko iz doline je do nas prihajalo šumenje Zaldlaščice. Po krajšem oddihu smo krenili naprej po položni poti, ki pelje na tolminske planine in senožeti. Pot se je vlekla v nedogled, tako da smo šele okrog polnoči prišli do studenca Mrzlice. Na Pretovki smo na ves glas zavriskali. Ob dveh po polnoči smo prišli na planino Sleme, kjer smo znova počivali.

Zaman iščem besed, da bi z njimi lahko izrazila vse tiste občutke in doživetja, ki smo jih bili deležni na naši nadaljnji poti proti vrhu. Pred našimi začudenimi očmi so v nočni tišini vstajali ponosni gorski velikani. Zdelo se nam je, da bomo prišli do kraja in da od tam naprej ne bo več nobene poti. Naša vodnica pa je vedela za pot in nas je varno pripeljala na vrh. Nismo se mogli dovolj načuditi lepoti krnskega pogorja, ki se je bleščalo v svitu lune.

Zaverovani v lepote, ki smo jim bili priča, sami nismo vedeli, kdaj smo prišli na Peske. Pod nami je ležalo Krnsko jezero. Belo apnenčasto skalovje, melišča v stalnem premikanju in drsenju, so bila kot iz srebra.

Ura je bila že štiri zjutraj, ko smo se vzpenjali po zadnjem delu naše poti. Na vzhodu je nalahno zažarela bleda jutranja zarja. Cilj — to je vrh Krna — smo dosegli v trenutku, ko je na vzhodnem nebu vzhajalo sonce. Najprej smo opazili veliko rdečo liso, prekrito s tankim pajčolanom. Lisa se je naglo večala in se spreminjala

v veliko rdečo ploščo. Pri opazovanju smo imeli vtis, da se ta plošča vrti, vrti. Kmalu je vrh Krna in našo skupino obliklo jutranje sonce. Bilo je pol šestih zjutraj.

Večja skupina mladincev in mladink iz Kobarida in Bovca je prišla na Krn preko Lepene. Tako se nas je zbralo 34 pred fotografskim aparatom. Vsi smo želeli imeti spomin na ta čudoviti, nočni planinski izlet na Krn.

Za povratek smo izbrali drugo pot mimo velikega Krnskega jezera. Od tam smo šli čez planino Duplje na Bogatin, nato smo se spustili na Prode in od tam v Polog. Ob osmih zvečer smo utrujeni in kruljavi, toda veseli in zadovoljni prišli domov. Preden smo se razšli, smo napravili načrt za prihodnji izlet — na Škrbino.«

* * *

Na koncu bi rad povedal, zakaj in komu sem napisal ta članek, ki ga je v svoj dnevnik zapisala mladinka Terezina Skočir. Tovarišica Terezina je danes, polna življenjskih izkušenj, kot vdova in mati štirih hčera, še vedno vsa navdušena za naše gore. V dnevnik je med drugim zapisala tudi tole:

»Mirna in zadovoljna se oziram nazaj v preteklo mladost, polno lepote in prijetnih spominov. Ob vsakem pogledu v naravo uživam najlepšo srečo.« Verjamem, da so ji to bogastvo zadovoljstva in sreče zapustili prav izleti v planine.

Kako lepo bi bilo, če bi tudi današnji mladi ljudje občutili tako potrebo po planinstvu, potrebo po spoznavanju naravnih lepot. Starejši nekako nejevoljni ugotavljamo, da se mladini danes nekam strašno mudi. Razumemo, da življenje in napredek zahtevata naglico in znova naglico. Pri tej naglici se današnji človek vedno bolj oddaljuje od narave, izgublja čut za opazovanje naravnih lepot, čut za tovarštvo, človečanstvo, itd. No, da mi ne bo kdo očital »pridigarstva«, končam.

Če bom s tem člankom samo enemu mlademu človeku vzbudil zanimanje za planinstvo, bom zadovoljen ...

VK
47

IZ NOVEGA MESTA PREKO HMELJNIKA NA OTOČEC

Lojze Zupančič

Tiho in mirno
se vije okrog mesta
in ga objema
kot ljubica zvesta
zelena Krka, ko mlada nevesta.

Dragotin Kette

ette je bil glasnik vedno zelene Krke in Dolenjske metropole. Prav je pogodil pesnik, da daje Krka poseben značaj in lego Novemu mestu. Habsburžan Rudolf IV. tega ni v celoti upošteval, ko je leta 1365 ustanovil Novo mesto, da bi služilo moči Habsburžanov na slovenskem ozemlju. Pred nekaj leti so prebivalci slovesno proslavili šeststoletnico ustanovitve svojega mesta. Do konca sedemnajstega stoletja opisuje Novo mesto Janez Vajkard Valvazor (1641–1693), ki je v štirih debelih knjigah opisal naše kraje in Novo mesto. Ščasoma se je nabralo še mnogo arhivskega gradiva, ki ga je obdelal profesor novo-meške gimnazije Ivan Vrhovec in napisal »Zgodovino Novega mesta« (1891). V dvajsetem stoletju je mesto doživelo dva velika zgodovinska preloma; 29. oktobra 1918 so se Novomeščani otrsli skoraj šeststoletnega habsburškega gospodarstva in 8. maja 1945, ko so doživeli narodno in socialno osvoboditev. Po letu 1900 se je zgodilo mnogo, ni pa še sistematično zbrano in objavljeno v posebni knjigi.

Spričo bogate preteklosti ima mesto danes vrsto kulturno-zgodovinskih zanimivosti. Dolenjski muzej ima dva oddelka, arheološki in arhivski in še za NOB posebej. Študijska knjižnica Mirana Jarca šteje že preko 100 tisoč knjig. Nekatere med njimi so zelo dragocene. Dolenjska galerija likovne umetnosti ima svoje prostore in prireja občasne razstave. Ena najpomembnejših umetniških del je pa Tintorettova slika sv. Miklavža v kapiteljski cerkvi iz konca XVI. stoletja. Slika v glavnem oltarju je izredno umetniško delo renesančnega slikarstva. Še danes imponira v svoji dinamični slikovitosti in kompoziciji, le žal, da nima primerne okvira. Tudi naš največji baročni slikar Janez Metzinger (1699–1759) je svoje mojstrovine izdelal v tej in v francišskanski cerkvi. Znan je Ivan Koch, ki je med drugim narisal Novo mesto za Valvazorjevo knjigo. V

Novem mestu so živeli in ustvarjali svoja umetniško-kulturna dela: poet Gorjancev Janez Trdina, Dragotin Kette, Milan Pugelj, Miran Jarc, Ilka Vašte; muzika Ignac Hladnik, Hugolin Sattner in slikarja Vladimir Lamut in Božidar Jakac. Še bi lahko našteval pomembne osebnosti in zgodovinska dejstva, toda vse to bo obdelano v Vodniku po Novem mestu, ki ga bo izdala Dolenjska turistična zveza v sodelovanju z lokalnim Turističnim društvom Novo mesto.

Motil bi se tisti, ki domneva, da Novo mesto živi samo od preteklosti. Danes utriplje živahno gospodarsko in turistično življenje. Za obiskovalca je vsestransko preskrbljeno. Lepa lega, urejeni hoteli in restavracije, čudovita okolica zadovoljuje vsakega gosta. Pa vedno zelena Krka, ki nudi vse vrste razvedrila od vodnih športov do ribolova. Kaj bi našteval, pričrajte se sami. Jaz pa sem se odpravil po Ljubljanski cesti ob vzhodu Marofa, ki je bil naseljen že v prazgodovinskem času. Kmalu sem bil v Bršljinu, tam sem zavil na cestni odcep za avtomobilsko cesto Ljubljana–Zagreb. Samo 4 km in pol je dolg. Slabo uro lahko navkreber po gozdu in že sem bil na planem ob cesti pod Hmeljnikom. Prav tu mimo je bila speljana rimska cesta od Emone (Ljubljane) mimo Acerva (Stična), Praetorium Latobicorum (Trebnjega) do pristanišča ob Krki (pri Beli cerkvi) in dalje na vzhod proti Neviodunumu (Drnovo) v panonski svet. Na prelomu iz starega v novo štetje so tod korakale rimske legije v osvajaalne pohode na Balkanski polotok in v Panonsko nižino. Dobrih pet stoletij kasneje so iz obratne smeri prihajali naši predniki, ki so naselili dvakrat več ozemlja, kakor ga imamo Slovenci danes.

V napetih vijugah se cesta dviga po planem pobočju do gradu Hmeljnik. Pešci gremo lahko po stezi, ki pot znatno skrajša, da rabimo od glavne ceste do gradu le pičlih dvajset minut. O gradu Hmeljnik pripovedujejo, da je stal že v rimskih časih, vendar ni dokazano. Prav gotovo pa je bil sezidan najmanj pol drugo stoletje prej, preden je bilo ustanovljeno Novo mesto. Lastniki so bile znane plemiške rodbine, ki so v zgodovinski kranjske dežele igrale vidno vlogo. Zadnji lastnik je bil Philipp Wambolt von Umstadt iz nemške dežele. Danes je grad v ruševinah, ker je bil v bojih med NOB uničen. Po osvoboditvi so pričeli z obnovitvenimi deli, toda kmalu so delo opustili. Škoda, saj bi restavriran grad lahko bilo pomembna turistična točka. Po načinu gradnje je bil nekoliko podoben Miramaru pri Trstu ali Trakoščanu v Hrvaškem Zagorju.

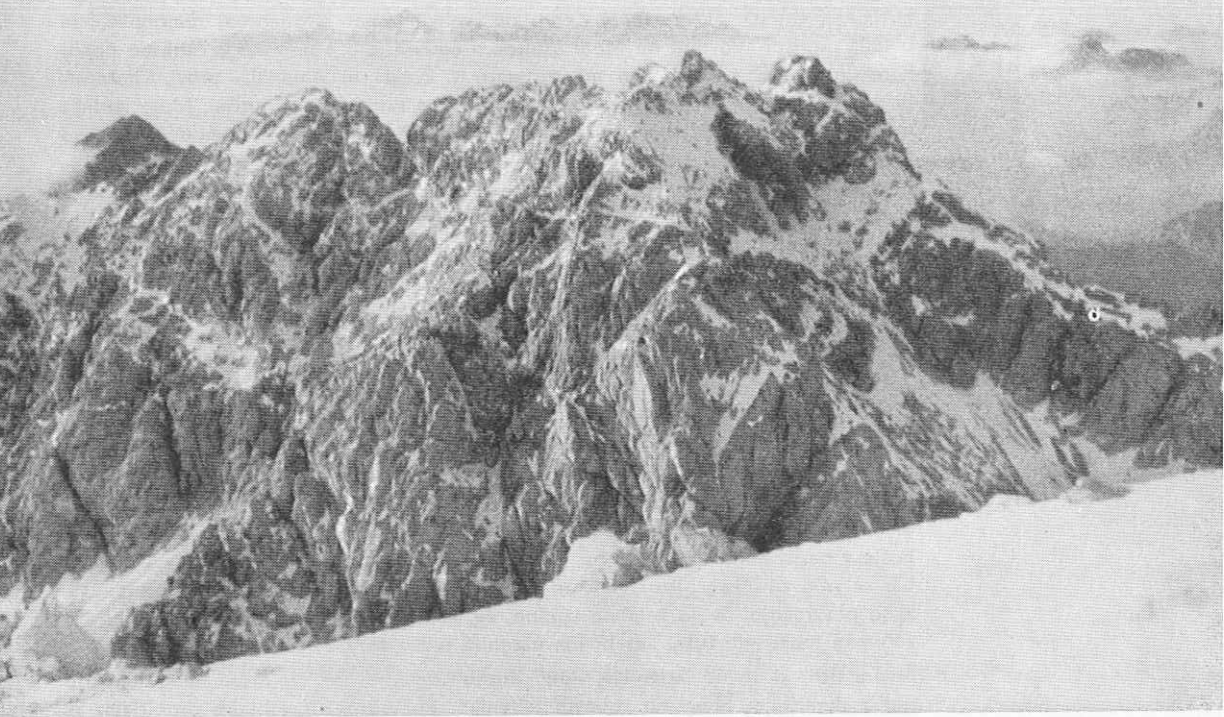
Imenitna je bila njegova lega med dolino Temnice in Radulje nad Karteljevim. Višina gradu je neznatna, 507 m, ali razgled na vse strani je zares lep. Velik del slovenske zemlje se je razgrnil pred mano tja do vrha »snežnikov kranjskih siv'ga poglavarja«, od bajnega Kleka preko Snežnika do Kamniških Alp in zasavskih gora. Čudovit je pogled na dolino Krke, »doline gradov« in Novo mesto, ki veselo zre v svet in v bodočnost. Veseli se življenja in dela, ki se vedno bolj razvija v nekdanji mirni in tihi dolini med Gorjanci in Dolenjskim gričevjem.

Tudi v slovenskem slovstvu je grad imel svoje mesto. Lahova igra »Noč na Hmeljniku« se odigrava tu. Dogaja se v času francoske zasedbe in spominja na Francoze, ki so tod okoli srkali sladko trškogorsko kapljico.

Čas je bil, da se poslovimo od razgleda, ki se odpira iz grajskih zidin na vse strani. Zamikalo me je, kakšno vino zdaj pridelujejo na Trški gori in tam okoli. Po cesti sem krenil proti vzhodu in kmalu sem bil iz gozda nad Ždinjo vasjo. Dobra prevozna pot me je privedla do prvih hiš Golušnika in novega počitniškega doma Železniško transportnega podjetja iz Novega mesta. Stavba stoji na lepem kraju, ima pa tudi klet, ki ni prazna. Sicer pa, kaj bi, saj se zidanice kar vrstijo tja do trškogorske cerkve, ki sem jo imel ves čas pred seboj. Pot po grebenu se vije med vinogradi in v dobre pol ure sem bil na Trški gori (429 m). Že iz Novega mesta sem hodil ves čas po sledovih planinskih markacij, ki jih je uvedel po ustanovitvi SPD Alojz Knafeljc (1859 do 1937) iz Žabje vasi pri Novem mestu, zaslužni planinski delavec, ki ima častno mesto v zgodovini slovenskega planinstva. Markirana pot je namreč del Dolenjske turistične-planinske potj ali krajše imenovana »Trdinova pot«, zato ima poleg običajnega znamenja črko »T«.

Trška gora slovi zaradi lepega in imenitnega razgleda ter znanih vinogradov. Na vrhu stoji cerkev, nad vhodom je grb stiškega samostana (letnica 1620), v čigar posest je svoječasno spadala. Zanimivo in lepo dolino sem imel pred očmi na obeh straneh Krke. Tam temni gozdovi vedno lepih Gorjancev, tu vinske gorice Trške gore, Grčevja in Vinje vasi, nato pa se svet zniža v obširno krško polje tja proti Spodnjemu Posavju. Pri Kostanjevici — »dolenjskih Benetkah« zavije srebrni pas Krke prav pod Gadovo peč, kjer raste pristni dolenjski cviček — povsod cenjen in znan.

Danes je dostop na Trško goro možen celo z avtomobilom ali pa tik pod vrh. Poleg cerkve je

Kočna v decembrskem snegu 1967, poslana uredništvu za novoletno vožnjo

Foto dr. Marjan Ogrizek

tudi gostilna, kjer sem bil postrežen s pristnim trškogorcem v majolki z originalnimi napisi, ki je delo spretnega lončarja iz okolice Šentjerneja. Pa spet sem hodil dalje med negovanimi vinogradi in vinskimi hrami. Mnogi so novi ali v gradnji. Videti so kot počitniške hišice in bodo morda svojevrstna dolenska turistična zanimivost, posebno če bodo njih lastniki postali tudi umni pridelovalci dobre kapljice. Kmalu sem bil pred drugo srednjeveško zgradbo, Starim gradom, ki je še v okrilju Trške gore. Grad je deloma obnovljen, ker je bil porušen v zadnji vojni. Dober km oddaljene ruševine Bajnofa (Veinhof), velike zidance stiškega samostana, pa sem pustil ob strani, sicer pa ni več kaj videti. V bližnjem Mačkovcu je kot gradbeni material vzdana spominska plošča Bajnofa iz XVI. stoletja (1591). Dobro viden napis je v latinskem jeziku in je sestavljen v obliki verzov.

Že sem bil v dolini in kmalu sem med njivami prispel v vas Otočec, prej Šempeter, ki se razprostira tik nad Krko. Vodna struga pod vasjo se razširi in več otočkov se vrsti drug za drugim. Ko sem prispel vrh klanca, sem zagledal kar hipoma »biser Dolenjske« grad Otočec. Zgodovinski viri potrjujejo, da je stal že sredi XIII.

stoletja. Je torej starina, ki je doživela preko 700 let. Mnogi gospodarji so se menjavali, med njimi tudi Ivan Lenkovič — poveljnik Vojne krajine, ki zdaj počiva v Novem mestu. Doživel je divjanje Turkov in upore kmetov, ki so terjali svoje pravice. V času Ilirije je francoski poveljnik na otoškem gradu krojil pravice Novomeščanom. Čas je tekel dalje in v zadnji NOB je bil deloma poškodovan. Preko mostu, ki je prevozen tudi za avtomobile, sem prišel na otok. Pred vhomom v grad stoji spomenik v spomin mladini, ki je pomagala graditi avtomobilsko cesto. Grajski prostori so preurejeni, vendar so pazili na stare grajske značilnosti. Zgrajenih je tudi vrsta novih turističnih stavb, posebno motel onstran avto ceste. Opazil sem, da se dosti preureja in gradi. Upam, da bodo znali načrtovalci vse postaviti v skladnosti z lepo okolico in nam biser Dolenjske še olepšati.

Pot, ki sem jo prehodil iz Novega mesta do Otočca, je samo del dolenske turistične poti. V celoti je že markirana iz Novega mesta na Frato, Kočevski Rog, Mirno goro, Jugorje, Gorjance, Kostanjevico, Tolsti vrh, Otočec, Trško goro, Hmeljnik in nazaj v Novo mesto.

HATEAUBRIAND (1768–1848), eno od velikih imen francoske romantike, je l. 1805 napisal »Voyage au Mont Blanc«, v katerih je s planinskega stališča nekaj heretičnih misli: »Videl sem mnogo gora v Evropi in Ameriki,« pravi Chateaubriand, »pa se mi je vselej zdelo, da opisi gora niso vselej pesniški. Moja zadnja izkušnja me ni prepričala o nasprotnem. Obiskal sem dolino Chamouny (tako so v začetku 19. st. še rekli Chamonixu), ki so jo proslavila dela de Saussura. Res ne vem, če bi pesnik mogel tu najti speciosa deserti, kot jih je našel mineralog. Naj preprosto povem, kaj sem razmišljal na tem potovanju, saj je moje mnenje tako malo pomembno, da bi komaj moglo koga vznemiriti. Naj povem: Res ni lepe pokrajine, ki bi na horizontu ne imela gora, a prav tako je res, da ni prijetnega bivališča in ne mikavnosti za oči, če ni prostora in zraka. Težki masivi gora se prav nič ne skladajo z zmoglostmi človeka in šibkostjo njegovih organov. Goram pripisujejo veličastnost, najbrž zaradi njihove ogromnosti. Te ogromnosti po pogled ne zajame v celoti, odkod torej ta občutek veličastnosti? So prirodni spomeniki, vendar jih je treba gledati s prave perspektive, ker sicer izgube svoje oblike, barve, proporce, takorekoč vse. Sredi gora se polje razgleda zoži, dimenzije nujno izgube svojo veličino, zato ni čudno, da se motimo v višinah in daljavah. Vprašujem popotnike: Ali je Mt. Blanc res tako visoko nad Chamounyjem? Ali ni včasih alpsko jezero majhno kakor ribnik? Včasih se vam zdi, da boste z nekaj koraki na vrhu, pa hodite tri ure. Ves dan garate, da dosežete tisto, kar se vam zdi čisto blizu. Veličina gora torej ni realna, čutite jo le v utrujenosti, ki jo povzročajo. Svojo veličino izgube, če se nam približajo, če pa so v daljavi, zatemne lahko vse tisto, kar bi jim utegnilo biti v okras.

Srečni tisti, ki so na ledenikih videli drago kamenje, jaz ga nisem mogel odkriti niti z domišljijo. Sneg na robovih ledenika, pomešan z granitnim drobirjem, se mi zdi kakor pepel. Mer de Glace je na mnogih krajih kakor kamnolom iz apna in sodre.

Te bele alpske draperije delajo vse okoli sebe črno, vse do neba, ki mu rjave sinjino. Tudi sončna luč na ledenikih tega dejstva ne spremeni. Barve gora v daljavi so eno, barve gora od blizu popotniku nič ne povedo. Popotnik v Chamounyju nima prav nič od zahajajočega sonca v Savoiji.

Govore o ekstazah nad lepoto v dolinah po Švici. Kje neki je tista zelenina, o kateri se toliko govori? Nekaj zgrbljenih vrb, nekaj krajev rži ali ovsca, ki s težavo dozoriata, nekaj divjakov z grenkimi sadeži, vinograd v zatišju pred vetrom — vse skupaj malo v primeri z nerodovitnimi višavami. Mnogo se govori o gorskem cvetju, o vijolicah, ki jih lahko trgaš ob ledenikih, o jagodah, ki zore sredi snega. Vse to so čudeži, ki jih še nikdo ni videl. In če bi bili resnični, so preskromen okras za gorske kolose.

Zelo mi je žal, da še nisem videl tistih slovityh pastirskih stanov, ki jih je opeval J. J. Rousseau. Vsi so smrdeli po ovcah, zaudarjali po sirotki in kislem mleku. Planšarji pa so bedni hribovci, ki se počutijo tam gor v pregnanstvu in komaj čakajo, da pridejo v dolino.

Če verjamemo J. J. Rousseauju in tistim, ki njemu nasedajo, ne da bi imeli tudi njegovo zgovornost, je človek na vrhu gore kakor preroben. »Na gorah človeka v skladu z veličastno okolico obhajajo bolj vzvišene misli, vse, kar je nizkotno, zemeljsko, čutno in surovo nima mesta tam gor,« piše Rousseau.

Daj bog, da bi bilo tako! Res bi bilo imenitno, če bi se človek lahko rešil vsega zla s tem, da bi se dvignil nekaj sežnjev nad dolino! Žal pa je človeški duh kaj malo odvisen od zraka in lege. Srce, ki se lomi v bolečini, ni nič manj težko na vrhah kot v dolini.

Po tej graji nad gorami je prav, če jim zapojem hvalo in slavo. Omenil sem že, da so zelo potreben okvir lepe pokrajine. Njihova siva temena, njihovi razbrzdani boki, orjaška rebra, od blizu grda, so od daleč v sparini obzorja, v razlitem zla-

tem sijaju, nenavadno slikovita. V gorah izvirajo vode, gore so zadnje zavetje pred suženjstvom, koristna obramba zoper napade in vojske. Vendar vse to še ni dovolj, da bi občudoval vse, kar nudijo Alpe. So pa gore, ki bi jih rad še enkrat videl: Gore v Grčiji in Palestini . . .«

Bralec si je najbrž na jasnem, odkod izvira ta »sramotilni spis«, ta pamflet, namenjen goram. Predvsem iz polemičnega žolča, ki je v katoliškem romantiku Chateaubriandu zavrel vselej, kadar je naletel na Rousseaujev nepremagljivi vpliv. In l. 1805 je bil ta kljub vsem političnim spremembam, ki so govorile zoper, tolikšen in tako posplošen, da ga ni bilo mogoče spraviti s sveta. Nekateri bi radi Chateaubrianda potegnili iz strupa, ki se nabira iz zopništva in zoprvanja zoper resnico, ki je ni mogoče tajiti, pa pravijo: »Bil je Bretonec, primorec, gore je poznal le od daleč, s poštnege voza. Če bi bil doživel višino 4000 m, bi morda čisti gorski zrak vsaj za nekaj časa razredčil Rénéjevo melanholijo.« (»Réné« je eno Ch. del, pisanih močno pod vplivom svetožalja). Prizanesljivost tu ni utemeljena. Če Chateaubriand gora ni poznal, naj bi o njih ne pisal. Iz njegovega pamfleta se vidi, da ga je zmamil mik polemike zaradi Rousseaujevih etičnih nazorov v delu »La Nouvelle Héloïse«, iz katerega citira slovito besedo Saint-Preuxa o psihofiziološkem vplivu gora na človekovo duševnost. Saint Preux tisto izjavo konča tako, kot da bi videl 200 let naprej, kot da bi bral »indikacije« na milijonih prospektov in turističnih monografij: »Čudim se, kako to, da se kopeli v zdravilnem in blažilnem gorskem svetu — zraku ne predpisujejo kot veliko zdravilo za telo in duha, za telesne in duševne bolezni.«

13 000 ŽIVALSKIH VRST je živelo — s človekom vred — na zemlji pred 2000 leti, sesalcev in ptičev. Zdaj je 200 vrst manj, kar pomeni, da je vsakih 10 let izginila ena vrsta. Vendar o kaki enakomernosti pri tem izginevanju ni govora. V zadnjih 400 letih je bilo obsojenih na smrt 130 vrst, torej na tri leta ena, v zadnjih 100 letih pa je izginila s sveta vsako leto ena živalska vrsta, v zadnjih 50 letih pa je tempo še hujši, izginilo je 76 vrst. Zato se je že ustanovitelj nacionalnega parka Paul Sarasin zavzemal že pred prvo svetovno vojno za mednarodno komisijo, ki bi ta zli razvoj zavrla. L. 1913 se je taka komisija sestala, naredila pa nič, ker je izbruhnila vojna. Šel^e l. 1928 je v Holandiji prišlo do ustanovitve Mednarodnega biroja za varstvo narave. Sedež je imel v Bruxellesu, iniciator pa je bil P. G. van Tienhoven. Biro je deloval do l. 1940.

Po drugi svetovni vojni sta bili v Švici dve konferenci, v Brunnenu l. 1946 in 1947. Obenem z UNESCO so sklenili, da se skliče l. 1948 nova konferenca v Fontainebleauju pri Parizu. Tedaj se je ustanovila International Union for the Protection of Nature (IUPN), l. 1956 pa je dobila organizacija ime International Union for Conservation of Nature and Natural Ressources. S kraticami so jo imenovali UICN. Je neodvisna mednarodna organizacija, člani so iz vseh držav brez ozira na politični in socialni red. Čeprav UICN ni organizacija OZN, uživa podporo tega mednarodnega foruma. Ima posvetovalni status v organizacijah OZN (UNESCO, FAO, ECOSOC).

Glavna naloga UICN je, da pospešuje vsa prizadevanja za varstvo narave in njene prvobitne podobe, ne samo iz kulturnih in znanstvenih ampak tudi iz gospodarskih razlogov. Zato ima v programu razširjanje informacij z vsemi sredstvi, ekološke študije, sodelovanje pri tehničnih pogojih za varstvo, priprave konferenc in kolokvijev itd. UICN vodi predsednik s tremi podpredsedniki in izvršnim svetom, v katerem so sami strokovnjaki. Sekretariat tega sveta ima svoj sedež v Morgesu v Švici. Svet ima vrsto komitejev in komisij: za ekologijo, za vzgojo, za regionalno planiranje, za zakonodajo, za nacionalne parke, za varstvo narave, ima pa tudi center za dokumentacijo in informacije.

SNEG IN LED V ROGLJICI

Tomo Križnar

epo zimsko jutro v Krnici. Na okoliških vrhovih se že svetlika, a po globeli se še plazi tema.

Ozka goz se izvija iz gozda, se strmo vzpenja skozi grape in ruševje ter se ustavi na snežišču tik pod prepadno steno. Včeraj sva se celo popoldne vdiral do pasu in trmasto mešala pršič, da sva naredila to gaz. Kljub temu ni danes nič lažje, saj sva optnata s težkimi nahrbtnikoma, ki naju neusmiljeno pogrezata v gaz.

Prvi sončni žarki so že pordečili vrh Razorja, ko je gazi nenadoma konec. Naslonjena na cepine sopeva ter si od časa do časa otareva znojne obraze. Čez nekaj časa se ozreva kvišku. Drzno in strmo se tik pred nama dviga vitki steber, v sredini nagnjen nastran, kot da bi popustil pod zamahom velikanove roke. Ves pobeljen je in iz previsov visijo ledene sveče. Dolgo sem ogledoval vso to veličastno zmešnjavo snega, ledu in skal

Tomo Križnar in Uroš Škerl v Grintovcih

in počasi sem začutil neprijeten občutek v želodcu. »Strah te je,« mi prišepetava neki glas.

»Kakšen strah! Samo malo treme imam, kot ponavadi,« se branim. A glas trdovratno nadaljuje:

»Kaj ne veš, da te stene pozimi ni še nihče preplezal, pa da bi jo vidva. Sama mladostna zaletavost vaju je. Mar ne vidiš na severu sivih oblakov? Kmalu bo snežilo.«

»Saj še ne bo snežilo tako kmalu. Sicer sva po dobro opremljena in utrjena sva dovolj, mogoče bova pa še danes na vrhu.«

Uroš mi ponudi vrv in me zdrami iz premišljanja. Hitro se navezujeva z vajenimi gibi. Ovesiva se z železjem in poizkusiva spraviti vso kramo v moj nahrbtnik. Premajhen bo ta stari oguljeni prijatelj s samotnih gorskih pohodov. Tudi prvi bo moral nositi nahrbtnik, sicer lahek, a vseeno bo veliko teže z njim. Drugi bo imel težko delo; nosil bo dobrih petindvajset kilogramov. Toda bolje malo težji nahrbtnik, kot pa da postaneva žrtev surove gorske zime.

Še pogled na vozle in opremo in začela sva. Začetek je bil lahek. Gora je celo zimo stresala s sebe odvišno belo breme in grapa med Rakovo špico in Rogljico je bila lepo zalita. A stena je kmalu pričela kazati zobe, iz snega so se pokazali poledeneli skalni pragi.

»Ravno prav za ogrevanje,« sem si mislil. To ogrevanje pa je postajalo vse težje in že po nekaj raztežajih me je Uroš pričakal v kotu pod previsom.

»Glej, prečka,« mi reče in z roko kaže na desno. Strma gladka plat, ki skopari z bornimi oprjemki, sedaj pa so še ti pokriti s tanko plastjo pršiča in ledu. Nekaj časa sem neumno zijal. Kako naj me drži tako tanka plast ledu, ki leži na pršiču! Izkopal sem nekaj okenc v ledeno skorjo in previdno stopil v prvo okenca. Takoj se je podrlo. Zato sem poizkusil drugače. Enakomerno sem obremenil en stop in en oprimek. Na ta način mi je uspelo obstati. Previdno sem sekal okenca in se počasi pomikal naprej. Nenadoma je zmanjkalo vsega, samo še gladka skalna plošča je bila pred menoj. K sreči sem malo višje opazil krpo trdnega snega, v katerega sem zabodel cepin in se z njim potegnul preko. Po nekaj strmih raztežajih po poledeneli skali sva prišla pod gladko in navpično steno, ob kateri tečejo lepi kamini. Ti raztežaji niso bili toliko tehnično zahtevni kot naporni, saj sva ves čas plezala samo po prvih zobcih dvanajsterk. Posebno drugi, ki je nosil težji nahrbtnik, je kaj kmalu začutil ogenj v mečih. Moram reči, da so nama jo kamini lepo zagodli. Pričakovala sva, da bodo lepo

zaliť s snegom, namesto snega pa sva zagledala same navpične in spodaj celo previsne ledene slapove. Morala sva plezati kaka dva raztežaja po strmih in poledenelih žlebičih ob kaminih. Pozneje, ko so se kamini položili, sva prečila vanje in po njih nadaljevala do prečke na raz.

Tukaj se stena za hip položi, kot da bi se v strmem zaletu za hip ustavila, a samo zato, da lahko potem še silneje zakipi proti nebu. Zagledala sva zasnežene police, ki prepredajo steno in drže prav na raz strebra. Obstala sva.

»Koliko je ura?«

»Če pohitiva, sva lahko ob enajstih na razu.«

»Torej plezava šele dobri dve uri.«

Danes res nisva bila počasna. Hiti, kjer se le da, nič hudega, če si malo zasopel. Kmalu boš pri tovarišu, ki te varuje na stojišču. Hitro si bosta zamenjala nahrbtnike, potem pa se boš zopet zagrizel v skalo in led in napredoval do naslednjega stojišča. Tam se boš privezal na varovalni klin ali pa na cepin, zasajen globoko v sneg, in varoval tovariša, ki bo pritovoril težji nahrbtnik. Vživel sem se v to garanje in kmalu izgubil smisel za čas in okolico. A tu pod prečko sem se zavedel, da sva pravzaprav že zelo visoko, čeprav naju najtežje šele čaka.

Prečke sem se lotil kar po spodnji polici. Sneg je bil pretrd in prestrm, da bi šlo brez izsekanih stopinj. Z mislijo, da bova kmalu na razu, sem pričel. Precej časa sem že vihtel cepin, ko se jeolica končala kot odsekana. Razočaran sem obstal. Naj poizkusim z nihalno prečko? Preveč časa bi izgubil. Nazaj. Uroš je poizkusil po višji polici, a se je kmalu vrnil s kislim obrazom.

Nič drugega nama ne preostane, kot da se po ledeni žmuli povzpneva na vrh nekakšne glave in se na drugi strani spustiva navzdol. Uroš se je odločno spoprijel z ledeno strmino. Trmasto je udrihal s cepinom, da so drobci požleda odskakovali in mi zvonili po čeladi. Po izsekanih stopnjah sem tudi jaz hitro prišel na vrh glave. Spustila sva se na drugo stran in končno prišla na udobno polico, po kateri sva kmalu prispela na raz.

Razdelila sva tablico čokolade in malo poklepatala.

Zopet je treba naprej. Nad nama se je grozeče dvigal poledenel previs. Edino čezenj drži pot. Bil sem na vrsti. Skoraj v vrhu previsa tiči zarjavel klin, do katerega se lahko spleza samo prosto. Krčevito sem se oklepel drobnih oprimkov ter se počasi dvigal kvišku. Popolnoma sem pozabil na vse okoli sebe, saj je vsak gib zahteval skrajno zbranost in premišljenost. Končno, klin. Hitro sem se vpel in se za trenutek sprostil.

Potem pa zopet naprej. Držal sem se za klin ter se počasi dvigal na vrh previsa. Kaj je mogoče samo gladek navpičen led, brez kakršnekoli razčlemba? Roka obupno tiplje za oprimkom. Nič. Izpustil bom. V glavo mi šine misel:

»Ne, ne smeš. Premagaj to prekleto črno gmoto, ki te neusmiljeno tišči v globino. Drži, drži do zadnje trohe moči!«

Končno sem našel drobno razpoko med ledom in skalo in se tresoč od napora potegnil preko previsa. Še Uroš je moral preko, utrudil se je morda še bolj kot jaz. Težki nahrbtnik ga je dvakrat potegnil iz previsa, da je obvisel na vrvi.

Plezala sva naprej. Od nekod je tiho ko senca priletela kavka pogledat, kdo neki jo moti v teh samotnih prepadih. Za hip je negibno obvisela nad nama in potem prezirljivo odjadrala nekam proti obzorju. Sedaj nama je bilo plezanje pravi užitek. Strma je skala na tem mestu, a ne skopari z odličnimi oprimki. Hitro sva telovadila navzgor in kmalu prišla do izpostavljene prečke na desno stran raza, ki ga je obsevalo opoldansko sonce. Prestopila sva ostro mejo med svetlobo in senco in sončni žarki so naju za hip oslepili.

Sneg v prečki je bil južen, da je vsaka stopinja polzela navzdol. Izpod nog se je vsipal sneg in brez šuma podal v globino, ne da bi se kdaj dotaknil stene. Stiskal sem se k hrapavi skali in se previdno prestopal. Čelo so mi orosile potne kaplje. Noge so mi spodrsavale in imel sem občutek, da bom zdaj zdaj zdrsnil z ozke police. Končno še zadnji korak pa sem v vnožju zasneženega kamina. Tu ni kraj za počivanje, zato le brž naprej. Še ena prečka naju čaka, morebiti še težja kot prva. A tudi preko te sva se kmalu srečno prebila.

Stojiva pod najtežjim mestom v smeri. Navpična in popolnoma gladka odprta zajeda, k sreči skoraj kopna. Storil sem napako. Pričel sem plezati v derezah. S težavo sem prišel do klina v začetku zajede. Potem se je ustavilo. Dereze niso več prijele v gladki navpični skali. Noge so mi spodletavale, da so se kresale iskre in je smrdelo po žveplu. Moral sem odnehati in se spustiti nazaj.

Odločila sva se, da bo Uroš sezul dereze in plezal naprej v kopni skali, jaz pa bom dereze obdržal na nogah in premagoval poledenele in zasnežene odstavke.

Premenjala sva se na stojišču, obesila nahrbtnika na klin in težjega navezala na pomožno vrv, da ga bova lahko potegnili preko zajede. Medtem so iz doline opazovali najino manevriranje in bili prepričani, da se pripravljava na

Prizor na aklimatizacijski poti po gorah okoli Pik Lenina

bivak. Sonce je bilo že nizko nad obzorjem a pohiteti sva morala in preplezati najtežje raztežaje še podnevi. Da bi spala v steni in celo dolgo zimsko noč drgetala privezana na ozki polički, izpostavljena na milost in nemilost mrzlim vetrovom, ne, vse morava poizkusiti, da še danes prideva iz stene.

Uroš je vstopil v gladko zajedo. Centimeter za centimetrom se je dvigal navzgor. Vrv je le počasi izginjala za robom, a končno se je ustavila in nad sabo sem zaslišal glas: »Lahko greš.« Znova sem z derezami zapraskal v gladko skalo tokrat kot drugi. Zajeda je pretežka, da bi jo lahko zmogel s težkim nahrbtnikom na ramah, zato sva ga vlekla na pomožni vrvi. Oba sva sopla od napora in od stene so odmevali skopi klici: »Potegni! Popuščaj! Drži!«

Navpična zajeda je za nama. Zopet sva na ledeni prečki. Sonce se je spustilo že nizko nad obzorje. Najina tekma s časom bo kmalu končana. Bova uspela? Cepin se enakomerno dviga in pada na led, od katerega odskakujejo drobci, ki se za trenutek zablešče v soncu in potem neslišno izginejo v globino. Stopinja za stopinjo. Roka me že boli, a navsezadnje je prečke vendarle konec. Ko preplezava še kratko navpično stopnjo, stojiva pod vzhodjem velikega kamina. To je zadnje izredno težko mesto v smeri. Levo ob kaminu trga enoličnost gladke previsne skale ozka poč. Skozi kamin morava preplezati dva raztežaja, čez poč pa samo enega. Toda ali je poč preplezljiva? Svetlobe bo samo še za en raztežaj — morava tvegati in poizkusiti čez poč. Skala je kopna, zato je na vrsti Uroš. Trdno sem

Iz arhiva naše ekspedicije

se usidral na stojišču pod previsom. Vrv je počasi izginjala za robom, skozi zrak je od časa do časa prisikal kamen. Napetost v meni je počasi popuščala in nenadoma sem se zavedel silne lepote prizora okrog naju. Vsa zahodna stran neba je žarela v prelivajočih se škrlatnih barvah. Nad prostrano ravnino se je prelivalo gladko megleno morje in srebrno prosevalo skozi tanko čadasto tančico. Nekje daleč, tam, kjer nebo in zemlja postaneta eno, so kot mogočne kulise kipeli kvišku ostri gorski grebeni, za njimi je počasi tonilo sonce.

Zamolkel glas me je prebudil iz zamaknenosti. Skala je ječala pod ostrimi udarci kladiva in bolesten jek se je izgubljal v večnih skladih. Uroš pribija klin, dvanajsti danes. Mnogo več bi jih zabila, a kaj ko nočejo v ledene špranje.

Popolnoma se je zmračilo, ko sva oba stala vrh poči. Sedaj sva vedela, da sva uspela. V dolini sva ugledala drobno utripajočo lučko. Tovariši naju kličejo. Zakričiva jim v odgovor. Tudi v Razorju in v Škrbini zadnjega Prisojnika opaziva luči ostalih navez.

Skoraj noč je že, midva pa hitiva naprej, da čimprej ubeživa iz stene. Tu je pomol, na katerem je možic, pa naravno okno, prečka levo, prečka desno, in kmalu zaveje veter, znanilec vrha. Samo še neroden prestop okrog oble prevese. Nekam čudno me nahrbtnik vleče v globino, krepko se moram oprijeti. Nenadoma nekaj zahrešči; odtrgal se mi je oprimek. Nagonsko izpustim odlučeno skalo in se poizkušam ujeti. Zaman. Padam. V glavo mi bliskovito šine tisoč misli. Ni rešitve. En sam strahotno dolg trenutek, mimo mene bežijo pošastne sence, potem pa me okrog pasu stisne vrv. Zagugam se po zraku. Vse je tiho, le nekje iz globeli odmeva trušč padajočega kamenja.

Iz višine priplava zaskrbljen glas:

»Tomo, Tomo! Kaj je?«

Hripav glas se mi iztrga iz ust:

»Vse je dobro. Samo spusti me, da dosežem steno!«

Pretresen priplezam do Uroša. Razveseli se, ko vidi, da sem popolnoma cel. Otipavava oprimke in previdno plezava naprej. Stena je vse bolj in bolj položna. Nenadoma nama mesec posveti v obraz. V r h. Brez besed obstaneva.

Samo še navzdol drži pot in na Rušju naju zvesto pričakuje topli bivak.

TEHNIČNI PODATKI:

Osrednji steber Rogljice — zimska prvenstvena smer.

Plezala dne: 3. II. 1967 Škerl Uroš (18) in Križnar Tomo (19), oba AO Kranj.

Ocena: (poleti) IV, V.

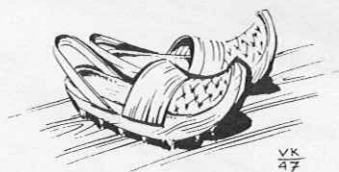
Višina: 600 m.

(Opis: V naših stenah, str. 68).

Čas plezanja: 10 ur.

V smeri 4 klini, zabila 12, v steni pustila 2 in vse stare.

Snežne razmere: spodaj led in klože, na razu led in kašast sneg, navpični in previsni odstavki v zgornjem delu kopni.

NA KOFCAH

Krista Lehrman

Na Kofcah stoji opuščena pastirska koč. Nekdo ji je pritaknil ime sračje gnezdo. Resnično je videti od vseh strani kot zapuščeno ptičje gnezdo. Če pa si jo ogledamo bližje, temu ni tako. Stisnjena je sicer med hleve, njen spodnji del je zidan in streha še kar dobra. Skodlje se cefrajo, vendar še drže vodo.

V svisljih se je nekega dne oglasil pritajen ščebet; nežni, rahli glasovi so plahneli v jutranjo zoro. Ko je sonce popilo megleno zaveso nad Šijo planino, sta drobna starša priletela, sedla na najvišjo verejo pred koč in sčivkala svoje »dobro jutro«. Majcena, drobcena ptička, neznatnih barvnih odtenkov, od medlo sivih do izrazito rjavih, le samčka so odlikovale rožnato obarvane prsi,

in repek, ki ga je vsakokrat, ko je sedel na streho ali ograjo in se zagugal, privzdignil. Samička mu je bila po velikosti enaka, le glavico je imela nekoliko daljšo in kljunček ošiljen. Njune temne, skoraj črne nožice so bile tako krhke. Skoro se je bilo bati, da jih bo gorska trava polomila, ko sta skakljala po njej.

Ko sta se ptički prepričali, da jima nihče ne stori nič žalega, sta postajali zaupljivejši in sta radi pobirali s pogrjnene mize košček sira, mesa ali kruha.

Ves dan sta obletavali koč, sedali na vrhove najbližjih smrek, na skale in ograjo; kot bi hoteli s svojo preprosto melodijo izpeti zadovoljstvo in zahvalo.

Ko se je stemnilo nebo in so se gore od Velikega Froncovega vrha, Kladiva, Pungraške in Tegoške gore zavijale v grozeče oblake, je neutrudljivi ptičji par podvojil svojo skrb. Živina se je morala pred nevihto močnejše otepati nadležnih muh; silila je v zasilne staje, z njo vred pa mušji roj. Takrat se je lačno ščebetanje štirih kljunčkov umaknilo zadovoljnemu gostolenju sitih želodčkov. Ptička starša pa sta lovila in nosila hrano, kot bi vedela, da bo v dežju manj plena.

Na Kofcah

Mladi rod je doraščal. Ščebetanje ni bilo več otroče, ptički so doraščali. Če si se povzpel na prste, si lahko razločil posamezne člane družnice: najširje je odpiral kljun debeloglavi, najglasnejši je bil tisti z rumeno obrobljenim kljunom, ostala dva pa si že nekako razločil.

Gnezdece na svislih je postajalo tesno, vse tesnejše, roditelja pa vse drobnejša zaradi napornih dolžnosti. Zdelo se je, da samička dobiva vse daljši kljunček in tanjše trupelce. Samček je sicer še vedno dvigal svoj repek in se vsakokrat zagugal, kot bi se hotel postavljati, češ, nihče nima krepkejših otrok. Kmalu bodo vzleteli!

Spet so oblaki zagrnili greben Košute, na nasprotni strani so se spuščali na Storžič, medtem ko se je Makekova Kočna še bleščala v soncu. Ravenska in Belska Kočna pa sta prislunili grmenju. Živina je ihtavo mulila planinsko travo. Planšarica Pepca je trdila, da se v takem vremenu najraje pase.

V tišino je udaril grom, ki je votlo odmeval med gorskimi vrhovi, blisk je paral turobno nebo in strela je sekala v skalne stene. Vse nebo je bilo zalito s težko sivino, iz katere se je ulil dež. Razdivjal se je vihar, da so šklepetala okna in hreščale škodljive. Vso noč se je gnala huda ura. Preplašene goste v planinskem domu je tolažil oskrbnik Andrej, češ, lahko je še huje.

Še ves naslednji dan se narava ni mogla umiriti. Veliki vrh s svojo gorsko verigo vred ni mogel prebosti oblakov. Tu pa tam se je odkril Storžič, Kočne pa si le slutil, kje so.

Planšarica Pepca s Šije in Bergantov ata, planšar s Kofc, ta dan svoje živine nista gnala daleč od planšarij. Le zvonci so zgovorno klenkali, kje so Liska, Roža, Pisana... Mravljišča so bila na videz brez življenja. Na vrhu velikega kupa so ležala negibna telesa gozdnih mravelj; brez znamenja življenja so se stiskala tesno drug k drugemu. Zagradile so vhod pred vodo, ki je ogrožala zarod. Kako umna skrb za naraščaj, za nadaljevanje življenja! Vitke smreke so kljubovale vetru, nežno gorsko cvetje, sinje zvončnice, zlatorumeni dimki, elegantni naprstniki in rožnordeči dežen pa so klavrno polegli. Ptičje petje je utihnilo, le za tramom je bilo čuti zadovoljno ščebetanje.

Čez dva dni je v ranem jutru spet zableščala sijajna panorama okrog Kofc. Sinje nebo nad Košuto je obljubljal lep dan. Megla nad dolino se je rdečila, v soncu ožarjene Kočne in samotni Storžič so napovedovali lepo vreme. Ta čudoviti obet pa je zmotil klic drobnih prebivalcev sračjega gnezda. Klic: Na pomoč! Ves iz sebe je

ubogi pernati parček obletaval in spet sedal na streho, na ograjo, na drag, venomer klical, klical... Kje so ptički mladički? Otožni obupani cip-cip, cip-cip je vokal vse popoldne; samička je letala in iskala, samček je žalostno sedel vrh slemena in stokal. Repek je miroval, perje se je mršilo, sam vase je godrnjal svoj cip-cip. Z mrakom sta nehala iskati in tarnati.

Podivjan maček pa je prhnil med trame.

V SNEGU NA VELIKI VRH

Janez Pajer

rzlo zimsko jutro je bilo, ko sem znašel na avtobusni postaji. Prvi neučakani smučarji so že bili tam. Čeprav v naših zimskošportnih sediščih še ni zapadlo dovolj snega za prijetno smuko, so ti predstavniki rodu homo alpinus nivaticus komaj čakali, da bi preizkusili svoje smučarske sposobnosti. Tudi sam sem predstavnik tega rodu, vendar tistih par cm snega me ni mikalo, da bi šel s njimi. Res pa imam raje visokogorsko smučanje, daleč stran od modnih smučarjev in smučarskih pist ob žičnicah. Zaradi takih in podobnih premislekov sem se raje namenil na kratko, a lepo turo.

Avtobus me je »potegnili« do Tržiča. Mestece je še spalo, ko sem jo mahal po stari ljubeljski cesti. Ta revica je že odslužila, saj poteka ves promet proti Koroški po novi moderni magistrali. Kmalu sem prišel do tablice, ki pokaže pot na kmetijo Završnik. Lepa, vendar kot jara kača dolga steza, me je, še preden je pokukalo sonce izza Storžiča in Tolstega vrha, pripeljala do kmetije. Mislil sem se oglasiti pri domačih, vendar je vse kazalo, da ni nikogar doma. Pa tudi dva hišna čuvaja sta nevarno pretila s svojimi čekani. Zato sem jo hitro ubral po poti navzgor. Ampak to ni bila pot, pač pa pravi ledeni tobogan. Potočki, ki prečkajo pot, se razlivajo po njej in voda se je sedaj spremenila v led. Kjer se je dalo, sem se izognil temu toboganu, tako da sem dokaj hitro prišel na planino Kal. Južna pobočja Begunjsčice,

pokrita s snegom, so se bleščala v jutranjem soncu. Na planini je vladal pravi gorski mir. Kamor si se obrnil, povsod se je sneg bleščal v tisočeri kristalih. To prekrasno sliko je dopolnil še Triglav, ki se je na zahodu s svojimi vazali mogočno dvigal pod nebo. Kdo premore zlato pero, ki bi znalo popisati tako veselje v gorah, naslikati toliko lepoto, je pisal Kugy.

S Kala pa do Kofc je še uro hoda, seveda v normalnih pogojih; to se pravi, kadar ni snega. Sedaj pa, ko je bilo snega do kolen, sem hodil več. Povrhu vsega pa je bila pot neshojena in gazil sem po celcu. Zato sem bil prepričan, da je dom na Kofcah zaprt, kajti doslej še nisem opazil nobenih stopinj, ki bi držale gor. Veselo pa sem bil presenečen, ko sem na razpotju, kjer se odcepi pot k Sv. Ani, naletel na dobro shojeno gaz, ki je držala proti koči. Torej je odprta. Ko sem prišel do nje, sem opazil na terenih za kočo skupinico smučarjev, ki so poskušali smučati. Vendar so kmalu odnehali, saj smučati na tistih nekaj kvadratnih metrih snega, ni bilo užitek. Sicer pa so nad kočjo, na južnem pobočju Košute idealna smučišča za začetnike in izurjene smučarje. Čudil sem se, da je tu tako malo snega, medtem ko ga je nekaj minut nižje precej več. Oskrbnik mi je pojasnil, da je sneg spihan, ob lepih dnevih pa neusmiljeno kopni.

Nad kočjo se vleče greben, ki se konča na zahodu z 2088 m visokim Velikim vrhom, na vzhodu pa z nekaj metrov višjim Kladvom. Pot na Veliki vrh se vzpenja poševno po južnem pobočju. Vendar sem šel raje direktno na greben, kajti sneg na pobočju je bil mehak, poleg tega pa je bilo veliko zametov. Na grebenu me je sprejel močan sever, ki pa sem ga bil vesel, saj je tako dobro spihal sneg, da sem z lahkoto hodil. Medtem ko je južno stran obevalo sonce in je bila tudi veliko bolj prehodna, pa je bila severna v senci in skalnata. Grebenska pot je posejana z mejniki, ki ločijo dve državi, naroda slovenske matere na tej in oni strani pa ne.

Kmalu sem stal na temenu Velikega vrha. Okoliški vrhovi — Begunjsčica, Dobrča, Storžič, Vrtača, Klavdo so se videli tako blizu, da bi se jih lahko z roko dotaknil. Razgled na Koroško je bil slab, saj je dolino pokrivala megla. Toliko bolj pa je bil imeniten pogled na Visoke Ture — posebno Veliki Klek in Venediger sta se lepo odražala na jasnem nebu. Na vzhodu se je dvigala v nebo mogočna veriga Savinjskih Alp, ki je imela svoje severne plati še v senci. Jug je bil v rahli megli, vendar se je vseeno videl kralj notranjskih višav in gozdov — Snežnik. Naš očak Triglav na zahodu pa je imel svojo belo glavo

zavito v oblak, kot bi hotel reči, da se je že dovolj nagledal gorskih lepot.

Pogled v vpisno knjigo me je razveselil, saj so številne popisane strani dokaz, da je ta vrh precej dobro obiskan. Posebno veliko planincev je vpisanih iz naše republike, pa tudi iz bratskih republik. Torej ta vrh ne sameva tako kot večina naših obmejnih gora. Vzroke za tako dober obisk je gotovo iskati v legalizaciji pristopov na obmejne vrhove, pa tudi kontrolni žig za slovensko planinsko pot je mnogo pripomogel k temu.

Še bi ostal na vrhu in občudoval gorski svet, če me ne bi pregnala precej pozna ura. Navzdol je šlo veliko hitreje, saj je sneg že začel zmrzovati. Še pogled na vrhove v večerni zarji, potem pa hitro v dolino z zavestjo, da sem bogatejši še za en doživljaj.

DRUGIČ V PALAVICINIJEVEM ŽLEBU

Milan Robič

Tonetom sva se udeležila tabora pod Grossglocknerjem. Za prvo turo si izbereva lahek kopni greben od Fuscherkarkopfa do Freiwanddecka, s katerega je čudovit pogled na okoliške vrhove. Čeprav nisva nič preveč zadovoljna s krušljivimi stolpi, ki jih prečkava, odehta počitek na zavetni strani vsa pričakovanja. Sediva na toplem julijskem soncu in občudujeva edinstveno panoramo Glocknerja, ki je ves pokrit s svežim snegom, po katerem se pomika na desetine planincev v smeri proti vrhu.

Po tem daljšem počitku sestopava na pot, ki drži do naše kočje. Čudovito nama tekne obilno kosilo. Iz prijetne dremavice naju zbudijo naveze, ki se vračajo v kočjo. Zopet zabrni kuhalnik in ob uživanju dobrin iz »supermarketa« me Tone pregovori za Palavicinija. Pospraviva svoje reči in kreneva proti Glocknerju. Ledenik Pasterza je kmalu za nama. Dobre tri ure porabiva, da po zelo strmem snegu, ki se vdira preko kolen, doseževa bivak. To neoskrbovano zavetišče nudi streho vsakomur, ki se potruji do višine 3200 m tik pod mogočno severno steno, in je idealno iz-

hodišče za plezalne vzpone. Zato ni čudno, da prenoči v bivaku včasih tudi do 20 ljudi, čeprav je prostora le za osem.

Tokrat sva v zavetišču sama. Ker nimava kuhalnika s seboj, si s svečo stopiva le nekaj snega in tako pogasiva žejo. Leživa na pogradu in prisluškujeva zavijanju vetra; od časa do časa se vsuje sodra. Zadovoljna sva, ker sva na suhem. Tone vso noč hodi gledat, kdaj se bo megla dvignila. Jaz sem prepričan, da ne bo lepega vremena. Zato me tudi ni mogoče niti za hip spraviti iz postelje. Proti jutru oba trdno zaspiva. Zbudi naju slepeča svetloba, ki vdira skozi okno. V hipu sva pri vratih. Ostrmiva.

Sonce se je že dvignilo nad obzorje. Pod nama valovi megleno morje, zrak je kristalno čist, gore pa tako blizu, da bi jih človek prijel. Tone rohni, ker je nekje med čevlji staknil izgubljeno čokolado, ki jo pojeva kar med pospravljanjem bivaka. Še kos kruha in že hitiva k vstopu.

Oba hkrati se zagrizeva v strmino. Toda že po nekaj raztežajih je konec najinega veselja. Doseževa čisti led, proti kateremu so veliki zobje Eckensteinerjevih derez brez moči. Ker pa strmina še ni prehuda, zabijeva kline le na varovališčih.

Sonce je že visoko in se neusmiljeno upira v strmino. Preko ledu teče tanka plast vode, led pa se sploh ne omehta. Vsako izsekano stopinjo takoj zalije voda, ki se steka tudi po hlačah in v čevlje. Vsem tem težavam se pridruži še padajoče kamenje. Kljub temu se morava ustaviti, ker Tone ne čuti več prstov na nogah. Varujem ga, ko si na slabem stojšču masira prste. Prvič se lahko ozrem okoli sebe. Z zahoda se bliža slabo vreme, in v daljavi nekje se sliši grmenje. Desno od naju teče pravi slapič ledeniške vode, ki včasih izgine v plaziču snega. Tedaj zabobni nad nama. Velike skale se valijo nedaleč od naju. Globoko si oddahnem in gledam za njimi, ko Tone zakriči. Obrnem se in v hipu odskočim. Nekakšna luska me oplazi po desni strani. Žalostno gledam za kladivom, ki poskakuje navzdol. Tone pa ga skuša ujeti, a se mu ne posreči. Isto pot opravi še njegova rokavica. Ta čas si ogledujem poškodbe, — kar ne morem verjeti, da sem samo malo obtolčen, ko pa mi je kamen presekal 5 mm vrvico, na kateri je bilo kladivo. Nadaljujeva vzpon. Že naju zajame megla, iz katere se vsuje sodra. Vsa strmina oživi. Ledena zrnca bijejo po snegu in vsako izsekano stopinjo takoj zasujejo. Špikajo naju v obraz in silijo skozi rokavice. Najin položaj se še poslabša, ko zlomiva cepin. Na zasilni izstop ne misliva več, ker ima leden skok z več kot 60° naklonine in

bi ga z enim cepinom in dvema lednima klinoma, lednim kladivom in dvema stolčenima klinoma domače izdelave verjetno ne zmogla. Treba je naprej, le naprej in čim hitreje. Že tako teži kamniški cepin postaja vse težji, veter pa pripomore k temu, da nama zmrzuje mokra obleka.

Kadar se megle razkadijo, lahko vidiva kočo, kjer so prijatelji. Ob misli na brneče kuhalnike in zadovoljne obraze se nama temni pred očmi. Strmina je vedno večja, vsekane stopinje postajajo vse globlje, noge so utrujene, členki neznošno bolijo. To je torej tisti »pravi« Palavicini, za katerega v vodniku piše, da se pleza 10 do 12 ur, pomladi pa tega nisem verjel, saj smo ga Jeseničani in Kranjčani preplezali v dobrih treh urah in pol.

Končno sva na vrhu. Nikjer človeka, ura pa pet popoldne. Preoblečeva se, pojeva nekaj čokolade in že hitiva navzdol.

V megli in snežnem metezu izgubiva pot na ledenik. Zaideva med razpoke in po precejšnjem trudu doseževa nekaj skalni greben. Toda skale ne pomenijo izhoda, ker se končujejo spodaj med velikimi razpokami.

Vrniti se morava nazaj na greben, preko vseh številnih razpok. Veter in sneg sta zamedla tudi najine stopinje. Le s težavo se prebija nazaj na stezo, ki drži do koč. Obrobna zev naju zadrži skoraj pol ure, kjer morava poiskati prehod. Šele ob pol desetih ponovno doseževa kočo Adlersruhe, znano ne samo po tem, da je postavljena 3500 m visoko, ampak tudi po astronomskih cenah.

Oskrbnik naju prijazno sprejme, čeprav mu že takoj »zagotoviva«, da nimava denarja, a bi vseeno rada prespala. Tako je bil najpogostejši stavek najine polomljene nemščine: »aber wir haben kein Geld.« Kljub neprestanemu in energičnemu zagotovu, da nimava denarja, dobiva juho, čaj in kasneje še dva para toplih volnenih nogavic. Pol ure še posediva ob toplem kaminu in sušiva mokro perilo, preden se odpraviva spat.

Zjutraj naju bolijo roke tako, da jih komaj premikava, prstov sploh ne moreva skrčiti v pest. Kljub slabemu finančnemu stanju naročiva primeren zajtrk: dvakrat pol litra mrzle vode. Obilo podprta s svežo tekočino in v posušenih oblekah se zglasiva pri oskrbniku. Z glasnim smehom zavrne moj predlog, da ostaneva kot garancija v koči, dokler ne pride denar iz doline. Potolaži naju, da je že vse v redu in naj si po tako obilnem zajtrku ne delava še dodatnih skrbi. V zahvalo mu podariva lep kos zimske salame in po svežem snegu odhitiva v dolino.

DRUGI OBISK

Janez Gradišar

Kdo si, ki iščeš pot čez ta greben
ki motiš mir teh mojih sten.

A. Gradnik, PV 1954/475

V steni Planjave sem prvič plezal ob zaključku plezalne šole akademskega alpinističnega odseka. Takrat mi je Janez tudi pokazal gladko ploščo, ki se mogočno pne levo Jugove peči. Tam nekje naj bi potekala smer, v katero sva se namenila sredi junija.

Imel sem angleško soboto in z Vido sem se zmenil za Igličevo v Mali Rinki. Ker je bil lep dan, nama je bilo plezanje pravi užitek, ki ga je proti koncu pokvaril nenapovedan dež. Pozno popoldan sva prišla v kočo na Kamniškem sedlu. Šele zvečer pa se nama je pridružil Janez, ki jo je primahal naravnost iz doline.

Vstanemo zelo pozno, saj je pred nami le kratka pot. Kmalu odidemo proti steni; Vida in Marko, ki se nam je tudi priključil, zavijeta proti Svetelovi, midva z Janezom pa k najini smeri. »Srečno« in že nama izgineta izpred oči.

Naveževa se, vzameva iz nahrbtnika nekaj železja, preostalo pa skriva kar za skalo pri vstopu. Pred nama se bočita dva žlebova. Ker ne poznava točno smeri, ki sta jo komaj pred nekaj meseci prva preplezala Nernej in Franci iz Kamnika, se odločiva kar za levega, ki s steno tvori nekakšen stolp. Kmalu je konec vrvi in tudi Janezovega plezanja. Sedaj sem na vrsti jaz. Izbijem varovalni klin ter se podam novim doživetjem naproti.

Že sem pri vmesnem klinu. Dolgo se mučim z njim, postanem nestrpen in zato ga pustim kar v špranji. Premenjava mesti na stojišču. Sam sem po lahkem svetu kmalu na vrhu stolpa, ki prehaja v gruščnato plat. Malo posediva, Janez zvari limonado in ko se okrepcava, se pripraviva za nadaljevanje.

Kadar stojiš pri vstopu v težjo smer, imaš vedno svojevrsten občutek in nekakšen strah. Da pa dokazeš, kako si v formi, plezaš tudi mnogo tiščeja, kar ne bi bilo treba, prosto, brez klinov. Janez je samo potrjeval to mojo misel, toda ko je prišel do klinov, se jih je pošteno razveselil. Za napredovanje so tu neobhodno potrebni, v steni pa jih je komaj toliko, da veš, kje približno poteka smer.

»Potegni rdečo, popusti belo!« Rad mu ustrezem, čeprav se je v zmedli vrvi včasih težko znajti. Zopet zazveni vponka in pomirjujoče vpliva. Odločiva se, da vse kline, ki jih bova zabila, zopet iztrgava steni, če se le ne bodo preveč otepal. Sprva gre prosto, a kmalu je te moje umetnosti konec. Na pomoč morajo stremena.

Pred kočjo se pojavijo »kibici«, toda sreča jim ni dolgo naklonjena. Pogled jim kmalu zagrne megla, ki se je potihoma priplazila z Okrešlja, in zopet sva sama. Po naslednjem raztežaju najdem tovariša v votlinici. Za prijeto počutje skrbi voda, ki mu neprenehoma kaplja za vrat. Kam sedaj? Na desni nama ponuja roko poševna poč, ki se proti koncu razširi in se konča s previsom. Odločiva se zanjo. Janezu vzamem že nekaj vponk in stremen.

Pred seboj zagledam rjav klin. Hitro vpnem vponko ter se malo oddahnem. Preden pridem do previsa, izgine v razpoko še en klin, čeprav je bolj za moralo. Pred menoj je previs ves našpikan z »notami«, kar za celo simfonijo jih je. Sledi torej povsem tehnični raztežaj ali — kakor med seboj radi pravimo — na vrsti so »gasilke vaje«. Plezanje je čudovito, posebno potem, ko pridem do gladke trebušaste plošče, v kateri je pet zavrtnih klinov. Počutim se kot muha na steklu, saj se nimam kje prijati. Tudi pogled navzdol je čudovit, saj pada stena v enem samem loku dol do melišča.

Nad svedrovcem, ki se sumljivo maje, a obremenitev vseeno vzdrži, se svet nekoliko poleže. Zopet naletim na oprimke. Stojišče napravim kar na nekakšnem pomolu sredi te plošče. »Pojdi!« se zaderem navzdol, od spodaj pa priplava »potegni vrv«. Preostala vrv se res kmalu preseli k meni in tudi Janez se spoprime s problematičnim mestom. Med tem pa se tudi od zgoraj zaslišijo glasovi, Vida in Marko sta med tem že izplezala iz Svetelove, pripravljena pa sta počakati.

Kmalu se izza roba previsa pokaže bela čelada. Še nekaj besed in že je pri svedrovcih. Tisti, ki je mene obdržal, se njemu izpuli. Toda ni hudega, rahel poteg mu pomaga v lažji svet. Še malo in pri meni je. Naslednji raztežaj pripada njemu. Po nekaj metrih prečenja v desno odkrije klin, sledi neroden prestop v odprto steno, za kar pa mo a zabiti klin. Že ga ne vidim več, le vrv hitreje poži skozi roke, znamenje, da je svet nad tem lažji. Kmalu me pokliče k sebi. Izbijem klin in že grabim za oprimke, take »za vola«, kakor bi rekel Kočvarjev Rado. Res, tu je plezanje užitek, a kaj ko je že konec te kratke, toda zanimive smeri.

Krepak stisk roke, pozdrav s prijateljema in našina krama izgine v nahrbtnik. Vsi štirje družno odidemo po Maričkini polici na greben Planjave. Sledi dvajsetmetrski spust po gladkem stolpu v grušnat kotel. Klin se maje. Ko ga skušamo bolje zabiti, se pa odlomi. Kmalu smo na okrešeljki strani Planjave. Megla je izginila in zopet je posijalo sonce. Mudi se nam.

Z doživetji bogat dan se nagiba h kraju. V duši je zrasla nova radost, radost nad srečnimi in nepozabnimi doživetji.

Sreča — to je biti z naravo, jo gledati in z njo govoriti, pravi Tolstoj.

Centralna smer v Planjavi (IV).

2. ponovitev, plezala 18. VI. 1967 Janez Kunstelj in Janez Gradišar (AAO).

NOVO V LEDENI DOBI

Pavel Kunaver

Mi gorohodci se za ledene razmere in ledenike v Alpah in drugih gorovjih na naši zemlji še posebej zanimamo. Podrobno raziskujejo te pojave meteorologi, geologi, geografi in drugi, nam pa so pri srcu, ker so nam posebno v zadnji ledeni dobi na Zemlji iz malone brezobličnih kameninskih gmat na razne načine nagrmedenih, dvignjenih, nagubanih in narinjenih — izklesali sedanje lepo oblikovane gore in doline. Še danes pa krasi Alpe 1300 večjih in manjših ledenikov, ki pokrivajo s svojo bleščečo odejo 3400 km² površja, da ne omenjamo mnogo večje površine ledenikov v Himalaji, Tienšanu, Kordiljerah in Andih, pa orjaškega celinskega ledu v Grönlandiji, in drugod v Arktiki, predvsem pa na Antarktiki. Led je še vedno na delu pri preoblikovanju zemeljskega površja in njegovo delo še vedno proučujejo, kakor tudi vzroke njegovega nastanka, trajanja, pa tudi bodočnosti. Naša znanost je zelo mlada, kakor tudi je človek razmeroma mlad na stari Zemlji. Spoznavanje ledenikov pa je še posebno novejšega datuma.

Posebno trije dogodki so znanstvenike opozorili, da ni vse tako mirno na gorskih ledenikih, kakor

se zdi na prvi pogled na ledenih veletokih med gorami. Ko je šel učenjak de Saussure l. 1788 na Mont Blanc, so njegovi nosači na povratku pustili neko lestev v eni od razpok v vrhnjem delu ledenika Bossons. L. 1832 so jo našli okoli 4500 m proč in niže. Ledenik jo je torej nesel vsako leto okoli 300 m naprej proti dolini. L. 1824 je neki vodnik padel v razpoko na ledeniku Maledetta v Pirenejih. Niso ga mogli najti, dokler ga ledenik sam ni izročil l. 1831, a okoli 1600 m dalje in seveda niže od kraja nesreče. Maledetta je samo pobočni, ne dolinski ledenik. Vsako leto se je premaknil le za okoli 14 m. Plaz je leta 1820 zgrabil tri vodnike iz Chamonixa in jih odnesel v neko razpoko blizu vrha Mont Blanca. Niso jih mogli najti. L. 1861 pa so odkrili njihove ostanke na koncu strmega Bossonskega ledenika, ki je od kraja nesreče oddaljen okoli tri in pol kilometre. Na leto je led z mrtvimi vodniki potoval po 90 m proti dolini.

Ko je bilo raziskovanje v Alpah že zelo v teku, so med drugim opazili, da v zadnjih 100 letih ledeniki zelo nazadujejo. Samo v avstrijskih Alpah so izračunali, da so se ledeniki pokrite površine od leta 1870 do danes povprečno skrajšali za okoli 20 do 25 %, deloma pa celo za 36 %. Veliki ledeniki v Zahodnih Alpah so izgubili na stotine milijonov m³ svoje vsebine, a še usihajo. Glaciologija je postala važna in pomembna veda, ki je odkrila zanimive, za življenje na Zemlji važne dobe — zanesla pa je tudi neko negotovost in nezaupanje v stalnost sedanjega podnebja. Velike in bistre glave so problemu poledenitve na naši zemlji posvetile mnogo časa in pozornosti, a končnega odgovora na vprašanje »zakaj« še vedno ni.

Po zadnjih ugotovitvah je naša Zemlja okoli 5 milijard let stara. Iz pretežne večine prvobitnih kamenin ne morejo več določno dognati, kakšno je bilo podnebje ob času, ko so te kamenine nastajale. Drugače pa je s tistimi, ki so nastale v zadnji milijardi let in na nekaterih je bilo mogoče dognati, ali so se oblikovale ob sodelovanju ledenikov.

V tej dolgi dobi se je večkrat dogodilo, da so tudi do 3 km debele plasti ledu pokrile večja pobočja na raznih celinah. Okamenine jasno pričajo, da so v vmesnih časih vladale na Zemlji ugodnejša podnebja, topla v danes mrzlih deželah Aljaske, Spitzbergov, Grönlandije in tudi na Antarktiki. Tam so nekoč živele tropske in subtropske živali in rastline.

Zadnja ledena doba, ki jo je preživljala naša Zemlja, se je verjetno začela pred približno 2 1/2 milijona leti. Zapustila nam je v kameninah in

usedlinah zelo jasne priče dogajanj v času od takrat do danes. To zadnje ledeno dobo imenujemo pleistocen.

Zelo natančne raziskave najprej v Alpah, potem pa po vsej Zemlji so dognale, da so to ledeno dobo, pleistocen, prekinjale tople medledne periode. V pleistocenu je debela ledena plast pokrila Evropo do 50° severne zemljepisne širine, Severno Ameriko celo do 40°, Azijo pa največ do 60°. V Alpah so tedaj segli ledeniki do podnožja, npr. pri sedanjem Bodenskem jezeru do njegovega spodnjega konca, pri italijanskih alpskih jezerih do gričev, kjer danes zori južno sadje, pri nas do Mosta na Soči, do bližine Radovljice, savski ledenik je bil čez Korensko sedlo povezan z dravskim ledenikom, itd. Na južni polobli Zemlje razen na Antarktiki ni bilo celinskega ledu, pač pa so se zelo povečali ledeniki v gorovjih; večji obseg pa je dosegla poledenitev v Avstraliji, na Novi Zelandiji in v Patagoniji.

Takratno veliko napredovanje ledenikov je izbrisalo s površja večino prvih stopenj poledenitve, zato se še ni posrečilo dokončno ugotoviti vseh stopenj ledene dobe.

V Evropi so ugotovili poleg nekaj manjših tri glavna velika področja pleistocenske ledene dobe:

1. Alpe s šestimi stopnjami. Med vsako je bila še medledna ali interglacialna toplejša stopnja.
2. Severno in srednjeevropsko področje je imelo pet stopenj.
3. Severno nemško pa štiri stopnje.

V Severni Ameriki so zanesljivo ugotovili štiri glavne poledenitve v pleistocenu; usedline v Karibskem morju in v Atlantskem oceanu pa pričajo o osmih stopnjah.

Začetkoma so glaciologi trdili, da je pleistocenske ledene dobe konec in da živimo sedaj dokončno zopet v toplejši dobi. Ta gotovost pa je polagoma izplahnela in pojavilo se je pomembno vprašanje: Ali ne živimo sedaj le v eni izmed vmesnih toplejših dob pleistocena, ali se ne bo poledenitev v večji ali manjši meri ponovila?

Danes je razloček med srednjo temperaturo na ekvatorju in srednjo temperaturo v polarnih krajih nekaj nad 15° C. Fosilije iz toplih vmesnih dob pleistocena dokazujejo, da se temperatura v tropski ni dosti razlikovala od današnje, v polarnih krajih pa je bila vsaj topla, če že ne subtropska ali celo tropska klima. Tudi v predglacialni dobi so bile toplotne razlike med ekva-

torialnimi in polarnimi deželami manjše od današnjih.

Zaradi teh dognanih razlik in nastajanja posameznih stopenj poledenitve v pleistocenu in vmes zaradi ugotovitve občasnih poledenitev v stotinah milijonov let starejših geoloških dob (npr. v permski in karbonski dobi) so se začeli znanstveniki ubadati z vprašanjem, kaj je povzročilo ohladitev in sledečo poledenitev velikih področij na Zemlji.

Izmed astronomskih trditev se ena glasi: Sonce je šlo skozi velikanski oblak kozmične snovi in njegovo obsevanje Zemlje se je temu primerno zmanjšalo. Sodobne ugotovitve pa obratno trdijo, da je v 1 1/2 milijona letih Sonce preteklo ogromno razdaljo, okoli 160 svetlobnih let (1 svetlobno leto = 9,5 bilijonov km), a najnovejši optični in radioteleskopski v tem ogromnem medzvezdnem prostoru niso odkrili nobenega takega oblaka ali kozmične megle... Druga trditev pravi, da je neenakomerno sevanje Sonca povzročilo nastajanje ledenih in toplih dob — sedaj pa dobro vemo, da Sonce ni zvezda preminjevalka.

Naš v svetu dobro znani astronom Milanković je postavil drugo teorijo. Sončno sevanje je odvisno od skupnih vplivov oblike zemeljskega tira, precesije, ekcentricitete idr. Vzporedja med Milankovićevimi ugotovitvami in geološkimi dobami ter klimatskimi cikli niso mogli odkriti. Milanković je pokazal na 50 toplotnih minimov v času 2 1/2 milijona let — pleistocenskih poledenitev pa je mnogo manj.

Tako je ostalo vprašanje o vzrokih velikanskih dogajanj na zemeljskem površju odprto. Rešitve sta se lotila sodelavca City Collegea v New Yorku in Lamontovega geološkega observatorija na Kolumbijski univerzi, Donn in Eroing. Zgradila sta v zadnjih letih novo teorijo, podprto z raziskavami učenjakov v Evropi in Ameriki. Samo na kratko moremo tu priobčiti važne ugotovitve, ki bodo pomagale polagoma pojasniti nastajanje ledenih in vmesnih toplih dob pleistocena — in bodočnosti...

V sedanji geološki dobi so severna in južna polarna področja zelo izolirana od tokov svetovnega oceana in zato tudi od vplivov in izmenjave toplote na zemeljskem površju, saj oceanski tokovi mnogo prispevajo pri porazdelitvi toplote na Zemlji. Severno ledeno morje ločujejo od oceanov Amerika, Evropa in Azija in vrzel med Grönlandijo in Evropo je razmeroma majhna. Nizka temperatura obeh področij je posledica visoke zemljepisne lege, ki povzroča poledenitev.

Motiv hude zime na Veliki planini

Foto Vlasto Kopač

Imamo pa dobre dokaze, da so se velika področja vrhnjih zemeljskih plasti premaknila nad notranjostjo Zemlje. T. i. Paleomagnetizem nam dokazuje med drugim, da je v stotinah milijonih let magnetni tečaj prepotoval ogromno pot in je bil nekoč celo na ekvatorju v Tihem oceanu. Sedanji položaj je dosegel šele v razmeroma novem času, v miocenski dobi, pred nekaj desetimi milijoni let. Zemljepisni tečaji pa so po tej teoriji nekako povezani z magnetnimi tečaji in so vedno v njihovi bližini. Tako je torej tudi zemljepisni severni tečaj v teh silovitih dobah potoval od zahodnega dela Sev. Amerike čez Tih ocean do ekvatorja dalje proti zahodu čez sedanjo Japonsko in vzhodno Sibirijo do današnjega kraja sredi Severnega ledenega morja.

Povod za tako »potovanje tečajev« je drsenje zunanjih plasti Zemlje nad notranjimi, da pridejo v tako zemljepisno lego in višino okoli 90° , in so izpostavljene ustreznim klimatskim vplivom.

Tako je razumljivo, da je bil nekoč severni geografski tečaj v severnem Tihem oceanu, južni ali v južnem delu Atlantskega ali sosednjega Indijskega oceana. V takem položaju sta bila oba tečaja v območju prosto se gibajočih in krožečih oceanskih tokov, ki so preprečili zmrzovanje vode in hudo ohladitev zraka, tudi okoli tečajev, saj vemo, da voda bolje in globlje vsrkava in zdržuje toploto kakor celina.

V tem primeru so bile današnje polarne dežele blizu tropskega področja, in tako tudi lahko razumemo živalske in rastlinske okamenine na Grönlandiji, Aljaski in na celini Antarktike. Tak položaj polarnih področij, razprostirajočih se okoli tečajev na oceanih je povzročil dokaj enotne in podobne klimatske razmere po vsej Zemlji — ki so bile v velikem nasprotju s sedanjo razdelitvijo v tropske, zmerne in mrzle pasove.

Tečaji pa so se pomikali dalje in polagoma dospeli do sedanjega položaja. Razvil se je strogo

pasovni podnebni sistem. Kamenine iz teh dob pričajo, da je bil prehod k poslabšanju v visokih zemljepisnih širinah postopen in da se je pričel že pred okoli 60 milijoni leti, v oceanski dobi. Šele ko se je po dolgih dobah podnebje tam okoli tako ohladilo, da se je mogel tvoriti stalni ledeni celinski led — pokrov na obeh najvišjih zemljepisnih širinah, se je začela pleistocenska ledena doba.

Sledeče menjavanje ledenih in toplih — glacialnih in interglacialnih stopenj je bilo nato odvisno od vlage, ki je zadrževala in napajala ledeni pokrov, celinski led. Zakaj so nekatera področja obdržala celinski led, tudi po začetku nove vmesne dobe, druga pa so se ga znebila? Antarktično celino pokriva še sedaj do 2 1/2 km debel celinski led. Z enakim ledenim pokrovom, ne dosti tanjšim, je pokrita tudi Grönlandija, ki meri 2 175 000 km.

Nič ledu pa ni ostalo v Severni Ameriki, kjer se je v posameznih obdobjih pleistocena razprostrl celinski led še bolj na debelo tja dol do ležečih toplih medglacialnih dobah (deloma tudi 40° sev. širine. In ta silovito velika ledena plošča je popolnoma izginila tja gor do same obale Severnega ledenega morja. Imamo celo dokaze, da Antarktika in Grönlandija v medledenih dobah pleistocena nista izgubljali svojega ledu. To dokazujejo posebno usedline v obrežnih morjih, kamor se je usedal iz tajačih se ledenih gor, ki so se lomile od antarktičnih in grönlandskih ledenikov, vsipajoči se ledeniški grušč in pesek. In vendar je srednja temperatura v severni Kanadi, Grönlandiji, pod lediščem — pa je le nezaledenela. Odgovor je razmeroma lahak. Antarktiko in Grönlandijo obdajajo razmeroma tople vode oceanov, ki so dajale tema dvema področjema dovolj padavin za vzdrževanje celinskega ledu v vseh obdobjih pleistocena — glacialnih in interglacialnih.

Ogromna Kanada pa je puščava z nezadostnimi snežnimi padavinami, ki bi mogle vzdrževati celinski led v vseh obdobjih, saj meji na severu na zamrznjeno Severno ledeno morje, na zahodu pa na visoko gorovje, ki ga močijo zahodni vetrovi in kamor se odtekajo tudi tamkajšnje reke. Mehiški zaliv pa je predaleč.

Ko se je severni tečaj šele približeval sedanjem mestu, si lahko mislimo, da je bilo to morje med Evropo, Azijo in Ameriko še nezaledenelo in je oddajalo dovolj vlage sosednji nizki Kanadi, da se je začel delati celinski led in da je obstal, se širil proti jugu tja do 40° in tudi v teh krajših dobah dobival dovolj padavin.

V Sibiriji je bil položaj drugačen. V ogromnem kontinentu je osrednja puščava zadrževala širjenje celinskega ledu, ki se je obdržal le blizu Severnega, začasno še nezamrznjenega morja. V dolgih dobah pa se je tudi to morje med celinami zadosti ohladilo, medtem ko je celinski led pokrival široko sedanjo Kanado, Sibirijo, Severno in Srednjo Evropo. Te poledenene pokrajine so si tako ustvarile svoje ledeno podnebje, zadosti ohlajeno morje — sedanje Severno ledeno morje pa je zamrznilo — in tudi nad njim se je zgradilo novo podnebje. Sedaj zamrznjeno morje ni moglo več vzdrževati z vlago celinskega ledu v Kanadi, Sibiriji in Evropi. Začel se je umik celinskih ledenikov.

To teorijo podpirata spredaj imenovana znanstvenika z raziskavami in dognanji na školjkah, oz. s pomočjo kisikovih izotopov v apnenčastih lupinah teh školjk, ki so odvisni od temperature vode, v kateri školjke žive. Te povsem sodobne raziskave, ki upoštevajo oboje — merjenje temperature na osnovi kisikovih izotopov ter radio-karbonsko časovno določanje kažejo, da je poledenitev dosegla višek pred 18 000—20 000 leti, oceanske vode pa se niso ogrele nad t. i. glacialni minimum še tja do pred 12 000—14 000 leti. Zaradi tega je voda v oceanu tudi le malo izhlapela in manjše padavine niso več zadostno »hranile« celinski led — ki se je začel krčiti. Do časa pa, ko se je ocean toliko ogrel, da je začel res zadostno izhlapevati in so se padavine povečale, se je celinski led v Ameriki in Severni Evropi hudo skrčil ter se je to krčenje, tajanje ledu posebno pospešilo pred okoli 11 000 leti. Oceanske usedline kažejo, da se ogrevanje oceana ni ustavilo do pred 2000—3000 leti.

Ti dogodki se ujemajo, ali bolje, so dokazani sedaj le za zadnjo minulo ledeno dobo — stopnjo pleistocena — teorija lahko pojasnjuje tudi menjavanje minulih stopenj te ledene dobe. Tako se je po stajanju celinskega ledu v Ameriki in Evropi dvignila gladina morja in toplotna menjava med Atlantskim oceanom in Arktiko se je povečala, arktični led je polagoma izginil — vmesna sedanja medledena doba pa je samo možnost za začetek nove ledeniške stopnje... Vemo, da se je led na Severnem ledenem morju še hudo stanjšal, da se do nekoč sicer težko dostopnih obal Grönlandije v zadnjih desetletjih mnogo lažje prodre; da se je doba za obisk ladij na Spitzbergih več kakor za polovico podaljšala; da so se mnoge jate rib, posebno polencvk, pojavile precej visoko ob Grönlandiji. Ali pa je mogoče, da bi Severno ledeno morje ostalo brez ledu? Sedanja ledena površina Severnega lede-

nega morja odbija 60—65 % od Sonca prejete svetlobe nazaj v vesoljstvo — nepoledenelo morje pa bi vsrkalo 90 %, odbilo pa samo 10 % svetlobe. Trenutni temperaturni položaj tam gori je delikaten in blizu ravnotežja, ki bi le malo premaknjeno moglo povzročiti hude negativne ali pa pozitivne posledice.

Če bi se Severno ledeno morje, ki meri okoli 16 milijonov km², znebilu ledu, bi na leto dobilo $+2,63 \times 10^{21}$ kalorij, kar je 10-krat več kolikor bi bilo treba, da se staja tam gori na severu ves led enega leta. Precej zapleteni račun pa kaže, da bi to morje za dalj časa ostalo odprto in postalo vzrok, da bi na sedanjih celinah Sev. Amerike, Sev. Evrope in Azije začel zaradi večjih padavin ponovno nastajati in se delati celinski led. Ko bi v zadostnem obsegu zopet pokrili ta področja, bi temperatura zopet začela tudi na morju tako padati — da bi začelo tudi morje iznova zmrzovati...

In nauk iz tega? Dokler bodo tečaji na sedanjih izoliranih področjih, lahko pričakujemo dvoje:

1. Še vedno izmenjavanje ledenih in medledenih stopenj. Sedanja ledena doba (sedaj živimo v medledeni stopnji) traja komaj nekaj milijonov let, geologija pa nas uči, da so v davno minulih geoloških dobah trajale ledene dobe tudi po več deset milijonov let.

2. da se bo podnebje na zemlji še dolgo časa delilo na mrzla, zmerno-topla in tropska področja.

In naše Alpe? Zgrajene so sicer deloma iz prastarih kamenin, deloma iz več stotin milijonov let starih hribin pa tudi nekaj mlajših; po nastanku samem pa spadajo Alpe v vrsto mlajših gorovij, ki so le nekaj desetletij milijonov let stare. Doživela so svojo prvo ledeno dobo z več stopnjami in so z nami, še mnogo mlajšim človeštvom, sedaj v topli medledeni dobi. Ledeniki pa so jih do sedaj tako lepo oblikovali, da vzbujajo v nas občudovanje in ljubezen. Zdaj zelo nazadujejo. Do kdaj, ne vemo. Izrabimo z vsemi silami to njihovo periodo lepote. Kakšne bodo Alpe čez, recimo, 10 000—20 000 let, in kako in od kod jih bo gledal človek, pa »ne pove nobena prat'ka«...

MOJ BRAT JOŽE

Pavel Kunaver

ilam narave se mora ukloniti tudi najtrši dren — in po petinosemdesetih letih plodnega, koristnega življenja, pomembnega tudi za naše planinstvo in raziskovanje nepoznanega podzemnega sveta je odšel od nas tudi Jože Kunaver, moj brat, moj prvi vodnik po naših planinah, moj mentor v planinstvu in mecen v mladih letih. Čeprav vdano klonimo glavo pred neizprosni zakoni narave, je bilo slovo težko. Spomin nanj bo ostal do zadnjega svetla.

Sedem let starejši od mene je bil in postal pravi »starejši brat«, kakršnega bi privoščil vsem mladim ljudem, ki potrebujejo vodnika k lepemu in dobremu.

Po očetu je podedoval vročo ljubezen do lepe, čiste narave, po materi pa mehko, dobro srce in nežnost do vsakogar, ki jo je potreboval. Lepoto narave je začel že zgodaj uživati, ker smo živeli tedaj na robu še popolnoma neraziskanega Kodeljevega blizu brzic Ljubljance na Fužinah — naših Dnjeprovih Porogov — ob razgledu na daljnje snežnike na severu in zahodu. Rudolf Badjura in Rajko Mulaček sto tudi njega privedla v stik z gorami — in vnela se je v njem goreča želja in ljubezen do njih, ki je ugasnila šele, ko se je že kot starček pred tedni zadnjikrat poslovil od njih z Rožnika.

Poleg njega sem rasel jaz kot otrok in deček. V družbi sebi enakih fantov in deklet me je začel jemati s seboj najprej doli na širne travnike Kodeljevega, na Fužine in v tamošnji, takrat še lepi naravni park pod brzicami. Previdno in počasi me je začel voditi na Polhograjske Dolomite, na Krim — vedno obzirno upoštevač moje moči. Nikoli me ni priganjal k hitrejši hoji, le kazal in učil me je.

Pa je prinesel domov prve Planinske Vestnike in mi jih je izročil — in glej, v besedi je vstala pred menoj lepota slovenske zemlje. Nekoč mi je prinesel takrat znameniti Dalla Torrejev in Haritngerjev slikani »Atlas der Alpenflora«. 500 umetniških slik gorskih cvetic! Kakšno razodetje! Drugič je nekje kupil letnike Zeitschrift des deutschen und Österreichischen Alpenvereines, v katerem

je Kugy opisoval svoje vzpone v Vzhodnih in Zahodnih Julijskih Alpah. Kakšno branje!

Vedno je bilo kaj novega. Rad je bil dobro opremljen. Kupil je nov kuhalnik, nov nahrbtnik — staro je tiho poklonil meni. Tako je deloma šlo tudi z obleko. Sam si je skoval za tiste čase res lep in vzoren cepin, nositi in rabiti sem ga smel samo jaz. Pa mi je kupil še dolgo planinsko palico.

Pa je prišel veliki dan, ko me je v družbi mnogo starejših vzel s seboj na pozno pomladansko turo čez Stol po snežiščih do cvetnih travnikov Golice. Nato je prišel na vrsto Triglav. V najlepšem avgustovskem vremenu sva šla po Tomiškovski poti.

Pa »Oj Triglav moj dom« iz ust teh mladih fantov! In Jože je imel čudovit glas. Kakšen čas za

Jože Kunaver, planinec, jamar in fotograf

mojo mlado dušo! Jože se je pokazal tokrat še drugače. V Bohinj še ni vozil vlak. In šli smo dol v Voje, Od jezera so se drugi s pošto odpravljali v Lesce. Midva pa sva šla peš. Niti namignil mi ni, da je zaradi mene porabil več denarja in se ni mogel peljati s svojo družbo. Ko sem pešal, je z menoj počival, nikdar grajal, samo vodil. 1910 — nova doba. Spoznali smo Brinška in dr. Cerka. Jože in Zane Tavčar, moj planinski tovariš iz mladih let, sta postala planinska fotografa in vsa gorela za novo umetnost. Ob Jožetu sem doživljal v temnici porajanje slik in obujanje prelepih doživljajev. V naših rokah so zablesteli novi cepini, na nogah so bile pripete smuči.

Prelomil sem s sezonsko tradicijo — in ostrmel nad lepoto zimskih gora. Začeli smo s smučanjem na Veliki planini in na Krvavcu — in zaplezali v ostenje Kamniških planin. In Jože je bil malone povsod. Ob uspehih naše majhne družbice se je Brinšku nekoč izvil iz ust vzklik, da smo kakor dren. In rodili so se drenovci. Jože je bil gotovo eden od najboljših in najtrdnejših. Ozeblin in utrujenosti skoraj ni poznal. Poleg smuči in cepina in hrane si je včasih naložil kar po 36 plošč za svoj težki 10 × 15 cm fotoaparatus.

Pa z gorami ni bilo vse opravljeno. »Dren« je moral v neznana brezna na Dolenjskem. Jože je prinašal iz njih prelepe slike. Nobeno brezno ni bilo pregloboko, prenaporno zanj. Z njim je moral fotoaparatus. Znal je čudovito izbirati motive v divjem podzemlju.

Vojna nas je razkropila. Jože je prišel s svojim aparatom prav v Albanijo in v italijansko ujetništvo. Na koncu vojne je prelisčil straže v ujetniškem vlaku in ušel pri Beli peči stražam. Obstrelijevali so ga, vendar je prišel skozi gozdove pod Ponco proti Ratečam in padel tam v objem prijatelju, takrat stotniku Rudolfu Badjuri.

Po vojni smo pričeli vsak svoje življenje. Dveh močnih vej drena dr. Cerka in Brinška ni bilo več. Jožeta sem kmalu potem spremljal na njegovem poročnem potovanju, iz Vrat na Triglav in nazaj v Bohinj.

Jože je ostal zvest goram in fotografiji — a sedaj drugače. Planinski Vestnik je postal večji — v njem so tudi Jožetove slike vabile in vnemale mlado in staro za naš gorski svet. Jože je napolnil več zabojev s tisočimi ploščami s slikami naših gora. Preden so romale v zaboj, so opravile svojo dolžnost: Noč za nočjo, leto za letom sta Jože in njegova vztrajna žena preživela v fotografski temnici. Sam je naredil povečevalne in hitro kopirajoče aparate. Po vsaki noči so se porajale stotine prelepih fotografij iz naših Julijcev, Kamniških Alp in Karavank. Morda ni pretirano, če

rečem, da se je gotovo blizu milijon planinskih razglednic-fotografij rodilo v Jožetovi temnici, potovalo v planinske kočice in domove — tam pa so našle navdušene kupce in pot v svet. Tako je Jožetovo delo vabilo na tih, a prepričljiv način tisoče in desetisoče ljudi v gorski svet, ki ga je sam tako iskreno ljubil, občudoval in neprestano obiskoval.

Jožetove slike, so vedno bolj krasile Planinski Vestnik, pa tudi druge revije in knjige. Povečave so okrasile planinske kočice in razstave. Z njimi je bil Jože povsod navzoč, kjer se je čistil alpski svet.

Pa tudi dren omaga. Jožetovi obiski v gorah so se omejili na razgledni Rožnik, pa na kotiček in klopco med cveticami njegovega vrta v Rožni dolini, kjer se je končno tudi ta čudoviti, tihi človek umiril in našel pokoj tam na severni strani Ljubljane, kamor pošiljajo gore od vseh strani pozdrave tolikim ljubiteljem njihovih lepot.

RAZISKOVANJA VISOKOGORSKEGA KRASA V SLOVENIJI

Dušan Novak

o svetu srečamo razvoj krasa pogosteje, kot bi to pričakovali. Apneniške gore spadajo med kraške tvorbe in nove kraške teritorije so našli v vseh klimatskih pasovih, kjer voda deluje na poseben način.

Kraške pojave najdemo v slovenskih Alpah povsod tam, kjer sta apnenec in dolomit bazični kamnini, ki pretežno potekata iz triasa. Na površini kraških polj je navkljub obilnemu deževju zelo malo ali skoraj nič vodnih tokov. Velike množine vode hitro izginejo v kraško notranjost in se zopet pojavijo na dnu dolin kot številni izviri. Zato so torej, razen polj in Koliševke, vsi pojavi, ki so značilni za visokogorski kras, pokriti. Posebno predeli okoli bohinjskih gora so podobni tistim na Dinarskem teritoriju (Komna, Dolina triglavskih jezer). K temu svetu v slovenskih Alpah pripadajo še polja na Hribaricah,

Za Planjo, Kredarica, Rušje, predel med Triglavom in Kotom, Kriški podi, Kaninski podi, in predgorja Mežakla, Jelovica in Pokljuka. Tudi v Kamniških Alpah štejemo v kras mnoge predele: Velike in Male Pode, Kalce, Veliko planino, predel okoli Dedca, Korošico, Moličko in Dleskovsko planino, območje med Ojstrico in Planjavo, itd. Kraški pojavi so še na Menini, Olševi, Raduhi, Peci in Uršlji gori in na nekaterih mestih v Karavankah. Leta 1925 se je Društvo za raziskovanje jam lotilo raziskovanja visokogorskega sveta v okolici Bohinjskega jezera. Tako si je skupina planincev, ki so se imenovali »drenovci«, nekoč naložila, da razišče nekaj brezen na Kalcah. Žal so se poročila o tem izgubila. Biološke značilnosti nekaterih jam je na goratem območju Bohinja raziskoval E. Pretnar (1955), ki je za kardeks odkril okoli 25 objektov. Približno v istem času so Italijani raziskovali bohinjske gore na bivši italijansko-jugoslovanski meji. Opisi jam, ki so jih raziskali, so izšli v monografiji »Duemilla Grotte«. Člani Društva za raziskovanje jam so odkrili še nekaj brezen in jam v alpskih predgorjih.

Po drugi svetovni vojni so začeli sistematično raziskovati slovenski visokogorski kras. Člani Društva za raziskovanje jam so raziskovali kraške pojave v Kamniških Alpah. Na Molički in Veliki planini je mnogo znanih brezen in jam kot npr. Zijalka nad planino Ovčarijo na Mokrici, Ojstrici itd. Samo nekaj od njih je bilo popolnoma raziskanih glede na kraške pojave, ki jih je opisal Kunaver (1953, 1957). L. 1951 sta dva člana društva odkrila okoli 20 brezen na Podih pod Skuto. Brezna so bila popolnoma raziskana l. 1954 (Kunaver 1955). V zadnjih letih so raziskali in opisali nekaj brezen na Kriških podih v Julijskih Alpah. Brezno, ki leži v območju Triglava, je eno najbolj znanih v slovenskih Alpah. Vhod vanj je na višini 2400 m nad Jadranskim morjem in 1400 m nad dnom doline Vrat. Že v avgustu 1955 je Gams skupaj z angleškimi speleologi poskušal prodreti v to brezno. Dospeli so do globine 75 m. V septembru 1956 je skupina slovenskih speleologov zopet poskusila srečo, vendar so bile okoliščine tako neugodne, da so morali z delom prenehati (Odsek položnega vhoda je bil zasnežen). Ko so prišli do globine 75 m, se jim je zazdelo nadaljne prodiranje nevarno zaradi prevelikih zaledenitev in tako se je skupina morala umakniti (glej Gamsovo poročilo 1957). Avgusta l. 1957 sta D. Kemp in J. Gantar zopet poskušala premagati globino. Prišla sta do 180 m in v tej globini odkrila, da mora biti jama 40 m široka in nekaj sto metrov globoka. Navkljub idealnim pogojem dna nista mogla doseči, ker je bila skupina pre-

majhna. Pozno v septembru 1958 so zopet poskušali prodreti v brezno. Raziskovalci so že na začetku zadeli na velike množine snega. Dospeli so do globine 75 m, nadaljni prehod pa je bil onemogočen. Ekspedicija je bila torej preložena na ugodnejši čas.

V okolici Triglava je speleološka sekcija PD Železničar, Ljubljana, sistematično obdelovala bohinjske gore. Jamarji PD Kranj so doslej odkrili na Gorenjskem okoli 50 jam in brezen, predvsem v predgorjih Alp — na Pokljuki in Jelovici (Aljančič 1960). Kraške pojave v Karavankah je obdeloval Jordan 1966 na Jelovici Oblak 1959, Murko (1959) pa je pisal o krasu na Mežakli, zbral pa je tudi podatke o kraških pojavih na Gorenjskem (1960).

Po podatkih, ki jih ima Institut za raziskovanje krasa (Murko 1960), so bili doslej raziskani in odkriti naslednji objekti:

1. Severno od reke Save in vzhodno od reke Kamniške Bistrice 36 objektov.
2. Med Kamniško Bistrico in Tržiško Bistrico okoli 10 objektov.
3. Na Mežakli 21 objektov.
4. Na Pokljuki 21 objektov.
5. Na Jelovici 32 objektov.
6. Zapadno od Tržiške Bistrice in severno od Save 60 objektov.
7. V Julijskih Alpah okoli 180 objektov.

V istem času je Murko na Gorenjskem odkril še nekaj področij, ki še niso bila popolnoma raziskana.

Po bolj sistematičnih raziskavah v zadnjem času lahko trdimo, da se geomorfološki razvoj na tem delu Alp ne razlikuje od drugih predelov v Apeniških Alpah. Kraški proces se je posebno ugodno razvijal v terciaru, se pravi v času, ko je bilo na planotah nekam topleje. Kasneje je ta razvoj ustavila ledena doba in začela pokrivati površino z ledeniški morenami.

Szabo prav tako ugotavlja, da je razvoj krasa v Karpatih treba pripisati topli klimi v terciaru. Hladnejša klima v medledenških obdobjih je kraški proces še pospešila. Samo v najvišjih pasovih je bil kraški razvoj omejen samo na površino (Szabo 1953), medtem ko je glaciacija v času, ko se je umikala, uničila kraške pojave na površju. Kraški razvoj se je zopet pojavil v holocenu, delno na starem, v glavnem pa na novem ozemlju.

Na planotah je nastalo polno žlebičev in kraških kotličev, brezen in žrel, ki vsa posrkavajo atmosfersko vodo. Poleg tega je močna tektonska predispozicija v času premikanja zemeljskih pla-

sti povzročila, da je nastalo mnogo razpok odprtega in prepustnega tipa, kar lahko štejemo za začetno stopnjo kraškega razvoja.

Ob tektonskih prelomnicah so se zelo kmalu po kulminaciji zadnje glaciacije razvila globoka brezna in kotličiči. Mnoga brezna in kotličiči so se že pod ledeno površino izoblikovali v dokončno obliko z izpiranjem ledeniške vode. Tipičen primer je žrelo na Prehodavcih, vodnjak v obliki brezna, nastalega na križanju mnogih tektonskih prelomnic na planoti. Brezno je morda nastalo ob koncu ledene dobe in je 17 m globoko.

V visokih gorah, kjer prevladujejo nizke temperature, večja stopnja vlage in pogoste zmrzali, je korozijski proces zapoznel, tako da se je kraška erozija omejila predvsem na površino. Bögli, Corbel in drugi avtorji so prevzeli nalogo, da proučujejo klimatske vplive na fizikalno-kemične procese. Po Böglijevem mnenju je korozija v višjem pasu štirikrat počasnejša kot v toplejšem, nižjem pasu, kjer je podzemeljska cirkulacija hitrejša. Medtem ko se v višjem pasu žlebiči in škraplje tvorijo na površini, so za nižji pas značilni kotličiči, brezna in vrtače. Raziskave v Kamniških Alpah in v okolici Triglava so pokazale, da se je visokogorski kras razvil vzdolž nekaterih predispozicij, med katerimi so najbolj pomembne tele:

1. Prelomi skal.
2. Delovanje snežnice in dežja globoko pod površjem:

Pojavi nastopajo predvsem v obliki škrapelj in žlebičev na planotasti površini. Obstaja več vrst žlebastih in globokih škrapelj. Ostro zaobljene se pojavljajo nad gozdno mejo, škraplje v nižjih predelih pa so bolj zaobljene in pokrite s prstjo. 3. Vpliv ledu in mraza na špranje:

Led in mikroklimatski faktorji drobijo jamske stene in kamenje v kršje ter v skladu s tem tvorijo povsod tam različne sekundarne votline. Majhni naravni mostovi se tvorijo povsod tam, kjer so stene ločene s kotličiči in vrtačami. Stene kotličičev so ponavadi zelo močno propustne. Na zgornjem delu skale se jasno kaže črta, kje sneg in led obstaneta večji del leta. Stene so večkrat polne ostro obrušeni žlebičev, medtem ko so grla brezen in kotličičev gladka in redko žlebasta... To je že pas večnega snega.

4. Delovanje ledu v luknjah in breznihi:
Led v luknjah učinkuje kot sneg, se pravi, ustvarja mikroklimo, vendar v nasprotju s snegom oblikuje in kleše.

(Štirn 1954, Kunaver 1957)

Glede na pasove in na pripadajoče individualne kraške pojave se detajli v Alpah, ki so jih oce-

Črna prst s Soriške planine

Foto ing. Albert Sušnik

nili, ravnajo po klasifikaciji Rathjensa 1951 in Corbela 1956–57. Zato razlikujemo:

1. V gozdnem pasu vse do višine 1800 m se kras sestoji iz vrtač, kotličev in zijavk z večjim ali manjšim podzemeljskim delovanjem.
2. Na višinah okoli 2700 m prevladujejo predvsem škrapljaste formacije. V pasu grmičevja in iglavcev pa najdemo predvsem žlebiče in po več metrov globoke špranje.

Višje večina vode zmrzne, medtem ko tam, kjer teče brez ovire, hitro pronica skozi glavne tektonske prelomnice do erozijske podlage. Posledica tega so lahko samo škraplje. Nobeni dokazi še ne obstajajo, po katerih bi lahko sklepali, da so se škraplje ohranile še iz pleistocena. Zaradi dejstva, da naša področja leže pod mejo večnega snega, ni bilo nobenih praktičnih opazovanj, ki bi potrdila domnevo, da bi pod mejo

večnega snega obstajal pas podorov in dolin, čeprav mraz ne dopušča razvoja krasa (Rathjens, 1951.) V pasu škrapelj je topeča voda glavni faktor.

Na meji gozdnega pasu se pojavljajo številne vrtače. Nekatere od njih imajo še druge votline pod njihovim navideznim dnom in v mnogih primerih nastajajo barja na ilovici, ki jo je voda izprala iz jam. Voda izgine v požiralnike in se zbira v tokove. To je pravzaprav razlika, s katero se pojavljajo vrtače v dinarskem krasu. Za visokogorski kras je namreč značilno, da se njegove vrtače imenujejo »doline«, imajo starejša pobočja in njihovo dno je polno kršja. Tam, kjer je voda odplavila zemljo, je lahko ugotoviti številne špranje. Najbolj tipičen tak primer je Bikovo brezno na Komni (kardeks št. 27/1679). Brezno ima dva vhoda in leži na višini 1550 m JZ od pašnika Na Kraju. Brezno je 33 m globoko, na dnu je velika dvorana, polna ledu.

Zelo značilna na tem območju je tudi oblika brezna pod vrhom Vogla (kardeks št. 12/1706). Odprtina je 15 m široka, 30 m dolga, prav toliko globoka, njegovo dno je pokrito s snegom, ki ni iz leta v leto enak. Brezno je zelo značilno zaradi svojega položaja na sedlu.

V tem območju so horizontalno razvite jame manj pogoste, zaradi strmih skalnatih pobočij in malo zgubanih plasti. Jame tega tipa so: Potočka zijalka na Olševi, zijalka na Mokrici (Brodar, 1959), jama na Ojstrici, Gamsov skret, Govic in Kiklopovo oko (Novak, 1961). Ta leži na višini 1950 m pod kočo na Prehodavcih in se skriva za steno, ki se dviga nad dolino.

Omeniti moramo tudi tok Savice. Savica ni znana samo po svojem slapu, ampak je treba dodati, da sta v južni razpoki in isti višini dve jami. Žrelo, iz katere izvira slap, je odkril ing. Breznik (Rakovec, 1950). Drugi izvir ima dve odprtini. Prva je »spodmol« (okoli 25 m dolg, 10–15 m širok in 2–3 m visok. Skalnaty previs se nalahno spušča proti breznu. Na drugi strani razpoke je rov z razvejanim žlebom, ki se razpenja 50–70 m SZ. Ob poplavih voda bruha iz obeh odprtini in je glede na svojo trdoto in temperaturo ista kot v slapu.

Prav tako je vredno omeniti jamo in izvir v steni Pršivca, Govic, 100 m nad Bohinjskim jezerom. Prvikrat so ga obiskali že 1925, vendar so ga definitivno odkrili šele v letih suše 1958 do 1959. Na dnu zadnje dvorane je med kršjem podrtega svoda prehod v rov, iz katerega izvira voda, 18 m nad jezersko gladino. Ko zaradi dežja voda naraste, se tvori slap, ki bruhne skozi vhod. Notranjost jame je še vedno neraziskana, prav tako

predel za Pršivcem. Za razvoj te jame je bilo postavljenih več faz. Najpomembnejša od njih je bila tektonska priprava, ker se je voda odprla pot in ker je voda izjedla posamezne rove.

Za spoznavanje vodnega toka rek Save in Soče bi bilo dobro, če bi najprej raziskovali Triglavsko brezno. Nadaljnji študij Triglavskega brezna bi pomagal rešiti vprašanje, ali Bistrica v dolini Vrat resnično izvira iz ledenika in v katero smer se odteka voda iz triglavskega območja. Če je voda izdolbila večje jame, potem bi ob omenjenem breznu lahko slutili, da je ta podzemni svet večji kot brezno Berger v Franciji (1135 m globoko). Apneniška plast se spušča proti jugu in če obstaja še kakšno brezno, se spušča proti reki Soči. V tem primeru bi brezno segalo prav pod triglavski vrh.

Vendar smo do sedaj raziskali še zelo malo. Obširni predeli še čakajo, da jih bomo sistematično obdelali.

Nikoli ne bomo do kraja spoznali celoto kraških pojavov, ki so nastajali v predledeni dobi. Samo malo formacij je ohranjenih in še te je deformiralo ledeniško delovanje.

Op. ur. Bibliografija te razprave Dušana Novaka, ki je izšla v publikaciji: »Third International Congress of Speleology«, je zelo obširna, zato je ne navajamo. Opozarjamo s tem na speleološko delo našega dolgoletnega sodelavca, obenem pa tudi na delo planincev-speleologov, ki se združujejo v nekaterih naših društvih (PD Železničar Ljubljana, PD Kranj idr.). Razpravo ponazarja 11 risb (nekatero so izšle tudi v PV) in 16 fotografij.

ZAKASNELA ZAGODNICA POLNOKRVNEMU BRICU

(Ob Zorzutovem jubileju)

Tine Orel

Kdo ga ne pozna, Ludvika Zorzuta, iz mičnega Kanala ob Soči doma! Skoraj na robu naše slovenske dežele zre z grajskega griča na ta edinstveni slovenski trg, na dva majhna spomenika dveh naših velikih mož, alpinista in proselitelja Staniča in komponista Kogoja, na sinjo Sočo, ki se tu blizu spreminja v svetlobo daljnovodov, na mili soški pokrajini odtujeni tovarniški

»velum« nad Anhovim in tja čez v Brda, v svojo briško deželico, ki mu je tem bližja, čim bolj je on sam vselovenski planinski pojem kot poet, folklorist, etnograf, improvizator in nenadkriljivi družabnik — in kaj vse bi še lahko rekli o njem! Preveč je vsem na očeh pa zraven preveč skromen, da bi se ga bili mi vsi, posebej pa Planinski Vestnik, o pravem času, kot se spodobi, spomnili. E meglio tardi, che mai, šjor, bi se morda obregnil Ludvik ali pa — to velja nam — sero venientibus ossa: Bolje kasno kot nikoli; pa ne bomo trknili, v roke si bomo segli in šli vsak-sebi, kakor da 75 let življenja in od tega več kot pol stoletja življenja za planinstvo ni nič. Zmignimo z rameni, ker opravičila nimamo pri roki in recimo:

Res porro tractatur! Naprej kot doslej!

Ludvik Zorzut se je rodil 24. 8. 1892 v Medani, v Brdih, pod isto streho kot pesnik Alojz Gradnik, torej v občinski, šolski hiši. Kot nadučitelj sin je šel v goriško nemško gimnazijo in tam l. 1913 maturiral. Komaj se je vpisal na filozofsko fakulteto na Dunaju, že je zagrmelo po Evropi in ga potegnilo v žrelo soške fronte. Prišel je v italijansko ujetništvo in po raznih mestih v Italiji pretolkel štiri leta begunske internacije (1915—1919). Ko je bila Primorska z goriško deželo vred priključena Italiji, je kot begunec zašel v Maribor in dobil službo na magistratu. Kasneje je tu vodil turistični urad vse do nemške okupacije l. 1941. To je bilo več kot dvajsetletno plodno obdobje Zorzuta - Štajerca in posebej Pohorca. Kot takega ga je spoznala vsa Slovenija. Med drugo vojno se je pretolkel v Ljubljani, po vojni pa se je preselil v Gorico, pokoj pa je poiskal v Kanalu na Gradu. Pokoj? Ne, pokoja Zorzut ne pozna, nemirna ahasverska duša mu medli, če mu noga obstane. Večji del je na poti, po Brdih, v Gornjem Posočju, v Ljubljani, Zagrebu, v Mariboru, povsod lahko srečaš njegovo dobrodušno lice, ki kaže grenkemu sočloveku vselej v smeh nabrano stran.

Planinski serum mu je že kot dijačku vbrizgaval »veleturist« France Setničar, gorohodec, samohodec, njegov vzgojni vodja, pozneje pa so mu kazali pot v gore velepomembni dr. Henrik Tuma, prof. Jaka Zupancič, geolog Rajko Gradnik, učitelj Ivan Stres pa tudi pesnik Alojz Gradnik, sama velika imena, na katerih delu in ugledu so sloneli uspehi soške podružnice SPD v Tolminu (1911—1912) in kasneje goriške podružnice SPD.

Sicer pa že v izvestju goriške gimnazije iz l. 1911 pod poglavjem Sprechübungen (govorniške vaje) najdemo Zorzuta, da je predaval, »kako naj di-

jaški krogi gojijo turizem« in sicer v nemškem jeziku »Wie sollte die Touristik in Schülerkreisen betrieben werden«. Torej je že v šesti gimnaziji, ko je bil ravnatelj nemške gimnazije v Gorici dr. Josip Tominšek, med dijaštvom gojil in razširjal planinstvo (tedaj so rekli turistiko).

V istem šolskem izvestju iz l. 1911 najdemo pod poglavjem »Ausflüge und Exkursionen« (Izleti in ekskurzije) notico, da je 8. junija 1911 peljal ves razred z razrednikom prof. dr. K. Ozvaldom na češnjev izlet v Medano (Kirschenausflug nach Medana), kjer so bili vsi gostoljubno sprejeti in pogoščeni (v Medano še danes vodi izlet za izletom).

L. 1920 se je vpisal v mariborsko podružnico SPD. Bil je nepretrgoma 20 let v njenem odboru vse do l. 1941, ko je bilo društvo razpuščeno.

Ludvik Zorzut

Največ je delal v propagandnem odseku in pododboru za planinski ples. Kot tak je izdal nekaj številk zabavnega lista »Pohorska politika«. Tedanji urednik Planinskega Vestnika dr. Josip Tominšek je Zorzuta zelo čislal in tako najdemo njegovo ime čestokrat tudi v planinskem glasilu. Svoja najboljša vesela štajerska leta je tu v zvezi in nevezani besedi »glosiral« kot »pohorski pesnik« in oznanjal slavo pohorskih ljudi, vrhov, rogelj, peskov, kop, šumikov in glažut. Zato ga je mnogo ljudi prištelo med rojene Štajerce. Nobene škode! Za nobeno stran! Bil je neutruđen v svojih pesniških oznanilih, naj je šlo za novo pot, za novo ali staro kočjo, za jubileje, za martinovanje ali pustovanje, za vse je imel pripravljeno rimano, zvenečo besedo in s prav tako

besedo posegal tudi v razigrani pogovor, za pogrnjeno ali za okroglo mizo, takorekoč neuničljiva »fumarola« duhovitih domislic, presenetljivih rim in asociacij, ki vedno vzplamteva in si prav s tem stanovitno privija svoj neizčrпно plameneči stenj.

Čim sine sonce svobode, se vrne briška ptica selivka v svoje gnezdo, posede v Gorici in začne plesti nekdanje planinsko gnezdece, ki so ga po l. 1921 pokončali fašisti. Bil je mentor in negovalec SPD Gorica v odboru in na terenu. Moral je zapustiti italijansko goriško območje in nato v Novi Gorici nekaj let pripravljaj ustanovitev goriškega muzeja in arhiva ter se vpisal v PD Nova Gorica, katerega član je še danes. Pravzaprav pa je, kot rečeno, član vesoljne slovenske planinske družine. Le stežka si jo predstavljamo brez njega, iščemo okoli sebe njemu vsaj podobnega, pa ga ne srečamo. Preveč lepega nam zna povedati, z iskrečim darom zgovornega, bi rekli, strastnega oblikovalca misli in podob. Vse mu je blizu in vse očarljivo, prav kakor pravi Gradnik: »soj sinjine, listja, trav in vodnih pen, črnina debel in belina sten, ptic trop, val klasja in metuljev roj«. Zorzut literat si ne kleše spomenika, trajnejšega od bron, dobro ve, da »kar cvete in kar živi, vse ovne in vse mine«, a gorje, če bi tega rastja in cvetja ne bilo! Bilo bi nam pusto od same gole veličine.

Pisal je v goriške liste in revije še pred prvo vojno — Gorica je bila takrat sedež močnih struj slovenskega narodnega gibanja — se razdajal v koledarjih, časopisih, časnikih, listih, v najrazličnejših publikacijah, almanahih, zbornikih, revijah in glasilih, med katerimi naj posebej omenimo Planinski Vestnik, v katerem se oglašča že skoraj pol stoletja. Nimam pri roki njegove bibliografije, a prav bi bilo, da bi ji naš list o prvi priložnosti posvetil večjo pozornost. Med drugim je po vojni sodeloval tudi pri krajevnem leksikonu ter prevajal furlanske in italijanske pesnike. Le o čem vsem mu je stekla beseda! Pisal je zgodovinske, zemljepisne in narodopisne reportaže in opise ter z njimi zajel prelepo primorsko deželo, Brda, Posočje, Planote, Trnovski gozd, Vipavsko dolino, Kras, Beneško Slovenijo, Furlanijo in Rezijo, pa Pohorje pa Kozjak in še kaj. Njegovo pero seže vselej čez navadno reportažo, ima svoj ritem, bleščečo krajsko dikcijo, v kateri čutiš odmev romanske blagozvočnosti in leporečja, izvorno besedišče, celo vrsto besedi, za katero bi — po Župančiču — lahko dali — cekin. Da bi v svojih spisih še bolj uveljavil svoj živahni temperament, se često zateče k rodnemu bri-

škemu ali k vipavskemu narečju in beseda mu še bolj zazveni in zablesti v prvinah ljudske pristnosti. Njegove pesmi — kdo bi vedel, koliko jih je, takih, ki mu sproti prše iz ust, in takih, ki se mu rode v bolečinah pesniškega navdih — so vse zložene na vesele, poskočne pa zanosne note, tudi one najraje v briškem narečju, spočete iz globin rodne grude. Če sodimo po izreku: Non multa, sed multum, moramo reči: Mnogo, nenavadno mnogo je prigradnic, celi folianti priložnostnih pesmic, prijetnega rimanega nezapisanega zvonkljanja za vse priložnosti, ki pa tudi odkriva zavidanja vreden talent. Mnogo pa je tudi takih, ki gredo med »multum«, to je »zlatih zrnec«, o katerih poje mračni Gradnik: »V temneči reki, v strugi njeni jih našel boš, ko pesek boš izpral...« Koliko veselih družb, večkrat tudi gluhih za čar lepe besede, je Zorzut spravljal z revnega brega praznih dovtipov na bogato obalo zahtevne duhovitosti, ki jo proži široko znanje in bistro spoznanje, v roj prežečih vprašanj in tisoč odrezavih odgovorov!

Koliko ljudi, mladih in starih planincev, iz vseh slojev in vseh naših krajev, hrani v arhivu svojega spomina prijetno srečanje s »pohorskim in briškim pesnikom« kot dragoceno zgodbo s planinskih potov!

Kakšen »ognjemet« razigrane rimane improvizacije je v bleščečem dialogu priredil z nepozabnim pokojnim Jožetom Jelencem, ko smo na Celjski koči slavili Fedorja Koširja! Naj ostane tisto in še marsikatero naše srečanje spravljeno za dni, ko takega in podobnega ne bo več! Prav po Goethejevi besedi, za začimbo starih dni. Samo v tem primeru, če je kaj takega mogoče, bi planinski poet Zorzut utegnil imeti zasluženi otium cum dignitate — dostojen pokoj — na kanalskem Gradu.

Leopold Stanek

SOZVENENJE

*Gora je stara
in star je človek,
ki k njej prihaja.
Mlad je samo obup,
nihajoč grmič
nad prepadno praznino.
Mlad je veter,
vedno znova češe grebene
in na okostnjake viharjev
igra pesem neslišja.
Sliši ga,
kdor nosi v sebi tišino.*

TURNA PLOŠČA NOVOST ZA TURNE SMUČARJE

Hoja na smučeh je za večino smučarjev prej nepotrebno zlo kot kak užitek. Posebej pri varnostnih vezeh, kjer mora ostati peta pritrjena na smučko, je hoja utrudljiva. Marsikdo tega sploh ne zmore.

Ko sem bil pred leti na tečaju za turno smučanje v Švici, sem zvedel, da so vodnikom za turno smučanje in gorskim reševalcem prepovedali uporabljati varnostne glave. Nič čudno, saj s to glavo še psov skoro ni moč uporabljati. Razumljiv je poskus Tyrolije, da bi rešila ta problem s plastično ploščo. Rešitev se ni obnesla. Pri vsakem dvigu noge se dvignejo tudi smuči spredaj, peta se povesi in hoja bočno v breg je zato skoraj nemogoča.

Tem bolj smo lahko zadovoljni s turno ploščo mariborskega »Nikroma«, ki jo vidimo na sliki. Ta fiksira peto za pomike levo — desno, kljub temu pa je peta v vertikalni smeri popolnoma gibljiva. Če smučko vzdignemo, ostane pritisnjena ob podplat in hoja v breg je lahkotna. Tako je tudi pri varnostni glavi možna uporaba psov. Prednost pa je tudi v tem, ker lahko tudi brez vpetih zadnjih ušesc krmarimo smuči na položnejših pobočjih. Pri spustu lahko ostane jeklena vez kar vpeta v ušescih ploščice, kot vidimo na drugi sliki. Zado- stuje vpeti le notranje zadnje ušesce, kar je hitro izvedljivo in ne terja ponovnega nameščanja vijaka v natezalcu.

Ker pa pri hoji nastopajo večje napetosti v jeklenici, bi priporočil nekoliko popustiti elastično pero v napenjalcih.

Nikrom, ki je zaradi zelo slabe in površne obdelave pri izdelavi lanskih varnostnih glav ATG (sedanja dvojna varnostna glava »TSM« je že boljša) izgubil za-upanje pri marsikom, za ta izde- lek gotovo zasluži pohvalo.

Tudi cena ni pretirana, 10,00 N din. Teža je zanemarljiva. Pri montaži ni potrebno vrtati do- datnih lukenj v smučko. Spred- nja ušesca morajo biti pod sre-

dino glave, kot vidimo na sliki. Isto pripravo, katere avtor je dr. ing. Fr. Avčín, v nekoliko prire- jeni izvedbi izdeluje tudi nemška firma Salewa. S tem je končno ustvarjen sen turnih smučarjev, da uporabljajo tako varnostne glave in hodijo brez dodatnega napora. Možen je celo smuški tek in celo stari pozabljeni te- lemark.

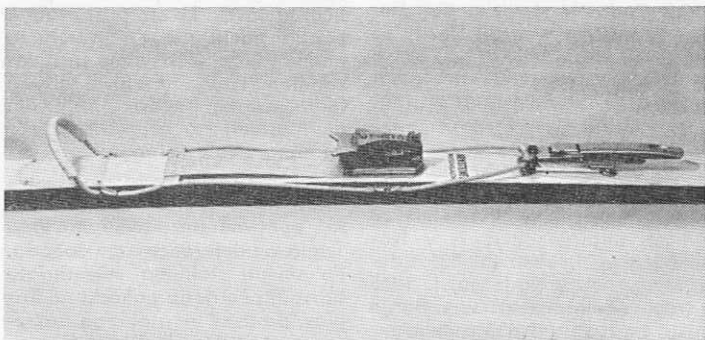
ing. T. Jeglič

GORE V PODODBI V ŠOŠTANJU

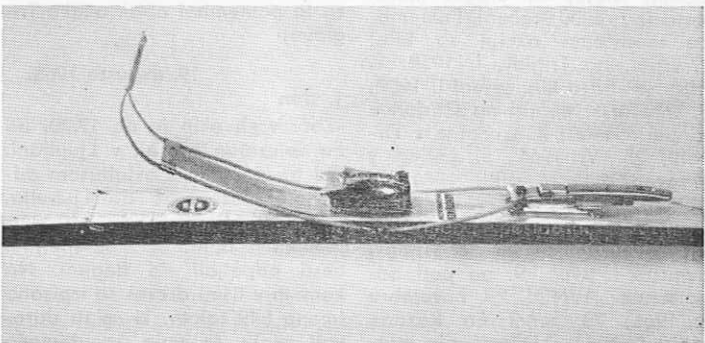
V Šoštanju so letos odprli lično in mično Napotnikovo galerijo v stari osnovni šoli. Galerija naj bi Šoštanj in njegovo okolico stalno spominjala na velikega ki- parja Napotnika, ki je bil doma iz Zavodne pod Slemenom in je

eden od najizvirnejših in najmoč- nejših izrazov slovenske umetniške tvornosti. 5. aprila letos je tov. Viktor Kojc, šoštanski prosvetni delavec, ki za to kulturno usta- novo živi, v galeriji priredil raz- stavo »Gora v podobi«. Ta je zbrala lepo število slovenskih sli- karjev, ki so upodabljali gore in v njih še vedno iščejo njihovo in svojo podobo. K otvoritvi se je zbralo blizu 100 domačinov in gostov, med katerimi je organi- zator razstave v imenu PD Šo- štanj pozdravil predsednika občine Velenje inž. Krapeža, nekoč člana UO PD Celje, tov. Stegnarja, čast. predsednika PD Šoštanj, za- stopnika PZS tov. Orla, umet. zgodovinarja Franceta Zupana in Barbko Lipovšek-Ščetinin, ki je kasneje predavala o svojem vzponu na Pik Lenina, in seveda slikarje, ki so se razstave udele- žili (Primožič, Ravnikar, Kos, Lanc, Mihelič Boštjan).

Nato je sledil kratek kulturni pro- gram, v katerem je tamkajšnji oktet občuteno zapel nekaj pla- ninskih pesmi: Čujte gore in bre- govi, da sinovi slave smo; V

Turna plošča — novost za turne smučarje

hribih se dela dan; Medvedovo Stoji v planini vas; Juvančevo Pastir; Simonitijsvo Planice; Saterjevo Na planine; Bardorferjevo V sončnem jutru. Člani PD Šoštanj pa so recitirali Gregorčičevega Pastirja, Šarabonovo Očnico, Gregorčičevo Oj zbogom ti planinski svet, Cankarjev tekst O domovina. Vmes je zastopnik PZS tov. Orel spregovoril o kulturni dejavnosti planinstva, o njenem razvoju, njenih dosežkih in njeni bodočnosti, o »gori v podobi« pa prof. France Zupan.

Organizatorju PD Šoštanj in posebej tov. Kojcu je treba k razstavi čestitati. Bila je več kot opozorilo na vse, kar gore človeku pomenijo.

T. O.

ZLETI »BRATSTVA — ENOTNOSTI«

Predstavniki nekdanjih okrajev Cazin, Kladaša, Slunju, Vojnič in Vrgin Most so se l. 1952 odločili, da bodo vsako leto prirejali zlete »Bratstva — enotnosti«. V organizaciji zletov sodelujejo organizacije ZK, zveze mladine, Partizan in organizacije borcev NOB. Področje zletov se širi, število udeležencev raste. Doslej so se vršili naslednji: 1. v Veliki Kladaši, l. 1953 (500 udeležencev); 2. v Slunju, l. 1954 (800 udeležencev); 3. v Cazinu l. 1955 (1200 udeležencev); 4. v Vrgin Mostu, l. 1956 (2700 udeležencev); 5. v Bihaću, l. 1957 (5560 udeležencev); 6. v Sisku, l. 1958 (11 958 udeležencev); 7. v Novem mestu, l. 1960 (18 831 udeležencev); 8. v Karlovcu, l. 1965 (20 000 udeležencev); 9. v Banja Luki, l. 1967 (12 633 udeležencev); 10. zlet bo v Bihaću l. 1969.

L. 1964 do 1966 se je razvila intenzivna aktivnost pohodov medzletnih izletov in drugih manifestacij v obliki srečanj. Pomembne medzletne akcije so bile: 1. vzpon na Triglav, l. 1959; 2. izlet na »Bazo 20«, jeseni l. 1959; 3. smučarski pohod na Gorjance januarja 1960; 4. srečanje v Drvaru, 25. V. 1964; 5. pohod v Trnovac, 20.—24. VIII. 1964; 6. pohod na Triglav, l. 1964; 7. Srečanje mladine v Drvaru, 27. julija 1966; 8. pohod na Triglav, avgusta l. 1966; 9. po poti odposlanec AVNOJ, 29. novembra l. 1966; 10. marš na Kozaro, maja l. 1967; 11. srečanje mla-

dih likovnih tvorcev, maja l. 1967. Sedanje področje zletov in medzletne dejavnosti obsega: Banijo, Bosansko Krajino, Dolenjsko, Belo krajino, Kordun in Moslavino, torej pokrajine, ki so posebno znane zaradi svoje vloge v NOB. Zletne in medzletne aktivnosti se lahko udeležijo organizacije in društva iz vse Jugoslavije in sicer vse športne, Počitniška zveza, taborniki, pionirji, ZM, KUD, gasilci, LT in JLA.

Organi zletov in medzletne aktivnosti so: Stalni sekretariat v Karlovcu (od l. 1959); zletni občinski in medobčinski odbori za pripravo zletov; odbori za medzletne akcije in začasni odbor.

V l. 1968 bo že četrta medzletna akcija »Triglav IV« (19. avgusta 1968)

Po programu stalnega sekretariata zletov »Bratstva in enotnosti«, ki je bil sprejet na sestanku dne 6. januarja 1968 v Šmarjeških toplicah, je organizator vzpona na Triglav Novo mesto. Pohoda »Triglav IV« se praviloma lahko udeleže vsi člani stalnega sekretariata ter športni in politični delavci, ki so prispevali k popularizaciji zletov »Bratstva in enotnosti« in so s svojim požrtvovalnim delom zagotovili uspeh tudi ostalih športno-političnih manifestacij, na katerih se zbere mladina zletnega področja.

Novo mesto je kot predstavnik Slovenije srečno, da bo lahko letos ponovno pozdravilo na vrhu Triglava udeležence tega pohoda. Po sklepu stalnega sekretariata bo vodja četrtega pohoda na Triglav predsednik stalnega sekretariata tov. Danilo Kovačič.

Letošnji pohod določa nekoliko lažjo varianto, kot so bile dosedanje, traja pa prav tako šest dni. Navedimo nekaj iz načrta za ta pomembni obisk očaku Triglavu:

19. avgusta 1968.

1. dan

»Zbor vseh ekip je ob 17.30. uri na železniški postaji v Ljubljani. Od tu se bomo z avtobusom odpeljali skozi Tržič do Ljubelja. Po žalni komemoraciji ob spomeniku se bomo po lepo speljani cesti odpeljali do Begunj. Na kamnih v tišini drevos so izpisana imena 849 talcev, ki so tu darovali svoja življenja za domačo

zemljo. Tu si bomo ogledali bivše zapore v gradu, ki je sedaj urejen kot muzej talcev. Po ogledu grobišča v Dragi bomo nadaljevali pot mimo Blejskega jezera do Pokljuke. Po ogledu muzeja na blejskem otoku nadaljujemo vožnjo do Šport hotela Pokljuka.

20. avgusta 1968.

2. dan

Pot nadaljujemo do Vodnikovega doma (1805 m) na Velem polju. Za naše prednike je bil Triglav poosebljen je triglavskega božanstva (zemlja, voda, zrak); v poznejših letih pa simbol svobode in moči naroda, ki je naselil svet pod Triglavom. Vodnikova kočica nosi ime slovenskega književnika, rodoljuba in planinca Valentina Vodnika (1758—1819).

21. avgusta 1968.

3. dan

Iz Vodnikovega doma odrinemo ob 5. uri zjutraj. To je dan, ko se bomo povzpeli mimo doma Planike (2404 m) na vrh Triglava. Dom Planika je najstarejša triglavska postojanka. Zgrajen je bil leta 1877 in se je najprej imenoval Koča Marije Terezije. Po daljšem počitku nadaljujemo vzpon po skrbno zavarovani poti na Mali Triglav (2725 m) in nato na vrh Velikega Triglava (2864 m). Tu bomo imeli slovesno sejo stalnega sekretariata. Vrh Triglava označuje Aljažev stolp. Leta 1895 ga je postavil Jakob Aljaž. Od takrat ta stolp kljubuje vsem viharjem in je simbol slovenskih planincev. Po počitku se vračamo preko Malega Triglava do razpotja in se spustimo po dobro zavarovani poti do Triglavskega doma na Kredarici (2515 m) in od tu do doma Planika.

22. avgusta 1968.

4. dan

Ob 5. uri zjutraj odrinemo iz Planike do Tržaške kočice na Doliču (2120 m) in čez Hribarice v dolino Sedmerih triglavskih jezer. Ob tretjem in četrtem jezeru bomo prišli do Doma pri Triglavskih jezerih (1683 m).

23. avgusta 1968.

5. dan

Iz doline Triglavskih jezer nadaljujemo pot na Komno, na planino Na Kraju in na Veliki Bogatin (2008 m).

24. avgusta 1968.

6. dan

S Komne se spustimo do Bohinjskega jezera (523 m).«

Po proposicijah se medletne akcije »Triglav IV« udeležijo vsi člani stalnega sekretariata in ostali delavci družbeno-politične in športne dejavnosti kraja, ki so sodelovali pri uspešno opravljenih nalogah zleta Bratstva in enotnosti. Vsega skupaj bo šlo v tem znamenju na Triglav 45 oseb: iz Banja Luke 7, Bihaća 8, Karlovca 7, Siska 7, Novega mesta 4, po en predstavnik Partizana BiH, Hrvatske in Slovenije, novinar RTV in 4 osebe zletnega vodstva.

KRAMARJEV SMUK

Na plazu pod Storžičem je bilo zadnji nedeljo v marcu tradicionalno smučarsko tekmovanje — Kramarjev smuk. Že vrsto let ga v spomin na predvojnega tržiškega alpinista Roka Kramarja prireja AO Tržič. Letos je bila udeležba na tekmovanju še posebno velika, saj sodi Kramarjev smuk, skupno s Štuparjevim in VTK memorialom, v vrsto treh smučarskih tekmovanj, na katerih bo izbran uradno najboljši smučar alpinist te sezone. Čudovito sončno vreme je na pobočja Storžiča privabilo tudi številne planince, ki so se prav tako pomerili v smučanju med seboj.

Proga je bila dolga 900 m in je imela 18 vrtic. Postavil jo je znani tržiški smučar in trener Janko Krmelj, na njej pa je tekmovalo 89 planincev in alpinistov.

Rezultati: — alpinisti — Jamnik (AO Kranj), Kofler (AO Mojstrana), Švab (AO Tržič); alpinistke — Kavar (AO Akademik Lj.), Horvat (AO Akademik), Podviz (AO Tržič); planinci — Štamcar, Aljančič, Dornik (vsi PD Tržič); planinke — Kramar, Kurnik (obe PD Tržič), Vilman (PD Javornik); alpinisti ekipno — AO Tržič, AO Mojstrana, AO Jesenice.

IZ KRONIKE PZS

Podmladek PD Bohor Senovo je v soboto dne 23. 3. t. l. v prostorih osnovne šole na Senovem organiziral zelo uspešen II. planinski kulturni večer. Prireditve se je udeležil član mladinske komisije tov. Boris Gašperlin.

Dne 27. 3. t. l. je tov. dr. Miha Potočnik na Vrhnikih obiskal predsednika skupščine občine Vrhnik v zvezi s problematiko PD Vrhnik. Razgovora se je udeležil tudi predsednik tega društva ter predsednik ljubljanskega MDO PD prof. France Pengal in Rado Lavrič. Vsi skupaj so si nato ogledali društveno postojanko na Planini, zvečer pa je tov. dr. Potočnik v Domu JLA predaval o vzponu na Pik Lenina.

CK mladine nas je povabil na 18. razširjeno sejo, ki se je vršila v petek dne 29. 3. t. l. ob 9.30 uri in obravnavala informacijo o aktivnosti CK ZMS, mladino o telesno kulturo, kadrovske spremembe itd. Seje se je udeležil tov. Peter Vodeb, član mladinske komisije.

Istega dne je PD Ljutomer organiziralo v dvorani Glasbene šole v Ljutomeru v počastitev 75-letnice slov. planinske organizacije in 20-letnice obstoja društva svečano akademijo. Prireditve se je v imenu PZS udeležil predsednik Stajerskega MDO PD tov. Ciril Verstovšek, ki je društvu izročil za njegovo 20-letno požrtvovalno in uspešno delo pismeno diplomu s pohvalo. Ob tej priliki so razvili tudi prapor mladinskega odseka. Med gosti so bili tudi predsednik občinske skupščine Ljutomer, republiški poslanec Pušenjak, predstavnik SZDL in drugi.

Dne 31. 3. t. l. je podkomisija za turni smuk pri komisiji za alpinizem organizirala turni smuk iz Stola preko Vajneša v Medji dol. Za smuk se je pri PZS prijavilo le 7 udeležencev, njim pa se je nato pridružilo še 13 planincev, tako da se je tega smuka udeležilo skupno 20 udeležencev. Istega dne je imelo občni zbor Slovensko planinsko društvo v Gorici (Italija), ki se ga je v imenu PZS udeležil tov. ing. Tomaž Banovec. Društvo šteje 254 članov in je zelo delavno. Organiziralo je med drugim 26 izletov s skupno udeležbo 786 članov. V glavnem je organiziralo svoje izlete v naše gore. Na Planinski Vestnik je naročenih 41 članov. Dne 3. 4. t. l. se je tov. Lavrič udeležil zaključne seje odbora za proslavo 25-letnice Zveze pionirjev v okviru Zveze prijateljev mladine.

Sestanka predstavnikov vseh republiških planinskih zvez v Beogradu dne 4. 4. t. l. dopoldne,

na katerem so razdelili sredstva VVV za leto 1968, se je kot predstavnik mladinske komisije, komisije za alpinizem in komisije za GRS pri PZS udeležil član mladinske komisije tov. Rudi Zupan.

Občnega zbora Slovenskega planinskega društva v Trstu dne 5. 4. t. l. sta se udeležila tov. Mirko Fetih in Aleš Kunaver.

Na povabilo Planinsko-smučarske zveze Srbije sta se njene skupščine dne 6. 4. t. l. v Beogradu udeležila tov. Tone Bučer in Rado Lavrič.

Dne 7. 4. t. l. se je vršil v organizaciji podkomisije za turno smučanje pri PZS turni smuk iz Kranjske Rinke čez bivak pod Skuto v Žmavčarje.

Odbor za socialno politiko in komunalna vprašanja pri IS SRS je PZS povabil na sejo, ki bo obravnavala predlog zakona o varstvu narave. Seja se je vršila dne 8. 4. t. l. ob 9. uri dopoldne v Ljubljani in se je udeležil predsednik tov. dr. Miha Potočnik.

Komisija za alpinizem je razpisala kandidature za udeležence seminarja za instruktorje alpinizma, ki se bo vršil od 19. 4. do 21. 4. in od 26. 4. do 28. 4. t. l. v Iškem Vintgarju ali v Ljubljani. Izpite bodo opravljali dne 4. in 5. 5. t. l. in s tem prejeli naziv instruktor alpinizma.

UO PD Celje je na svoji zadnji seji obravnaval problem, ki v zadnjih letih zadeva predvsem zimski alpinizem v Savinjskih Alpah. Gre namreč za neorganiziran naval navez ali plezalskih skupin na zimsko še neobdelana ostenja, ki brez vednosti celo matičnega društva ali alpinističnega odseka odhajajo pred ostenja, prebivajo v planinskih postojankah, ki so praviloma sicer zaprte, v katere pa vlamljajo. S tem ne povzročajo samo materialne škode, temveč puščajo brez moči tudi GRS v primeru nesreče. Kot primer navaja Kočo na Okrešlju, v katero je bilo vlomljeno že januarja letos. Tisti, ki je v koč vlomil, ni prijavil društvu, pač pa je raztrosil novico, da je koč pristopna in »načeta« ter vstop vanjo odprt. Pet tednov kasneje je društvo šele zvedelo za vlom, med tem pa so se v koči vrstile naveze, ki niso evidentirane, uporabljen pa je bil dobesedno ves inventar od žlic do posode in ob tem seveda tudi drva, petrolej, pijača itd. Društvo

stoji na stališču, da mora biti delo alpinistov organizirano, navede, skupine ali posamezniki naj obvestijo postojanko oziroma društvo o svojem prihodu, času bivanja in zahtevah, ki jih imajo na določeni postojanki, društva pa so dolžna alpinistom priskočiti na pomoč, saj je zimski alpinizem njegova skrb in tudi dolžnost ne glede na krajevno, državno ali društveno pripadnost alpinistov. Društvo sodi za potrebo, da komisija za alpinizem pri PZS prouči to stališče. Komisija SRS za telesno kulturo nam je za letošnje programske akcije odobrila enako dotacijo kot za leto 1967, t. j. 145 000 N din. Navedena komisija je tudi sama prejela v ta namen enaka sredstva kot v preteklem letu.

POMLADANSKA SMUKA NA KANINU

K nam prihaja pomlad in sonce vedno bolj pripeka, tako da imamo smučarji samo še lepe spomine na sneg. Toda ne vsi; nekateri se veselimo še spomladanskih smuk, ki jih bomo preživeli s svojimi tovariši v gorah. Za take ture je posebno primeren prvi maj. Nekateri boste odšli takrat na Vogel, kjer so žičnice; drugi, ki ljubite tišino in samoto, boste odšli v Triglavsko pogorje, v Karavanke, Kamniške planine in drugam. Jaz pa jo bom mahnil na Kanin, kamor odhajam vsako leto. Morda ne veste, kje je to? Kanin se dviga 2585 m nad Bovcem, na meji z Italijo. Morda ste prav pred kratkim slišali kaj o njem, kajti na Kaninu nameravajo zgraditi več žičnic in ga spremeniti v smučarski center. Prav gotovo pa to še ne bo letos in tako bomo prvega maja zopet grizli kolena in strmino le redki, ki vemo, kaj je lepota gora.

Iz Bovca se odpravimo v zgodnjem popoldanskem soncu. Težko smo otovorjeni z nahrbtniki in »dillacami«. Začnemo po makadamski cesti, ki nas v majskem soncu močno utruja, toda po slabi uri hoje smo že pri karavli. Tu se cesta konča in mi zavijemo na lepo planinsko pot, ki se vzpenja skozi skalovja in nas pripelje na Pečja. Tu je med senožeti raztresenih nekaj pastirskih staj. Privoščimo si kratek počitek, saj je od tu lep razgled tudi na vso Bovško dolino. Po kratkem oddihu krenemo naprej.

Pot zavije v bukov gozd, senca nam olajšuje hojo. Počasi se vzpenjamo po šumečem listju in kmalu pridemo pod visoko steno, ki se spušča pravokotno, zraven nas, na pot. To je stena Velikega Skednja (1830 m). Nekaj časa se pomikamo tik ob njem, potem pa se pot oddalji in strmo dvigne. Prispeli smo na planino Gozdec. Sonce je že zašlo in tudi gozd imamo že za seboj. Na planini nas ponavadi pozdravi tudi prvi sneg. Oddahnemo se, saj imamo do kočice še dobro uro, toda pot bo napornejša, ker bomo hodili po snegu. Snega je vedno več, skale in ruševje izginja in nenedoma se pred nami pojavi kočica. To je kočica Petra Skalarja (1811 m). Mračni se že. V koči nas pozdravi vesela družba kot vselej v planinskih kočah. Po okrepčilu se spustimo v pogovor s starimi znanci.

»Torej ob petih. Šli bomo na Glavo ali pa na Prevalo: bomo videli kakšno bo vreme.«

Počitek se nam prileže, pa kaj, ko je tako kratek in smo ob pol petih že pokonci. Najprej nas zanimata vreme in sneg. Sneg je odlični, trd kot beton. Vreme bo »specialno«.

Okrog petih vzamemo smuči in krenemo iz kočice. Sonca še ni, toda rdeča zarja nad Rombonom nam zagotavlja, da ne bo dolgo, ko bo vzšlo. Res, nad kočico nas že oplazijo sončni žarki in nežni kristali se zableščijo pred nami. Nekaj nepopisnega, nekaj enkratnega. Uživamo in se počasi

vzpenjamo proti Glavi. Ko smo na vrhu, so nekateri za to, da bi nadaljevali pot na Prevalo, drugi pa za to, da bi preizkusili sneg in se spustili do kočice. Vržem dinar in stvar je rešena. Torej gremo naprej proti Prevali. Tako danes nadaljujemo pot po odličnem snegu okoli Konjšče in kmalu smo nad kotanjo, ki se vleče pod Prestreljenikom (2499 m). Prestreljenik je znan pot tem, da je včasih bežal skozenj hudič in pustil za seboj luknjo; od tod tudi ime. Mi pa prekoračimo kotanjo in se dvigamo na Prestreljeniško sedlo (2300 m). Obujemo smuči in zapeljemo. Kmalu smo na prelazu Prevala (2063 m). Od tu se nam ponuja smuka na dve strani. Na eni strani zagledamo globoko pod smučiščem tudi kočico, vendar je žal to že italijanska kočica. Kmalu stojimo na meji. Tudi na drugo stran se nam ponuja čudovit svet. Radi bi se spustili po pobočjih Prevale, v Krnico, a sneg se počasi mehča in zato krenemo nazaj na sedlo. Od tu imamo zopet čudovito smuko. Pred poldnevom smo zopet v koči in za nami je že lepa tura. Sneg je mehak, zato se spočijemo in odžejamo ter okrepčamo. Popoldne gremo na krajše ture blizu kočice. Tako mine dan kaninske pomladanske smuke, v soncu, zadovoljstvu in veselju. Če pa mi ne verjamete, se prepričajte. Na Kaninu ste vedno dobrodošli.

Rutar Zoran

NOVICE IZ MLADINSKE KOMISIJE PZS IN MO

IZ UVODNE BESEDE NAČELNIKA MK PETRA SOKLIČA NA POSVETU NAČELNIKOV 23. 8. 1968 V KAMNIŠKI BISTRICI

Letos slavimo slovenski planinci 75 let naše organizacije. Veliko je bilo že povedanega in napisanega, marsikatera prireditev in akcija posvečena temu jubileju. Naloga nas, organizatorjev planinske mladine, pa je, da popularnost in ugled planinske misli širimo med mladino. Naše naloge in cilji se torej neposredno vklju-

čujejo v letošnji največji nalogo, ki smo si jo zadali slovenski planinci: 75 let — 75 000 članov. Večina mladine je po šolah, zato je za MO najustreznejša oblika organizacijske rasti — ustanavljanje šolskih planinskih skupin. Mladinska komisija je s tem v zvezi pripravila široko akcijo v vseh planinskih organizacijah, ki naj pomaga MO pri tej dejavnosti.

Za prosvetne delavce, ki jih zanima delo s pionirskimi ali mladinskimi pionirskimi skupinami na šolah, bo MK oz. pionirska pod-

komisija organizirala poseben seminar letos aprila na Mrzlici. Istočasno želimo priporočiti šolskim vodstvom, da se ustanove planinske skupine tudi preko prosvetno pedagoških zavodov ter DPM. Pri organizacijski utrditvi lahko veliko pripomore še tesno sodelovanje s pionirsko organizacijo ZMS.

Seveda pa je pri vsej tej akciji kritična točka na MO ter PD samih. Razširjanje organizacije zahteva veliko dela, ki mora biti stalno in kvalitetno. Ob iznajdljivem in dinamičnem vodstvu MO ter dobri kadrovski politiki pa gotovo ne bo pretrd oreh.

Vprašanje, kako stimulirati organizatorje mladine v naši organizaciji, ni novo. Velikokrat smo o tem že govorili, nikoli pa ga nismo uspeli zadovoljno rešiti.

V glavnem sta možni dve poti in to: moralno priznanje za opravljeno delo in materialno nagrajevanje. Vsekakor je prvo važnejše in pomembnejše. Denarnega nagrajevanja za delo v planinski organizaciji do sedaj nismo in ne bomo imeli, prepričani smo, da je v tem tudi moč naše organizacije. Dokler je volja in veselje do sodelovanja v MO tista gonilna sila, ki nas druži, toliko časa nas tudi prehodne materialne težave v društvu ne bodo razdružile.

Zato pa je toliko bolj pomembno in potrebno kako moralno vrednotijo naše delo PD in širša družbena sredina, v kateri živimo. Še vedno poznamo društva, kjer upravni odbor šteje za pomembnejši problem nabavo nove ključke za postojanko, kot pa da bi resno prisluhnili in pomagali organizatorjem mladine pri ustanavljanju novih skupin, organizaciji večjih akcij etc. V takih primerih se moramo zavedati, da si moramo drugačno gledanje starejših v PD priboriti sami in s kvalitetno dejavnostjo. Res je, da je to izredno težka naloga, res pa je tudi, da imajo MO v PD, kjer uživajo ugled in pomoč UO in ostalih odsekov, lažje delo in relativno tudi boljše gnotne pogoje.

Tudi MK skuša prispevati čimveč k pravilnemu vrednotenju dela organizatorjev MO z opozorili upravnim odborom PD (preko UO PZS), meddruštvenim odborom etc.

Vendar pa sodimo, da je treba najboljše in najprizadenejše MO, društvene delavce tudi na-

graditi. Zato smo že nekaj let organizirali potovanja — tabore v gorstva sosednjih bratskih republik in tudi v sosednje države (Grossglockner, Dolomiti, Mönch). Žal pa je bil odziv društev zelo majhen, tako da smo morali zadržati mesta reklamirati preko časopisov in radija. Vprašamo se, ali res tovariši, katerim so bile te ture namenjene, zanje niso zainteresirani ali pa se je zataknilo pri društvenih organih. Cena vsekakor ni predstavljala velikega problema, saj so bila ta potovanja izredno poceni.

S podobnim namenom je MK v preteklem letu navezala tudi vrsto stikov z mladimi planinci iz Avstrije in celo Anglije. S sodelovanjem na njihovih tečajih želimo omogočiti obenem našim udeležencem določeno specializacijo npr. vodstvo zimskih turnih smukov v visokogorju etc. Vendar pa se dogaja, da v kratkem razpisnem roku ne moremo dobiti od MO ustreznih kandidatov. Tu zopet naletimo na problem, ki smo ga omenili že v poročilu, namreč na slabo povezanost med komisijo in MO. Ti večinoma osebni kontakti se iz leta v leto slabšajo — nič čudnega ob vedno hitrejšem tempu življenja in številčni rasti PD (104). Mislim, da je za boljše delo v bodoče nujno:

— da kandidacijska komisija predloži današnjemu posvetu za novo MK take kandidate, ki bodo na določenem področju res spremljali delo MO, jim sporočali sklepe MK ter obratno.

— da mladinski odseki večkrat informirajo (pismeno ali ustno) MK o svojem delu in programih, v težavah pa zaprosijo za pomoč oz. nasvet.

— da MK stalno obvešča preko okrožnic in Biltena o možnostih reševanja splošnih problemov planinske mladine.

POSVET NAČELNIKOV V KAMNIŠKI BISTRICI

V soboto in nedeljo 23. in 24. marca je bil v domu v Kamniški Bistrici 13. redni posvet načelnikov MO pri PD. V navzočnosti 50 delegatov iz 34 PD je obravnaval aktualna vprašanja voznih olajšav za mladinska potovanja, problematiko seminarja za pedagoge, vzgojne prijeme načelnikov MO, podeljevanje znakov Gorske straže, pionirski

planinski tisk in uvedbo planinske tematike v učnih programih Visoke šole za telesno kulturo, pedagoških akademij in učiteljskih. Zlasti so predstavniki MO iz vrst pedagoških delavcev poudarjali potrebo po organizaciji seminarja za vodje šolskih pionirskih planinskih skupin, ki naj bi prosvetnim delavcem dal osnovne napotke z delo s pionirji. Na seminarju na Mrzlici bodo kot predavatelji sodelovali vodje najuspešnejših MO v Sloveniji. Vsi udeleženci seminarja bodo pridobljeno znanje še poglobili na letnem tečaju mladinske komisije v Vratih. Mnogo pozornosti so delegati posvetili vključevanju prosvetnih delavcev — neplanincev preko okrožnic republiškega sekretariata za kulturo in prosveto. Tov. Melanšek je v tej zvezi pripravil osnutek pisma.

Med ostalo problematiko je tov. Oničeva iz Poljčan poudarila, da so z ukinitvijo voznih olajšav predvsem prizadeti tisti otroci, katerih starši nimajo velikih sredstev, zato je edina pot, da skupno prikažemo pristojnim forumom, kaj bi mladina izgubila pri današnjem stanju nekomercialnih popustov. Odprtemu pismu mladinske komisije Skupščini SRS naj bi sledili posamezni odseki, ker bi le tako prikazali sedanjo situacijo v vsej aktualnosti.

O akciji povečanja članstva na 75 000 članov je govorila tov. Bruderjeva iz Kranja, ki je poudarila, da mora biti namen te akcije, ki bo zajela predvsem mladino — širjenje planinske dejavnosti, ne pa rast števila planinskih izkaznic. Zavzela se je, da bi v učni program osemletk neprisiljeno vnesli tudi planinsko tematiko kot predmet spoznavanja narave.

Predsedujoči tov. Melanšek je v zvezi z naraščanjem števila mladine v PD menil, da je težišče dela z mladino v tem, da bo planinstvo postala stalna potreba ne pa enoletna jubilejna akcija. Ljubzen do gora moramo vcepiti že pionirjem, da bo kasneje vzgojni proces lažji. Idealno bi bilo, da bi taki pionirji bili kasneje gojenci učiteljskih ali pedagoških šol.

Zastopnik PD Javornik — Koroška Bela je menil, da bi na tečaj na Mrzlici povabili predvsem tiste pedagoge, ki na šolah še nimajo vpeljane planinske pionirske sekcije, nikar pa tega poskušati za vsako ceno.

Živa diskusija, ali množično vključevanje v planinsko organizacijo rodi po sebi tudi planinsko kvaliteto takih članov, je izluščila stališče, da množičnost članov ni končni cilj, ampak osnova za vzgojo razgledanih članov planinske organizacije.

Tov. Batogelj iz Kopra je seznanil navzoče s plodnim sodelovanjem koprskih mladih planincev s taborniki in to obliko sodelovanja mladih ljubiteljev narave priporočil še drugim odsekom.

Predstavniki upravnega odbora PZS tov. Tine Orel je v nadaljevanju posveta v nedeljo opozoril na obliko šole, ki lahko zajame vse učence. Šola v naravi (npr. v Martuljku) se je tudi v Sloveniji že uveljavila in utrdila ter uživa podporo tudi v občinskih proračunih. Nujno bi v to šolo spadal kot predavatelj predstavnik mladinske komisije ali predavatelj osnovnih planinskih šol PD. Glede učbenika Spoznavanje narave, ki je poznan predvsem prosvetnim delavcem, je izrazil željo, naj bi avtor učbenika dodelil planinski tematiki več prostora. Pač pa je ob tem učbeniku priložnost in naloga vseh pedagogov, da manjkajoče izpopolnijo s planinsko vsebino. Priložnost za planinsko udeležbo je tudi v »Pionirskem listu«, saj uredništvo išče sodelavce tudi iz planinskih vrst. Priložnost za planinski poseg v učni program se ponuja tudi na Visoki šoli za telesno kulturo, kjer imajo slušatelji IV. letnika fakultativno tudi predavanja iz planinstva. Mladinski komisiji bi kazalo razmisliti in angažirati za to primerne predavatelje iz lastnih vrst.

Ing. Tomaž Banovec, načelnik propagandne komisije PZS, je poudaril potrebo po osebni stiki PZS s pedagoško akademijo in predlagal, naj bi bivša Šlajmerjeva koča v Vratih v šolskih počitnicah rabila za potrebe planinskih seminarjev za pedagoške delavce. Prav tako naj bi »Pionirski list« polnili s tematiko osnovne planinske šole. Pionirska podkomisija pri PZS naj bi poskrbela za človeka, ki bi s sodelavci skrbel za planinski kotiček v »Pionirskem listu«. Vse navzoče je tudi opozoril na izdajo Biltena SZS, ki ga bodo poleg ostalih funkcionarjev PD dobivali brezplačno na dom vsi načelniki MO. Zaradi dostave biltena je zaprosil za naslove vseh navzočih načel-

nikov MO ter hkrati za dopisovanje v Bilten PZS.

Ostali udeleženci, predvsem tov. Simčič iz Kranja in tov. Mahovne iz Senovega, so poročali o svojih metodah in uspehih pri delu.

Posvetu načelnikov je bil dan v razpravo tudi osnutek pravilnika orientacijskega tekmovanja za Milovanovičev memorial in program 10-dnevnega izleta v Avstrijo, Švico in Italijo z vzponom na 4099 m visoki Mönch. Z udeležbo na tem izletu po pristopni ceni 510 din namerava mladinska komisija PZS nagraditi prizadevne mladinske organizatorje in vzgojitelje. Mladinska komisija je sama v preteklem letu imela vrsto tesnih vezi zlasti z avstrijskimi in angleškimi planinci. Najuspešnejša povezava je bilo srečanje z mladimi planinci člani UIAA. Mnogo skrbi na posvetu je bilo posvečenih Zvezi med mladinski komisijo in mladinskimi odseki. V ta namen so predlagali navzoči: pokrajinsko zastopstvo v mladinski komisiji, obvezna poročila mladinskih odsekov mladinski komisiji in obveščanje vseh načelnikov MO preko Biltena PZS.

Potem ko so izvolili novo mladinsko komisijo PZS s tov. Petrom Sokličem na čelu in podelili častne znake najzaslužnejšim, so udeleženci izkoristili lepi sončni dan za izlete v bližnje gore.

T. S.

JUBILEJNO LETO MO PD KOZJAK

Lani je preteklo 10 let, odkar je tedanje mariborsko PD Obrtnik ustanovilo mladinski odsek. Na slovesnem občnem zboru MO so prejeli posebno priznanja in knjižne nagrade tisti mladi planinci in planinke, ki so s svojim večletnim delom največ prispevali k razvoju MO; za svojega načelnika v jubilejnim letu so izvolili Filipa Matka, ki ga slovenski planinci poznajo bolj pod vzdevkom »Filutek«. V tistih dneh so v salonu založbe Obzorja priredili razstavo planinske fotografije. Osrednja akcija je bil 10. mladinski planinski tabor na Tojzlovem vrhu, združen z orientacijskim tekmovanjem. Bil je dobro organiziran in dobro obiskan. Ob tej priložnosti so razvili tudi svoj mladinski prapor, darilo komitelja ZMS, ki je bil pokrovitelj tabora; osnutek zanj je izdelal F. Matko. Ob dnevu mladosti je bil MO PD Kozjak edina specializirana mladinska organizacija v Mariboru, ki je prejela najvišje priznanje — plaketo mladosti. Poleg osnovne dejavnosti — prirejanja izletov, ki se jih je lani zvrstilo nad 30 — so med drugim navezali stike s klubom mladih; z njimi so obiskali boljše Pohorskega bataljona. 21. do 22. oktobra so priredili jesensko srečanje mladih planincev na

Francijeva koča pri Sv. Jakobu pod Zaplato

Tojzlu. Izdali so 8. številko svojega ciklostiliranega glasila Gozdovi in stene, v katerem opisujejo mladi alpinisti in planinci svoja doživetja v gorah. Ob 20-letnici srednje medicinske šole, kjer je zelo aktivna planinska skupina, so priredili planinsko razstavo, ki je prikazovala delo skupine in vsega MO. Ob 25-letnici poslednjega boja Pohor-

skega bataljona so 6.—7. januarja letos priredili turni smuk na Osankarico. Pozimi se je pričela planinska šola v obliki tedenskih predavanj in obveznih izletov. Na občnem zboru MO so kritično pregledali svoje delo in sprejeli program izletov in akcij v letošnjem letu. Za načelnico MO PD Kozjak je bila izvoljena Melita Čeh.

Solčava zelo »razseljeno« nasele. Društvu manjkajo kadri, kot pravimo. Tudi za vodstvo MO ni primerne človeka, vsaj v šoli, kjer bi ga pričakovali, ga ni. Članstvo nima prave povezave z UO, ki je ves naprežen pri obeh postojankah in gospodarskih skrbih. UO bi moral pomisliti na prvenstvene dejavnosti, na izlete, predavanja, na stvari, »ki bi nam bile v veselje in razvedrilo«, kakor je dejal v svojem poročilu tov. Štebe, zvesti član UO ves čas 15-letnega obstoja društva. V razgovoru je na predlog tov. Ikovica odgovarjal zastopnik PZS tov. Tine Orel: Treba je najprej ugotoviti, če so ostala savinjska društva res tako za to, da se združijo popolnoma ali pa je dovolj koordinacijski odbor, ki naj bi poskrbel za učinkovitejšo sodelovanje med savinjskimi društvi. Zakaj ni bilo na občnem zboru zastopnikov teh društev? Če je res, da so tekli razgovori v tem smislu, bi bilo prav, da bi tudi ti izrazili svoje želje in predloge o tem. Vsekakor pa je treba ugotoviti, če PD Solčava res ne bi mogla v takih okoliščinah delovati še naprej: Prav bi bilo, če bi organizacijska komisija PZS sklicala posvet savinjskih društev, sama ali po koordinacijskem celjskem odboru, in na posvetu obravnavala solčavski predlog ter poiskala sredstva za rešitev društva, ki deluje v eni od najlepših slovenskih gorskih vasi. Ta sredstva niso samo materialna. Na obstoj tega društva je treba gledati s stališča, ki upošteva celotno problematiko GSD. Celje je imal pri tem svoje dolžnosti in se jih je tudi v zgodovini zavedalo, čeprav je bil prvotni sedež savinjske podružnice v Gornjem gradu in v Mozirju. Tudi danes se ta odgovornost lahko nalaga koordinacijskemu odboru, ki ga mora prevesti zavest, da je planinski, turistični in gospodarski napredek savinjske dežele za savinjsko podružnico pomenil bistveno nalogo. V tem pogledu je lahko opora občini, ki sama ne zmore v kratkem postaviti na noge vsega tega, kar bi za razvoj GSD rada. Sicer pa je treba gledati na GSD tudi s stališča cele Slovenije in jo vključiti v državne in tudi mednarodne turistične tokove. S tega vidika bi bilo treba presojati tudi vse večje gradnje v GSD, predvsem pa hitro modernizacijo ceste, vsaj do Logarskega kota.

OBČNI ZBORI

PD ŽALEC

11. 4. t. l. je zborovalo eno najmlajših PD v Sloveniji v klubu družbenih organizacij v Žalcu. Starodavni Žalec je z ustanovitvijo PD, ki ga z izkušeno roko vodi tov. Delak, povzel bogato planinsko izročilo iz Kocbekovih časov, ko so zavedni žalski ljudje v planinstvu videli eno izmed področij, na katerem se lahko učinkovito upro tedaj še močnemu nemškemu in nemčurskemu elementu v Celju in v večjih krajih po Savinjski dolini. Žalski Roblek je zaslužna osebnost za napredek Gornje Savinjske doline, saj je s svojim vplivom, prizadevanjem in s sredstvi dosegel boljše ceste v Logarsko dolino. Bil je l. 1921 načelnik Žalskega odseka savinjske podružnice SPD in je kot tak začel zbirati prostovoljne darove, državno podporo in organizirati sodelovanje domačinov. Tako so 20. maja 1922 cesto v Logarsko dolino odprli s tem, da so se s tremi avtomobili zapeljali iz Solčave do Plesnika. V prvem sta se peljala Fran Roblek in Franc Kocbek, predsednik savinjske podružnice SPD. Logarska dolina je bila s tem — za takratne razmere — odprta za moderni tujski promet. Tega je zdaj že 46 let. Skrajni čas, da bi zadevo s cesto v Logarsko pomaknili naprej! Takoj! Na občnem zboru, ki se ga je udeležilo tudi lepo število mladih planincev, je bilo iz poročila predsednika Delaka razvidno, da se je UO energično lotil dela in da je že zabeležil prve uspehe v organizaciji MO, propagande, v rasti članstva, v prirejanju izletov. Lahko smo veseli, da je v hmeljskem središču oživelo pla-

ninsko jedro, ki utegne prispevati h krepitvi planinstva v vsej Savinjski dolini, saj v gornji dolini delajo društva, ki bi verjetno z veseljem sprejela pomoč gospodarsko in kulturno močnejših spodnesavinjskih središč, kakor so Žalec, Polzela in morda še katero.

T. O.

PD SOLČAVA

30. 3. 1968 so zborovali solčavski planinci v združenem domu. V preteklem letu so uredili Zaveščišče pod Ojstrico. S tem so pridobili 4 do 5 postelj v dveh sobah, v tretji pa bo skupno ležišče. Uprava gojitvenih lovišč »Kozorog« jim je za dobo 20 let dala 2000 N din za eno sobo, vendar to ni zadoščalo, da bi izpolnili vse svoje načrte, ki jih imajo na Jami. Mnogo so opravili člani s prostovoljnimi deli, predvsem z nošnjo. Koča pod Olševo še vedno trpi zaradi obmejnega pasu. Vsa Podolševa je v glavnem še vedno težko pristopen svet, čeprav se o prehodu na Pavličevem sedlu, ki ga je že leta 1904 proučil Frischauf, govori že blizu deset let. Predsednik IkoVIC je v svojem poročilu predlagal, naj bi se PD Solčava na vsak način združila z močnejšim planinskim partnerjem, ki bi omogočil hitrejši in vidnejši napredek planinstva na Solčavskem. Pri tem je omenil, da bi za vso Savinjsko dolino delovalo eno večje društvo s sekcijami v Solčavi, Lučah itd. Društvo ima 57 članov, 19 mladincev, 44 pionirjev, skupaj 120. Imelo je vsega 4 seje, njihovo sklepčnost je težko doseči, ker so odborniki na raznih delovnih mestih in žive vsaksebi, saj je

Vse to pa ne gre samo od sebe, zato bi bilo prav, če bi se za vse te stvari poleg upravnih in drugih uradnih organov bral še kak skupni akcijski odbor. Občni zbor je sugestijo za tak posvet savinjskih PD sprejel.

T. O.

PD TOLMIN

Znani ljubitelj planinstva, pesnik Silvin Sardenko, je za nagrobni spomenik velikemu planincu Jakobu Aljažu napisal:

»Vsako jutro v zarji novi
naši zažaré vrhovi,
čakajo, kdaj prideš spet...«

Ti verzi so mi zazveneli v srcu, ko sem pred dnevi zbiral nekaj podatkov o delovanju PD v Tolminu.

Najprej moram podčrtati, da za tolminske planince ne velja: »čakajo, kdaj prideš spet...« Kar pogledjmo: Tolminsko planinsko društvo šteje 701 člana, od teh je 430 odraslih, 129 mladincev in 142 pionirjev. Lani so se z vsem navdušenjem prijemali svojih gor, ki v veličastno lepem polkrogu krasijo tolminsko dolino. Društveni odbor je organiziral pet skupinskih izletov, od katerih je bil najuspešnejši vzpon na Triglav, ki se ga je udeležilo 60 planincev. Drugi izleti so bili na Mojstrovko, Prisojnik, Bavški Grintavec in zimski na Škrbino.

Člani društva so v številu 45 pomagali pri popraviljanju ceste na planino Lom. Pridružil se jim je tudi 80 vojakov JLA. Pri gradnji nove ceste v partizansko vas Tolminske Ravne so člani pomagali pri treh nedeljskih delovnih akcijah. Prav tako so dali svoj prispevek pri vzdrževanju ceste od Ljubina na planinske pašnike. To je bila pomoč živinorejcem iz Ljubina in Podljubina, katerim so pomagali tudi: kmetijska zadruha, lovci in podjetje »Avtoelektro«, ki ima na planini Stador svojo kočjo.

Planinsko društvo Tolmin ima v tovarni cementa in salonita v Anhovem sekcijo, ki šteje skoraj 100 članov. Ta sekcija je zelo delavna, saj je lani organizirala več skupinskih izletov na gore. Člani te sekcije so pomagali pri vseh delovnih akcijah in sodelovali pri čiščenju in širjenju poti od Razorja do Črne prsti.

Izredno razveseljiva je ugotovitev, da ima pionirska sekcija PD Tol-

min 142 članov-pionirjev. Število članov-pionirjev je lani naraslo za trikrat v primerjavi z letom 1966. Vodja pionirjev na šoli je lani organiziral za pionirje-planince tri izlete: na Mrzli vrh, na Razor - Globoko in v Javorico k spominski cerkvi padlim vojakom v prvi svetovni vojni. Prepričani smo, da bo letos izletniška dejavnost pionirske sekcije še večja. Prav tako razveseljiva je ugotovitev, da se je število odraslih članov v lanskem letu povečalo za 54% v primerjavi z letom 1966. Ta uspeh je odbor dosegel s tem, da so člani osebno obiskovali družine in jih pridobivali za planinstvo. To bodo nadaljevali tudi letos.

A. Pagon - Ogarev

PD DOVJE-MOJSTRANA

Jubilejni predsednikov govor ob 40-letnici PD Dovje-Mojstrana zajema plodno planinsko dejavnost, opisano že v Planinskem Vestniku. PD je v l. 1950 prevzelo Aljažev dom v Vratih, s katerim ima težave, ker ima dom 2 meseca preveč prometa, 4 mesece premalo, ostalega pol leta pa ne obratuje. Poseben problem je cesta v Vrata, ki se vzdržuje s težkimi naporji. Vse prošnje za dotacijo ne zaležejo. Cesta sicer v občinski plan še pride, naprej pa ne. Problem je tudi elektrifikacija Aljaževoga doma in postavitev nove stavbe, kar bi stalo okrog 200 milijonov. Razveseljiva je pomladitev članstva. Za uspehe

alpinističnega odseka je zaslužnih vseh 12 alpinistov in 6 pripravnikov. AO je opravil 148 plezalnih vzponov s prvenstvenim vzponom v Peternelovi smeri, v Čopovem steburu in v Stenarju. Alpinisti so sodelovali v turnih smukih in v Titovi štafeti z vrha Triglava. Pridno so sodelovali na udarniških akcijah PD, se oglašali v »Delu« in Planinskem Vestniku ter se povezovali z ostalimi AO. Mladinski odsek vključuje 120 pionirjev in mladincev. Težave so imeli z vodstvenim kadrom in v premajhni povezavi z mladinsko organizacijo. Priredili so tri izlete z območje Karavank in Vršiča. Mladinci so sodelovali na smučarskih tekmah in turnih smukih in šli tudi na Triglav, sodelovali so na občinskem krosu in po dveh predstavnikih na mladinskem taboru v Vratih. Postaja GRS je imela zelo razgibano sezono in je morala sodelovati tudi na akcijah stenskega značaja. Sodelovali so na 9 reševalnih in poizvedovalnih akcijah in bili dežurni na 2 smučarskih tekmah. Imeli so dve reševalni vaji in so sodelovali z reševalnimi postajami. Markacisti so v 94 prostovoljnih urah očistili pota pod Galerijami, na Rušje, na Škrlatico, na Luknjo in obnovili dva kažipota. Društvena knjižnica je imela 328 izposojenih knjig. Delovna programa AO in MO izražata veliko delovno vnemo mladega mojstranskega rodu. Za novega predsednika PD je bil izvoljen tov. Avgust Delavec.

T. Strojín

VARSTVO NARAVE

WORLD WILDLIFE FUND, že večkrat omenja inštitucija za varstvo narave s sedežem v Morgesu oz. njena ameriška sekcija WWF je lani finančno podprla program za zaščito ptic roparic v severovzhodni Franciji, južni Belgiji in v Luxemburgu. S tem ameriškim denarjem bodo v tem pokrajinskem trikotu v Amelu ustanovili dobro opremljeno postajo za varstvo ptic roparic, ptic selivk in posebej žerjavov. Organizacijo

postaje v Amelu je prevzela lani ustanovljena »Fondation européenne pour des réserves naturelles«. WWF je podprl tudi program izraelske Society for the Protection of Nature, ki, tako pišejo na zapadu, utegne v kratkem postati zgled za varstvo narave, vreden, da bi ga vsi posnemali. V Izraelu so ustanovili študijske centre za varstvo narave v bližini važnih rezervatov. Raziskovalne postaje bodo uporabljali

prirodoslovci in študentje, sprejemale pa bodo tudi šolsko mladino, ki bo na teh postajah spoznavala zaščitene rastline in živali. Take postaje grade v oazi Ein-Gedi blizu Mrtvega morja, v Magaan Michel ob Sredozemskem morju in v Elathu ob Rdečem morju. Center Mont Meiron, imenovan po najvišjem vrhu v Izraelu, so odprli oktobra 1967. Razpolaga s 100 km² površine, ki so jo zaščitili z zakonom l. 1965. Poleg stanovanj za čuvarje in osebe ima center laboratorije za raziskovalce in veliko prenočišče za mladino, v katerem je več učilnic za razne mladinske tečaje. WWF je dal samo za center 85 000 švic. fr. Z njihovo pomočjo grade še tri centre.

Izrael se je za tako obravnavo varstva narave zavzel zato, ker gostota prebivalstva nenavadno hitro raste (l. 1965 na 1 km² 124 ljudi v plodnih pokrajinah že 750, za l. 1985 računajo s 1985 ljudi na 1 km²). Spriče svoje lege Izrael veže različne klimatske, ekološke in morfološke pasove in ima v svojih mejah edinstvene naravne pojave v Galileji, Karmelski gori, Judeji, v Negebu in drugod, poleg tega pa seveda razpolaga z mnogimi spomeniki, ki pričajo o zgodovini štirih tisočletij. Na zavarovanje naravnih in zgodovinskih spomenikov so začeli misliti ob ustanovitvi Izraela l. 1948. Že l. 1950 so izdelali načrt, ki je zajel kartografijo spomenikov, nacionalne parke, rezervate idr., kakih 50 zavarovanih površin v Meronu, Karmelu, Cezareji, Aškelonu, l. 1954 pa so ustanovili Društvo za varstvo narave in ga l. 1957 podredili ministrstvu za kmetijstvo, kasneje pa še poseben urad za varstvo spomenikov, podrejen neposredno predsedniku države. Zakon o varstvu narave je ministrstvo za notranje zadeve izdalo l. 1955. Kakor povsod po svetu teče tudi v Izraelu pravda med ekstremnimi zaščitniki narave in med tistimi, ki ji sicer ne žele škodeti, ki pa pripuščajo njeno izrabo za turistične namene. Spopad je tu toliko hujši, ker je površina dežele majhna. Imajo 18 nacionalnih parkov in 14 rezervatov, kanijo pa zaščititi še nove predele. L. 1963 so revidirali zakon, l. 1964 pa načrt za zaščito. Po novem bodo zaščitili 2000 km², to je skoro 10% od celotne državne površine.

ODPADKI PO GORAH so za ljubitelje narave vedno večji problem: steklenice, plastične posode, konzervne škatle itd., se odmetavajo po poteh in vrhovih. Skoraj ne pride več v poštev, da bi učili množice planincev tako kot včasih: »Bodite vsaj tako spodobni kot mački, zakopljite, zasujete!« Preveč je ljudstva vsepovsod pa tudi moderne embalaže je toliko, da je vedno kaj za odpad. Vendar nekaj je treba storiti, ne moremo se vdati. Snaga je zapoved, ki jo mora človek izpolnjevati povsod, tudi v gorah je ne smemo zanemarjati. Seveda, brez nadzorstva ne gre. Ker pa v gorah tega ni, je varstvo narave obsojeno za zdaj samo na vzgojno prizadevanje v planinskih glasilih, v RTV, v dnevnikih, z lepaki in letaki itd.

OBBERENGADINSKO JEZERSKO DEŽELO je napadla tehnika. Občina Sils kani zaidati ravnino med Silserskim in Silvaplanskim jezerom in tam naseliti ca. 30 000 prebivalcev. S tem bi ta pokrajina dobila popolnoma novo lice, starega širnega pogleda čez jezero ne bi bilo več. SAC se je po svoji sekciji v Bachtelu zavzel proti taki zidavi, češ da ni umerjena po švicarskem, realističnem duhu, ampak ustreza bolj »planerski utopiji«, saj nebotičniki tja med jezera res ne spadajo. Pokrajina, ki jo zdaj hodijo gledat iz vsega sveta, bi izgubila nekaj bistvenega. »Občini Sils ne odrekamo pravice do razvoja in napredka, vendar ne s tako agresivno arhitekturo,« tako nekako pravijo švicarski planinci. Centralni komite SAC je letos vsem svojim sekcijam poslal okrožnico, v kateri terja odgovor na tri vprašanja, ki se tičejo varstva narave:

1. Kdo naj bo kompetenten za obravnavanje varstva narave.
2. Kakšen naj bo pameten orientacijski načrt, po katerem bo kljub zaščitenemu področju ostalo še dovolj prostora za razvoj turistične industrije in hribovskega prebivalstva.
3. Kakšno naj bo sodelovanje med SAC, švicarsko zvezo za regionalno planiranje, varstvom domačinstva, varstvom narave idr. »Na ta vprašanja je treba odgovoriti, če nas vodi skrb za blagor naše domovine«, pravi okrožnica. »Večkrat je treba zatreti sebične apetite, večkrat se je treba usesti

k pogovorom z ljudmi, ki imajo druge interese kot planinci.«

DIPLOME ZA VARSTVO NARAVE deli Varstveni evropski svet od l. 1965. Dobi jih tista država, ki po veljavnih predpisih zavaruje pokrajino, rezervate in prirodne spomenike, če so ti evropsko pomembni. Diploma velja za 5 let, tisti pa, ki jo ima, mora svetu letno poročati o stanju zaščitene pokrajine. Doslej je diplomje dobili Francozi, Belgijci in Angleži. Oktobra l. 1967 pa je evropski komite za varstvo narave dal evropsko diplomjo za naslednje spomenike: Avstriji za Krimmske slapove, Nemčiji za Land Lüneburg (izvzemivši tisti del, ki se zdaj uporablja za vojaške manevre), Italiji za nacionalni park Abruzzi, Švedski za nacionalne parke Muddus, Sarek in Podjelanta in Švici za naravni rezervat v nacionalnem parku.

LES PYRAMIDES D'EUSEIGNE so nenavadno mikaven ostanek ledeniške morene v dolini Borgne, ki namaka Val d'Hérens. Čudne tvorbe, ki danes v svoji navidez skalni goloti rastejo iz plodnega pobočja, imenujejo tudi »Démou-selles« (Gospodične). Zgrajene so tako, da jim erozija ne more blizu, ker so zaradi ilnatega veziva zelo kompaktne in ne prepuščajo vode.

WORLD WILDLIFE FUND (WWF) so ustanovili l. 1961. Sedež ima v Morgesu v Švici. L. 1967 je bilo za to organizacijo najuspešnejše. L. 1962 je začela s podpiranjem 21 zaščitnih projektov s 600 000 šfr., l. 1966 pa je imela že 40 projektov, denarja pa 1,8 milijona šfr. Leto nato je imela 58 projektov z 2,5 milijona šfr. 9 projektov je v Evropi, 13 v Afriki, 16 v Aziji, 3 v Severni Ameriki, 3 v Južni, 4 pa v Oceaniji, torej po vsem planetu. WWF podpira tudi vrsto zdravstvenih postaj in zavodov, katerih delo je potrebno za učinkovitost WWF.

to

VREME NA KREDARICI V MARCU 1968

Letošnji marec je bil po vsej Sloveniji topel in v glavnem tudi zelo suh. Povsem enake klimatske poteze nam dajo rezultati meteoroloških opazovanj na Kredarici. Srednja mesečna temperatura je znašala tamkaj — 6,6°.

Bila je za 0,4^o nad 10-letnim povprečkom (1954—1964).

Da so v tej višini vladale že prave zimske razmere nam pričajo podatki o ekstremnih temperaturah. Maksimalne dnevne temperature zraka, ki se v februarju sploh niso dvignile nad ledišče, so se šele 24. marca prvič vzpele preko 0°. Najvišje se je vzpelo živo srebro predzadnji dan v mesecu. Maksimalna temperatura tega dne je znašala 7,3^o. Ta vrednost je le za 0,2^o nižja od absolutnega marčnega temperaturnega maksima v obdobju 1954—64.

Minimalna temperatura zraka je bila zabeležena 12. marca. Znašala je -22,0^o (Absolutni marčni minimum 1954—64 znaša -24,0^o).

Tudi mesečna višina padavin je bila znatno pod 10-letnim pov-

prečkom. V minulem marcu je padlo na Kredarici v 13 padavinskih dneh samo 75 mm padavin (vse v obliki snega), kar je samo 49 % od normalne vrednosti. Snežna odeja je ležala ves mesec, njena debelina je naraščala do 23. oz. 24. marca. Ta dva dneva je namreč dosegla svoj maksimum: 232 cm.

Srednja mesečna oblačnost se je nasproti predhodnemu mesecu znatno znižala (v februarju 6,6, v marcu 4,4). Zato je bilo na Kredarici v marcu zelo sončno. Tamkajšnji heliograf je registriral 197 ur sončnega sija ali 53 % od možnega trajanja. Kakor iz navedenih podatkov razberemo, je v minulem marcu vladala na Kredarici še prava zima, medtem ko se je v dolini že uveljavljala pomlad.

F. Bernot

IZ PLANINSKE LITERATURE

SVETOVNI FOTOGRAFSKI NA-TEČAJ je l. 1967 razpisalo uredništvo revije »Alpinismus«. Nemške fotorevije, ki izhajajo mesečno v 200 000 izvodih, se ga niso ravno razveselile. Založba Heering je namreč mimo njih hotela priti na jasno, kako je s planinsko fotografijo danes. Zanimivo je, da odziv na dvakratni razpis ni bil velik, prej zastrašujoče neznamen. Dolinska fotistična konkurenca se je že veselila Heeringove blamaže, na ponovne pozive pa je pred žirijo prišlo 1085 fotografij, število avtorjev je raslo na 347 iz 11 dežel. 36 % je bilo črnobelih izvedb, 64 % pa barvnih oziroma diapositivov. Žirija sklepa iz tega razmerja, da se umetniški fotografi spet vračajo k črnobeli fotografiji.

Žirija je bila zelo pisana: založnik dr. Walter Heering, planinec, smučar in avtor več fotografskih knjig, Jürgen Gorter, režiser planinskih filmov, smučar, alpinist; urednik revije »Alpinismus« Toni Hiebeler in Helmut Dümmler, oba ekstremna alpinista, smučarja in fotografa, Franz Pangerl, tehnični foto-urednik iste redakcije, alpinist in smučar, obenem še

— urednik revije »Foto-magazin«. Največ konkurentov je bilo iz Nemčije (75 %), nato po vrsti iz Avstrije 11 %, Švice 8,4 %, ČSSR 1,4 %, Nizozemske 0,8 %, Kanade 0,5 %, Francije 0,4 %, Švedske 0,4 %, Španije 0,4 % in Turčije 0,3 %. Največ posnetkov je bilo zimskih in letnih pokrajinskih, nekaj sto na temo »človek in gora«, čistih plezalskih blizu 100, rastline in živali so bile posnete na 111 slikah. Najmanj je bilo fotografskih ekstravaganc in provokacij, iz česar žirija sklepa, da planinska fotografija trpi na pomanjkanju idej. Planinci-fotografi se tudi niso izkazali kot kavalirji — čedna dekleta v gorah kot da za kamerino oko niso mikavna.

Žirija je delala ves dan, da je gradivo obdelala. Naši fotografi niso nastopili. Ali naj tudi iz tega sklepamo, da naša fotografija že zdavno ni več tisto, kar je bila nekoč?

BITKA ŠESTE STOPNJE je naslov knjigi, ki jo je spisal Vittorio Varale, soprog Comicijeve soplezalke Mary Varale. Varale je časnikiar in je prijatelj skoraj z vsemi »šestogradisti«, vsaj itali-

janskimi. Da bi za knjigo naredil reklamo, je po Italiji priredil ciklus 20 predavanj kot živo ilustracijo k svoji knjigi.

ALPSKI JAMES BOND, tako imenujejo 75 let starega Luisa Trenkerja, je ob svojem življenjskem jubileju doživel precejšnjo pozornost nemške javnosti. Spomnila se ga je münchenska »Abendzeitung«. V intervjuju je izjavil, da bi rad filmal zgodbo o princu Evgenu pod pogojem, da bi sam nastopil kot huzar. Trenker ne izbira sredstev, da bi se ohranil pred očmi množic. Zdaj nastopa za reklamo, med drugim tudi za allgäuski sir.

GORE V PODOBI. Planinske slikarske razstave prirejajo v Švici vsako tretje leto. V Winterthuru bo letos novembra že XII. taka razstava, ki jo prireja CC SAC. Letošnja bo skušala retrospektivno prikazati likovno upodabljanje gora in se je lahko udeležele tudi inozemci, če so člani SAC. Žirija bo vzela v poštev tudi slikarje, ki žive v Švici, pa niso člani SAC. Slike, ki so bile že razstavljene, ne pridejo v poštev. Žirijo sestavljajo trije člani SAC in štirje likovni umetniki.

HUKA - HUKA je naslov knjigi, ki jo je nedavno tega izdal Heinrich Harrer, napol Tibetanec, vodilni član naveze, ki je 1938 prva preplezala severno steno Eigerja, sicer pa tudi naš znanec, ki je pred vojno na Krvavcu pripravljaj naše smučarje za olimpiado l. 1938. Danes je zvezda nemške televizije. Kot tak je z avstrijskim plezalcem, vojaškim inštruktorjem Herbertom Raditschniggom iz Beljaka, več mesecev potoval po Braziliji, po povratku pa v eni potezi napisal svojo indijanarico z gornjim naslovom. Pravi globetrotter, ki je spravil podse tri velike kontinente, Tibet pa spoznal med zadnjo vojno in si tam pridobil zaupanje Dalai-lame, ki ga šteje med svoje osebne zaupnike in prijatelje.

to

Popravek

Naslov smeri, objavljen v PV 3 str. 136 v rubriki »Prvenstveni vzponi« je napačen. Smer se imenuje Geršak-Grčar in ne Grčar-Grilc. Op. ured.

GRANDES JORASSES ali natančneje Pointe Walker, je lani preplezalo nad 30 navez, tako da je zdaj vpisanih že 110 vzponov. Našim navezam se doslej to še ni posrečilo. Res je tudi, da ni bilo resnih poskusov. V Aiguille de Triolet pa so Švicarja Bächli in Horisberger in Francoza Jäger in Marchal 7. avgusta 1967 uspeli potegniti novo smer v severni steni in to med smerjo, ki je bila prva v tej steni, in Charletovo smerjo. Plezali so 20 ur iz zavetišča Argentière, stena je visoka 850 m, porabili so 40 klinov, dva raztežaja je bilo umetelnega plezanja (A₁–A₃). Nova smer je nastala tudi v severovzhodni steni Petit Grépillon. Plezali so 7. in 8. avgusta Mme Vaucher, Michel Darbellay in Michel Vaucher. Stena je visoka 600 m, porabili so 80 klinov, V.–VI. Steno primerjajo po težavah onim v zapadni steni Petites Jorasses.

BONATTIJEVA SMER v Matterhornu je ena od tistih, ki daje plezalcem-ponavljalcem posebno potrdilo. Ambiciozne češke naveze so se, na priliko, l. 1967 kar dvakrat zagrizle v to nalogo. Pospravili so, kakor smo že povedali, drugo zimsko ponovitev, žal za previsoko ceno — S. Lednar se je smrtno ponesrečil, Kalab je močno ozebel, poleti 1967 pa še peto ponovitev, ki sta jo opravila Kanjar in Vacik 21. in 23. julija.

EIGERJEVA originalna smer v severni steni l. 1966 ni bila ponovljena. L. 1967 pa je bilo v Eigerju vse živo ambicioznih navez: tri avstrijske, dve nemški, ena švicarska, francoska idr. Od l. 1938 šteje Eiger 61 ponovitev.

NEPAL bo ustanovil alpinistično oziroma himalaistično šolo. Šef inštruktorjev bo Phu Dorji, l. 1965 član uspešne indijske ekspedicije na Mt. Everest. Verjetno bo sedež šole v Solo Khumbu, domovini šerp. Tu stoji tudi bolnica za šerpe, ki jo je ustanovil Sir Hillary. Poleti l. 1968 bodo štartale v Himalaji Japonke in Indijke, druga med-

narodna ženska himalajska naveza — ekspedicija. Prvo je vodila pred leti znana Claude Kogan na 8189 m visoki Čo Oju. Indijkam in Japonkam se bo pridružila tudi Tensingova hčerka. 24. Indijk je lani uspešno končalo himalaistične tečaje v Dardžilingu. Znana in delavna je tudi indijska himalaistična šola v Uttarkašiju, posebna šola za šerpe dela tudi v Manaliju.

RODA DI VAEI je v jugozapadni steni zabeležila novo tipično dolomitsko plezarijo. 25. do 28. maja sta jo začrtala Abram in Schrott med Maestrijevo in Eisensteckenovo smerjo. Za 400 m sta porabila 200 klinov, 150 jih je ostalo v steni. V severni steni Velike Cine pa je ostalo 340 klinov v novi smeri, ki sta jo 20. do 29. julija naredila mlada vodnika Mauro in Minuzzio.

TERMOPERTA je artikel, ki je pred kratkim prišel na športni trg in je v bistvu enak pokrivalni odeji, o kateri smo že poročali (dr. ing. Avčín). Zganjena taka reševalska odeja ni večja od cigaretné škatlice. Odeja je rdeče rumene barve, ki je mednarodna reševalska barva, zelo lahko jo odkrije radar, refleksija telesne topline znaša 85%. Velikost 220 × 140 cm, teža 55 g, topljivost pri 260°, zaradi mraza se zgrbanči pri –70°, absolutna nepropustnost, sončno vročino odbija. Stane v Nemčiji 10 DM. Samo hessensko ministrstvo za notranje zadeve je naročilo 4000 termopert za policijo.

BRANDLER LOTHAR je v Evropi znan po saški direktissimi v Cinah. Deset let po tem velikem dogodku v zgodovini alpinizma je Brandler že precejšen poslovni mož v filmskem svetu in sam ambiciozen filmar. Naši bralci vedo, da je posnel filme »Evropska naveza« in »Senzacija Alp«, zdaj pa snema »Zdaj se smeje Tirolska«. Scenarij govori tudi o ekstremnem plezanju v Wilder Kaiser, ki ga bodo pred kamero opravili Helga Brumzak, Lindner, Hochfilzer in Jäger, razen Brumzakove, manj znana imena, ver-

jetno pa so fantje zato bolj fotogenični. Vse kaže, da Brandler s planinskim filmom resno misli. Prav je, da nadaljuje Trenkerjevo delo in Fancokovo izročilo, čeprav pravi, da nima tega namena.

ZIMSKE TURE PRED 50 LETI so delali brez specialnih vestonov in specialnih čevljev, brez slovnih nog in brez modernega lahkega materiala, ki omogoča tudi daljše bivanje v mrazu v najtežjih razmerah brez nevarnosti za življenje. Tako sta v februarju l. 1918 Marlet in G. Jahn s tovariši preplezala Grohmannspitze, Fünffingerspitze in Zahnkofel.

CORDILLERA BARROSO je manj znana skupina. V spomin Fritza Kaspereka, znamenitega nemškega alpinista, bo letos odšlo v to Cordillero kartografska ekspedicija, ki se je bodo udeležili Heinzl, Axt, Gross, Klausbrückner in Saxinger, kartografi, ki so jim dobro znane najtežje smeri v Zapadnih Alpah. Ekspedicijo prireja OAV in se zateka tudi k akciji z razglednicami. Kdor bo plačal 3,50 DM, bo dobil karto iz Južnega Peruja. Vrhovi v Barrosi so večji del še neznan, visoki od 5700 m do 6000 m: Tacora, Tutupaca, Barroso, in še enajst drugih od 5500 m do 5700 m. Kakor znano, je Kasperek nesrečno preminul na 6271 m visokem Salcantayu l. 1954 v Srednjem Peruju, v okraju Cuzco. Odkrhnila se mu je opast kakor Buhlu na Čogolisi.

GOETHEJEV INŠTITUT V PAS-SAUU je lani povabil 13 francoskih gorskih vodnikov na nemške vzhodne tečaje. Srečanje z nemškimi gorskimi vodniki na inštitutu je organizirala passauska sekcija DAV. Passauci so Francozom razkazali mesto »na treh vodah«, ki se ponaša z 2000-letno zgodovino, in poskrbeli za turistično propagando svoje pokrajine.

MRTVAŠKO GLAVO so za markacijo v gorah uporabili na Kitzsteinhornu. Pravijo, da je kaprunska žičnica ta nevarni vrh tako približala raznim neveščim sprehajalcem, izletnikom in raznim »sedečim turistom«, da je bilo treba poseči po znamenjih, kakršnih smo vajeni na transformatorjih. Vodstvo žičnice je prej

svarilo z navadnimi napisi, po zvočnikih in na druge »normalne« načine, pa ni nič pomagalo. Steza na vrh je v slabem stanju, v teku so popravila za 70 000 šilingov, namestili bodo vrvi, skobe, kline in vklesali stope in opriske, skratka Kitzsteinhorn bo »ukročeno« za množične pristope.

ACONCAGUA je l. 1965 dobila v višini 6200 m izotermično zavetišče z imenom »Berlin«, v spomin na smrt Dieta Raaba in meksikanskega duhovnika de la Mora. Oba sta zmrznila v viharju, drugi nemški alpinist pa je bil zaradi težkih ozeblin kasneje ob obe roki in nogi. Istčasno je nemški zakonski par dr. Albrecht na Aconcagui s 30 argentinskimi vojaki raziskoval fiziologijo človeka v višini 6500 do 7000 m. Za izotermično zavetišče sta dala pobudo argentinska generala Marini in Plantamura, dr. Albrecht pa se je obrnil na nemški Rdeči križ. V Berlinu so bili takoj za to, napravili so čisto novo konstrukcijo, argentinski zmagovalec Južnega pola polkovnik Leal in poveljnik argentinskih alpinistov polkovnik Petrelli pa sta načrt še dopolnila. Konstruktor Noll in stavbenik Stiglauser sta v Buenos Airesu sestavila kočo, argentinska aviacija pa jo je prenesla nato po delih v Mendoza, kjer so kočo prevzeli alpinisti in jo prenesli po 200 km dolgi poti na Aconcaguo. Koča je tako skonstruirana, da jo dva ali trije možje, ki iščejo v njej zavetje, lahko s svojo telesno toplino segrejejo nad ničlo. Sestoji iz aluminijastega pokrova, iz debele izolacijske plasti in specialnega argentinskega lesa, ki ne prepušča tudi najhujšega vetra. Ta je na Aconcagui menda najhujši na svetu. Koča je 3 m dolga, 2,80 m široka, 2,20 m visoka, sprejme pa lahko 8 do 10 oseb. Komaj so jo postavili, že je rešila pred ledeno smrtjo švicarske alpiniste, ki jih je ujel »vihar na Aconcagui«.

VEZI ZA DEREZE so problem, kdo ga ne pozna, če si je natikal »zobe za led« v težavnih okoliščinah, še bolj pa, če si jih je snemal, sezuval, ko so jermena in pasovi zledeneli in ne gredo nikamor, dokler jih ne prime toplota. V zadnjih letih pa so dereze napredovale z velikimi koraki, firma Salewa, ki ima pri

tem velike zasluge, pa je poskrbela tudi za napredek ovez, ne samo derez. Zdaj nove lahke dereze brez težav napneš na čevlji s kablom, priviješ in odvijesh, naj bo vreme kakršnokoli in, kar je najvažnejše, ni ti treba snemati ne debelih ne tankih rokavic. Kaj to pomeni, ve lahko samo tisti, ki je kaj poizkusil.

SEVEROVZHODNA STENA PIZBADILE je v začetku l. 1968 doživela prvi zimski vzpon, senzacijo prve vrste. Trije Švicarji in trije Italijani so vstopili 2. januarja in po 13 dneh dosegli 3308 m visoki vrh. Imena »storilcev«: Armando, Cogna, Calcagno, Darbellay, Troillet in Bournissen. Najbolj slavi med njimi Darbellay, samohodec iz Eigerja. Pravi, da je na ta vzpon resno mislil sam Pierre Mazeaud, najbolj športni državni sekretar (kar jih je bilo doslej), če se sodi po njegovi opombi na Badile na str. 135 njegove knjige »Koraki proti nebu«. L. 1961 se mu ni posrečilo priti čez.

Stena je visoka 900 m, prvi so jo preplezali v dramatičnih okoliščinah l. 1937 Cassin, Esposito, Ratti in Molteni z Valsecchiem. Zadnja dva sta umrla še na Badilu. Kasneje jo je sam preplezal Buhl.

REBITSHEVA ZAJEDA v Sonenspitzu (Karwendel) je še vedno preizkušnja za mlajše plezalce. Lani sta vanjo vstopila mlada Monakovčana Hauer in Kriglmeyer. V prvi tretjini stene je zdrsnil Hauer in potegnil za seboj tovariša, 60-metrski vrh pa ju je ujela in obvisela sta v steni. Hauer je ranjen prikladal pomoč, ki je razmeroma kmalu prišla, vendar so morali reševalci bivakirati blizu ponesrečenca, ker je nastopila gosta megla. Ponoči je izčrpan na vrvi umrl Kriglmeyer. Naslednji dan pa se je s helikopterjem na 150 m dolgi vrvi spustil v steno gorski vodnik, navezal Hauerja in ga rešil iz stene po 36 urah. Hauer je viseč na vrvi z nihanjem dosegel varovališče in se nekako zavaroval, čeprav precej ranjen. Pri tem je z nihanjem poslabšal položaj Kriglmeyerju, ker ga je spodbil s stojšča. Verjetno je bilo to za nesrečneža usodno. Hauerja je helikopter odnesel naravnost v bolnišnico v Innsbrucku.

ELBRUS (5630 m) so 21. avgusta 1942 ob 11. dopoldne dosegli nemški vojaki, kdor seveda verjame hitlerjevski vrhovni komandi, ki se je tedaj že videla na poti v Indijo in onstran Urala. Za nemško propagando je nemška vojna zastava na Elbrusu mnogo pomenila in še danes jo nekateri »vidijo«, saj so na tihem praznovali 25-letnico tega »dogodka« s tem, da so v organizaciji športne hiše Schuster in pod vodstvom znanega alpinista Köllenspergerja priredili miroljuben izlet na Elbrus avgusta 1967.

AIGUILLE DE LA CLUCE, južno od Grenobla nedaleč od Pic de Bure, si je izbral René Desmousson za prvenstveno turo, ki jo je po televiziji spremljala vsa Francija. Plezal je s Flémattijem, tovarišem iz zimskega vzpona čez Fréney l. 1967.

BEPI PELLEGRINON je znan kot nasprotnik CAAL, italijanskih alpskih akademikov. Na vrata si je »don Juan iz Falcade« dal napisati: »Tu ni CAAL, tudi dame lahko vstopijo«. — Znana ekstremna plezalka Silvia Metzlerin iz Trsta, ena najbolj »strmihi« deklet na svetu, pa se je poročila s svojim plezalskim tovarišem Buscainijem.

MONTE AGNER (2872 m) v skupini Pala je imel prvi obisk l. 1875. Severno steno, visoko 1500 m, sta prva preplezala l. 1921 Jori in Zanutti. Severni raz sta 10 let zatem zmogla slovita Gilberti in Soravito. Poročali smo že, da so 17. do 18. avgusta 1967 l. v 14 urah rešili zadnji problem brata Messner in Holzer, ko so preplezali severno steno (vzhodno). Spodnjih 800 m so ocenili s III—V, zgornjih 600 pa s V—VI/A₂.

JEAN JUGE, 60 let star, je z Vaucherom julija 1967 preplezal Bonattijev steber v Druju z enim bivakom. L. 1966 je zmogel tudi smer Mayor v Brenvi. Juge je predsednik ženevskega smučarskega kluba in predsednik sekretariata UIAA.

DIREKTNA JUŽNA STENA DACHSTEINA je visoka 900 m. Jeseni l. 1967 sta jo preplezala Leo Schlömmer in Peter Perner. Schlömmer je znano ime. L. 1964 je bil na 7342 m visokem Mom-

hil Saru v Karakorumu, in je eden redkih, ki so zmogli pozimi severno steno Matterhorna. Po poklicu je vojaški gorski vodnik. Direktno smer v južni steni Dachsteina sta plezala 14 dni, desetkrat bivakirala, deloma v lévah deloma v mrežah (netopirski bivak), pretalkla sta se čez 50 m streh, doživela v steni 16 neviht. Seveda sta štela tudi poskuse. V steno sta namreč začela hoditi že l. 1965, vzpon pa opravila od 26. do 28. avgusta 1967. V višini 400 do 500 m sta naletela na težave VI + A₃. Porabila sta 200 klinov, 23 sve-drovcov in več zagozd. Vse sta pustila v steni. Smer je bolj pre-visna kot direktissima v Veliki Cini (Couzyjeva spominska smer) ali švicarska v Zapadni Cini.

MEDNARODNA ALPINIADA NA PIK LENIN je bila v planinski revialni literaturi močno zabeležena. Mojster športa Gippenreiter, sekretar za zveze s tujino pri »Federaciji alpinizma SZ«, je o prireditvi poročal tudi v 28. biltenu UIAA, ki je izšel decembra 1967, to pot tiskan, ne več ciklostiran. V kratkem pravi, da je alpinjada združila 250 alpinistov iz Avstrije, Bolgarije, Madžarske, Italije, Poljske, Vzhodne Nemčije, ČSSR in SFRJ in alpiniste SZ iz vseh koncev te orjaške države, oriše pot do doline Alai in bazno taborišče. Nato pove, da je Pik Lenina odkril l. 1871 A. P. Fedorenko, nakar oriše alpinistično zgodovino vrha. Doslje je bilo do te alpinjade na tem vrhu 513 alpinistov. Nato govori o zdravniškem pregledu, o dvotedenski aklimatizaciji, o načrtu za vzpon in o razporedu ekip. V »valovih« je v treh tednih prišlo od 325 oseb na vrh 301 alpinistov, med temi 22 žensk. 49 je bilo inozemcev. Eden prvih je bil na vrhu M. Khergiani, ki ima za seboj Pointe Walker v Grandes Jorasses. Najstarejši med udeleženci pohoda je bil Armenec Vano z 61., za njim Italijan N. Oppio 60 let. Najmlajša sta bila vojaka Gromov in Lukin. Poročevalec s ponosom omenja sijajno preskrbo, saj so v bazi imeli tople prhe, kino, električno razsvetljavo, sadje, sočivje in sveže meso, kar so vse dobivali po 300 km dolgi gorski poti. Poskrbljeno je bilo tudi za razne športe, igre in razvedrilo. Gippenreiter je vodil alpinjadi pridruženo skupino

zdravnikov in fiziologov, ki so imeli širok raziskovalni program. Ta je zajel teste na različnih višinah in to s primerjavo različnih kapacitet sluha, vida, občutljivosti, ravnotežja, izrabe kisika, dihalnega in kardio-vaskularnega sistema pri počitku, poleg tega teste fizičnega standarda na biciklu-ergometru. Študirali so tudi učinek raznih zdravil za hitrejšo prilagoditev na višino (akceleracija aklimatizacije) in raznih profilaktičnih metod zoper gorsko bolezen. Udeleženci alpinjade so izpolnili tudi vprašalnik o početkih pri gorski bolezni.

Poročilo se konča v duhu mednarodnega povezovanja in izraža zadovoljstvo SZ, da je od lani članica UIAA (v Madridu sta bila lani na skupščini UIAA dva zelo vidna sovjetska alpinista Borovikov in Anufrikov).

KOKTANG PIK (6147 m) je doživel drugi obisk, to pot petih Indij, v spremstvu treh šerp. Ekspedicijo je vodila Pušpa Atarale. V resnici pomemben dogodek v zgodovini himalaizma.

ŽENSKI ALPINISTIČNI RENDEZVOUS je bil 11. do 18. maja letos v Engelbergu, vključen v proslavo 50-letnice SFAC (Švicarski ženski alpinistični klub) in v proslavo 800-letnice Engelberga. »Rendes-vous Hautes Montagnes« bo ekskluziven damski alpinistični klub, ki bo sprejemal le plezalke z vzponi od III. stopnje navzgor in ki obvladujejo vsaj IV. Poročali smo že, da je ena od pobudnic Felicitas von Reznicek, ki je za svojo knjigo o ženskem alpinizmu zbrala veliko zvez in povezala najboljše alpinistke 12 dežel. Med sodelavkami so Helma Schimke, Ingrid Ring (Walker, Capucin), Bianca di Beaco – Vitty Frismon, obe kos šesti stopnji, Sylvia Metzeltin (v 13 letih je opravila 294 vzponov, pri 50 je vodila, 50 vzponov IV, 23 vzponov V, 37 vzponov med V + in VI, sedem pa VI +), dalje Yvette Vaucher. Med temi vrhovi omenjajo tuje revije tudi našo ing. Nadjo Fajdigo in prof. Barbko Lipovšek-Ščetinin.

KLUČEVSKAJA—SOPKA (4778 m), vulkan na Kamčatki, je v zadnjih 200 letih močno aktiven. Zapadna obala Kamčatke je tektonsko med najaktivnejšimi na zemlji in so tu stalni potresi.

Žareči plini in masa pepela so od jeseni 1966 večkrat dosegli višino 3000 m, lavo pa je žrelo bruhalo tudi 600 m visoko, prave ognjene fontane. Vulkanološka postaja v vznožju gore je v zemeljski razpoki izmerila temperaturo lave (1150° C). Izbruhi so trajali celih sedem tednov.

Kamčatka ima površine 270 000 km², je večji del ravninska, pokrita z brezami, macesni, pašniki in tundro. Med vzhodno obalo in centralno gorsko verigo se vzdiguje vulkansko pogorje, ločeno od centralnih gora z dolino Ključi. V tem vulkanskem pogorju so poleg Ključevske še 2323 m visoka Sopka Mutnovskaja in Županova 2929 m. Med tema vrhovoma leži glavno mesto Kamčatke Petropavlovsk Kamčatski. Severno od njega je še 3528 m Kronockaja.

Za Ključevsko so se v zadnjih letih seveda zanimali vulkanologi iz vsega sveta, ne samo sovjetski.

NASLOV DOKTOR TURIZMA je uvedel münchenski institut za turizem. Spriču razvoja turizma, potovanja, planinstva, rekreacije, vpričo iskanja »sekundarnega bivališča« in vsega, kar k temu spada, je tak akademski naslov smiseln, življenjski.

100 LET KANADE SO LANI PROSLAVILI Z VELIKIMI SLOVENOSTMI. Pravkar je poteklo 100 let od velike kupčije, ko so ZDA odkupile od Rusov Alasko. Na meji obeh dežel leže St. Elias Mountains, za Himalajo in Andi največji gorski masiv na zemlji. Od junija do avgusta 1967 je tu delovala doslej največja ekspedicija, saj je v nji sodelovalo 260 ljudi. Na statine vrhov so prvič oblezli. Ker je masiv velikanski, ni bilo misliti, da bi prišlo do privatne ekspedicije. Zato je vsem prišlo prav, da je stvar vzel v roke kanadski alpski klub (CAC) in jo dal v »Centennial-Projekt« v sodelovanju z vlado dežele Yukon. Ekspedicija se je razdelila v tri etape. Prvi cilj je bil International Peak (od 17. junija do 7. julija) to je Južni vrh Mount Vancouver, imenovan tudi »Good Neighbous Peak«, visok 4800 m. Leži na meji Yukon-Alaske, 50 km jugovzhodno od Mt. Logan. Skupina štirih Kanadčanov in štirih Amerikancev je priletela do jezera Kluane na Alaska Highway, postavila na

višini 1800 m bazo in 25. junija po južnem grebenu dosegla vrh. Naveza štirih je še isti dan prečila 2,5 km dolgi greben do Mt. Vancouver (4850 m).

Druga etapa je bil Centennial Range (8. do 23. julija) v 45 km dolgi gorski verigi med ledenikoma Walsh in Chitina s 13 vrhovi brez imena z višinami med 3100 do 3800 m. 12 so jih imenovali po kanadskih provincah, trinajstega pa Vrh stoletnice, Centennial Peak. Pri vzponu so imele naveze slabo vreme. Plezale so po 20 do 30 ur nepretrgoma, da so z višinskega tabora dosegle svoje cilje.

Tretje poglavje kronike te ekspedicije govori o »General Camps« (15. do 30. julija in 29. julija do 13. avgusta), o splošnem taboru. 60 km zapadno od jezera Klauane so postavili v višini 1750 m bazno taborišče za 100 oseb. Vsem so bila vrata odprta, botanikom, geologom, mineralogom, pa seveda alpinistom, med drugim je bil tu sam Sir John Hunt. Pred kratkim je v bližini tega tabora zarohnel ledenik Steele. Nekaj se je v njem »podrlo« in pritisnil je v dolino z brzino 15 m na dan, kar je seveda povzročilo pravo razdejanje. »Ledeniški galop« so prišli raziskovat iz vseh krajev sveta. V bližini ledenika se dviga Mt. Steele (5080 m) in Mt. Wood (4850 m). Oba »generalna kampa« sta imela tudi alpinistične rezultate, saj je bilo več vzponov na Mt. Steele, Mt. Walsh in 8 vzponov na doslej neznane vrhove v višini 3000 do 3700 m.

SMUČANJE je danes pojem, ob katerem se človeku širi srce od veselja nad užitki, ki jih moderna tehnika omogoča in nudi človeku, ne da bi bilo treba zanje garati ure in ure pri napornem vzponu. Manj nam pri tem hodijo na misel nevarnosti modernega smučanja po pistah, ki se v širokem diapazonu zvrste okoli velikih vzpenjač in filtrov. Pri tem so zlasti komplicirani zlomi nog, še vedno grenka kaplja v času bele opojnosti. 90 % zlomov in Alpah prizadene noge. Nimamo statistike, vendar lahko govorimo o veliki škodi, ki nastaja prav zaradi tega. Švicarji so izračunali, da stane vsak zlom 5000 do 10 000 šv. fr. nacionalnega dohodka. Najbrž bo držalo, saj Švicarji znajo vse, kar je v zvezi s turizmom, gospodarno pretehtati, kaj je narobe. Ali vsi pa-

tenti na varnostnih vezeh nič ne pomagajo? Ali ne zaslužijo tega imena, s katerim so si v zadnjih 10 letih utrli pot na športno tržišče? Vse kaže na to, da bo treba na avtomatiki varnostnih vezi še delati, verjetno pa čudežnih varnostnih vezi, ki bi preprečile zlome, ne bomo doživel. Kdor se boji vrabcev, naj ne seje proso. Kdor se spušča v živžav na progi s 100 km brzino — zadoštuje pa tudi manjša — tvega tudi nezgodo. S tem se je najbrž treba sprijazniti.

POLJSKO EKSPEDICIJO V ALTAJ

L. 1967 je vodil ing. Witold Michalowski, člani so bili Branski, Džinban, Hadlo, Palczewski, Skubisz, Skupniski, Strupczewski, Nachel, Wdowiak, poleg njih pa trije mongolski alpinisti Ceredaš, Zana Bazar in Bajrnad. Ekspedicija sta spremljala dva filmarja in znan poljski slikar in lovec A. Strumillo. Športno stran ekspedicije je prevzel Rubinowski, ki je vodil naveze že v Alpah, v Kavkazu in Hindukušu. Cilj ekspedicije je bil Tabun-Bogde (Pet bogov) v zapadni Mongoliji med Kitajsko in SZ. Najvišji vrh (4356 m) so l. 1956 dosegli mongolski alpinisti. Poljska ekspedicija je potovala seveda z letalom. Bila je »težka«, saj je nosila s seboj 3 tone tovora. 21. julija so prileteli v Ulan-Bator, nato pa 12 dni potovali z dvema kamionoma 1900 km daleč v dolino Ujsur. Z mesta Somon Ulan-Kuš so nadaljevali pot s konji in kamelami do ledenika Potanin ter tu v višini 3200 m postavili bazni tabor. Od 4. do 21. avgusta so stopili na 14 deviških vrhov, od tega je 7 vrhov nad 4000 m. Opravili so tudi drugi in tretji vzpon na Chūjten (Najramdal), enkrat po drugi smeri, kot so to storili Mongoli l. 1956. En vrh so Poljaki imenovali Pik poljsko-mongolskega prijateljstva (4100 m), en ledenik pa Varšavski ledenik. Poljski glaciologi so preiskali štiri velike ledenike: Potaninovega, Aleksandrovega, Granö in Varšava. Imeli so s seboj tudi topografa, geodeta, geologa, metereologa, mineraloga in biologa. Zbirke insektov in rastlin, ki jih je ekspedicija prinesla domov, so obsežne. Nastalo je tudi mnogo filmske dokumentacije in več kulturnih filmov. Največji alpinistični uspeh je vzpon preko severovzhodne stene Pika poljsko-mongolskega prijateljstva (V),

prečenje vrhov ob ledeniku Granö (IV—V) in prečenje treh štiritisočakov v okolici Potaninovega ledenika. Mongoli so delo poljske ekspedicije zelo visoko ocenili in ji podelili 12 zlatih medalij.

HENRI FAES, avtor znanega švicarskega smučarskega priročnika iz l. 1917, je letos umrl star 90 let. Bil je predsednik SAC od l. 1926 do l. 1928, sekcijo Diablerets pa je vodil od l. 1912 do l. 1914. Bil je dober alpinist, vendar je najbolj zaslužen za razvoj smučanja. Ima največ zaslug za to, da se je SAC posvetil tudi smučanju in smučarskim turam. Po poklicu je bil biolog, specialist za fitopatologijo. Sprva je predaval na klasični gimnaziji v Lausanni, nato pa na univerzi istotam.

AUTOSTRADA ALEMAGNA naj bi povezala Benetke z Münchenom in to skozi Sextenske Dolomite, to je mimo Treh Cin, svetovno znanega dolomitskega sveta, gotovo enega najlepših predelov in Alpah, mikavnega za plezalce in izletnike. 60 m visoki viadukt naj bi prejezdil dolino Fischlein in omogočil pogled na sextenske gore iz avtomobilskega naslanjača.

VAROVANJE Z VRVJO je vedno znova tehnični problem vseh, ki se teoretično in praktično ukvarjajo z alpinizmom. Gianni Mazzenna je o tem napisal delo »Sécurité en paroi« (Varovanje v steni), povzetek iz njega pa je v »Die Alpen« (1968/2 str. 33) objavil švicarski reševalec Willy Zimmermann. Mazzenna je kritično obravnaval dosedanje literaturo o varovanju in tehniko varovanja skrbno revidiral. Posebej se posveča samovarovanju, ki je pri varovanju vsaj tako važno kot varovanje samo, saj je absurdno misliti, da bi varujoči plezalec lahko vzdržal večentni sunek z lastno močjo na eksponiranem mestu. Paralelogram sil pri enostavnem varovanju čez rame natančno pokaže, da je ravnotežje varujočega močno ogroženo že pri sunku 150 kg in to ne glede na to, kako široko je stojišče varujočega. Labilnost ravnotežja je enaka na ozki polici kakor na široki gredi. Varovanje zdrži dvakrat več, četudi je samovarovanje šibko. Za to govori že sama mehanika varovanja, poleg nje so pa še drugi vzroki.

ZDRUŽENE PAPIRNICJE LJUBLJANA

LJUBLJANA — VEČJE

Ustanovljene leta 1842

IZDELUJEJO

SULFITNO CELULOZO I. a za vse vrste papirja

PINOTAN — strojljni ekstrakt

PAPIRJE ZA UMETNISKI TISK

ENOSTRANSKO PREMAZANE CHROMO PAPIRJE

ILUSTRACIJSKE PREMAZANE PAPIRJE

BREZLESNI PAPIR za grafično in predel. industrijo za reprezentativne izdaje, umetniške slike, propagandne in turistične prospekte, za pisemski papir in kuverte najboljše kvalitete, za razne protokole, matične knjige, obrazce, šolske zvezke in podobno

SREDNJEFINI PAPIR za grafično in predelovalno industrijo:

za knjige, brošure, propagandne tiskovine, razne obrazce, šolske zvezke, risalne bloke, itd.

KULERJE ZA KUVERTE, obrazce, bloke, formularje, reklamne in propagandne tiskovine

PELURNI PAPIR bel in barvan

ZAHTEVAJTE VZORCE!

TISKARNA JOŽE MOŠKRIČ

LJUBLJANA, Nazorjeva 6

Telefon 21-296

TISKARNA

izdelava vseh vrst tiskovin, katalogov, časopisov, revij in knjig

KLIŠARNA

izdelava vseh vrst eno- in večbarvnih klišejev

KNJIGOVEZNIKA

vezava preprostih in luksuzno opremljenih del

ŠTAMPILJARNA

izdelava vseh vrst žigov, pečatov in knjigoveških črk

ETIKETE

v vseh barvah in barvnih folijah

Tovarna dokumentnega in kartnega papirja Radeče pri Zidanem mostu

Telefon: Radeče 81-950, 81-951

Tekoči račun pri NB Laško 5071-601-1030

Brzjavi: Papirnica Radeče

Železniška postaja: Zidani most

PROIZVAJA:

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov, specialne papirje, surovi heliografski in foto papir, paus papir, kartografski, specialni risalni »Radeče«, papirje za filtre itd.

IZDELUJE:

vse vrste kartic za luknjanje v standardni velikosti in tisku.

PO ŽELJI IZDELUJE KARTICE V POSEBNEM TISKU V RDEČI, MODRI ALI SIVI BARVI

VELETRGOVINA

mercator

IMPORT - EXPORT

LJUBLJANA

vam v svojih
350 prodajalnah
širo po Sloveniji
postreže z vsem
kar potrebujete
za izlete
v planine

SATURNUS

KOVINSKO PREDELOVALNA INDUSTRIJA
EMBALAŽA – AVTOOPREMA
LJUBLJANA

PROIZVAJA:

Raznovrstno pločevinasto embalažo za prehrabno, kemično in farmacevtsko industrijo iz črne, bele in alu-pločevine.

Artikle široke potrošnje: kuhinjske škatle, pladnje, razpršilce itd.

Dele za avtomobile in bicikle: žaromete vseh vrst in svetilke, zgoščevalke in zvonce.

Elektrotoplotne aparate: kuhalnike, peči in kaloriferje.

Litografirane plošče in eloksirane napisne ploščice.

INDUSTRIJA
POHIŠTVA
KAMNIK

PROIZVAJA VSE VRSTE
SEDEŽNEGA POHIŠTVA
IN KOMPLETNO PISARNIŠKO
TER GOSTILNIŠKO OPREMO

POSLOVNO ZDRUŽENJE

modna hiša

LJUBLJANA – MARIBOR – OSIJEK

TEKSTIL IN KONFEKCIJA
ZA ŠPORT,
IZLETE,
DELO IN DOM,

ČASOPISNO PODJETJE

DELO

LJUBLJANA, TOMŠIČEVA 1-3

izdaja časopise:

DELO
TEDENSKO TRIBUNO
REVIJO TOVARIŠ
REVIJO AVTO
REVIJO STOP
NAŠE RAZGLEDE
CELJSKI TEDNIK
STRIP ZVITOREPEC
NN ROMANE
STRIP ROMANE

tiska:

časopise, knjige, revije, plakate,
reklamne prospekte, nalepnice,
tiskovine, obrazce itd.

V LJUBLJANI

in v podružnicah

CELJE, JESENICE, KOPER, KRANJ, MARIBOR,
MURSKA SOBOTA, NOVA GORICA, NOVO MESTO,
TRBOVLJE

ter na vseh poštinih uradih

LAHKO NAROČITE VSE ČASOPISE IN OGLASE